

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

**Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και
Κοινωνικών Επιστημών**

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

**Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική &
Πολιτική»**

**« Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 2010 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ »**

Σπυριδούλα Λευκιμιάτη Α.Μ.21020

Επιβλέπων καθηγητής : Νικόλαος Στρόμπλος

Προϊστάμενος Διεύθυνσης της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

**Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και
Κοινωνικών Επιστημών**

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

**Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική &
Πολιτική»**

**« Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 2010 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ »**

Σπυριδούλα Λευκιμιάτη Α.Μ.21020

Επιβλέπων καθηγητής : Νικόλαος Στρόμπλος

Προϊστάμενος Διεύθυνσης της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2023

University of West Attica

**School of Administration, Economic, and
Social Sciences**

Department of Accounting & Finance

M.Sc. in Public Economics and Policy

**THE MANAGEMENT OF PUBLIC DEBT CRISIS IN GREECE
FROM 2010 TO THE PRESENT DAY**

Spyridoula Lefkimmiati, R.N.:21020

Supervisor: Nikolaos Stroplos

Head of Directorate, the Hellenic Statistical Authority

Master Thesis submitted to the Dept. of Accounting & Finance of the University of West Attica in partial fulfilment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy.

Aigaleo, Greece, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και
Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**Τίτλος εργασίας: « Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 2010 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ»**

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 15^η Ιουνίου 2023

Α/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
	ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΡΟΜΠΛΟΣ	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΛΣΤΑΤ	
	ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΔΕΔΟΥΛΗ	ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ.	
	ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΒΑΒΟΥΡΑ	ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΛΕΥΚΙΜΜΙΑΤΗ του ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ με αριθμό μητρώου Α.Μ.21020 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών “ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ” του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

* Όνομα Επώνυμο/Ιδιότητα

ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΛΕΥΚΙΜΜΙΑΤΗ

* Ψηφιακή υπογραφή του επιβλέποντος αν έχει ζητηθεί απαγόρευση πρόσβασης στην εργασία για κάποιο χρονικό διάστημα.

Στη μνήμη της μητέρας μου Καλλιόπης

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Νικόλαο Στρόμπλο για την εμπιστοσύνη και την πολύτιμη καθοδήγησή του σε όλη τη διάρκεια συγγραφής του παρόντος πονήματος.

Ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω επίσης προς όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Τμήματος «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική» του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για το θησαυρό γνώσεων που μου προσέφεραν κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Ευχαριστώ πολύ επίσης τους συναδέλφους μου μεταπτυχιακούς φοιτητές για το όμορφο ταξίδι που κάναμε μαζί αυτά τα δύο χρόνια.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την υπομονή, την αγάπη και τη συμπαράστασή της. Σε αυτό το εγχείρημά μου ήταν ο πολύτιμος συνοδοιπόρος μου.

Η διαχείριση της κρίσης δημόσιου χρέους στην Ελλάδα από το 2010 έως σήμερα.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο η Ελλάδα, ούσα μέλος από το 2001 της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ο.Ν.Ε.), αντιμετώπισε τη δίνη της κρίσης χρέους, στην οποία περιήλθε στα τέλη του 2009. Η σημαντικότητα του θέματος αποδεικνύεται από το γεγονός ότι η κρίση χρέους που αντιμετώπισε η Ελλάδα είχε δραματικές επιπτώσεις σε όλους σχεδόν τους οικονομικούς δείκτες. Συρρικνώθηκε το ΑΕΠ της χώρας κατά 25% με αποτέλεσμα να αυξηθεί κατακόρυφως ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ, η ανεργία εκτοξεύτηκε, με επακόλουθο τη μαζική μετανάστευση μορφωμένων Ελλήνων (brain drain). Το χρονικό διάστημα της εν λόγω κρίσης ήταν πάνω από μια δεκαετία, ενώ ακόμη και σήμερα το φάντασμα της κρίσης εξακολουθεί να αιωρείται, ιδιαίτερα λόγω της επίδρασης της πανδημίας covid-19, της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης, καθώς και της πρόσφατης νέας τραπεζικής κρίσης που ενέσκηψε τον Μάρτιο του 2023 σε διεθνές επίπεδο.

Στο παρόν πόνημα αναλύεται η επίδραση των τριών μνημονίων που υπέγραψε η χώρα με τους δανειστές (Ευρωπαϊκή Ένωση και Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) εξαιτίας του αποκλεισμού της από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές .

Εξετάζεται επίσης η επίδραση της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους της Ελλάδας μέσω του PSI (Private Sector Involment) στο μέγεθος του ελληνικού χρέους. Μελετάται επίσης η περίπτωση της ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών το 2015.

Επιπρόσθετα, επιχειρείται η αξιολόγηση των αλλαγών στο δημοσιονομικό πλαίσιο της χώρας, και κατά πόσον αυτές συνέβαλλαν στον εξορθολογισμό των δημοσίων οικονομικών.

Λαμβανομένων δε υπόψη των τωρινών επικρατούσων συνθηκών στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι και του υφιστάμενου μεγέθους του χρέους της Ελλάδας θα αναλυθεί το κρίσιμο ερώτημα της βιωσιμότητας του.

Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας έγινε εμπειρική ανάλυση με δεδομένα από έρευνες σε ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και επίσημες ιστοσελίδες. Τα οικονομικά και στατιστικά στοιχεία αναζητήθηκαν από διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΟΣΑ (OECD), η ΕΛΣΤΑΤ, EUROSTAT. Χρησιμοποιήθηκε επίσης εξειδικευμένο ερωτηματολόγιο που απεστάλη σε υπαλλήλους οικονομικών υπηρεσιών της Διοίκησης καθώς και σε μεταπτυχιακούς φοιτητές οικονομικής κατεύθυνσης με καλή γνώση του πεδίου της έρευνας.

Λέξεις κλειδιά: Δημόσιο χρέος, κρίση χρέους, αναδιάρθρωση χρέους, ΑΕΠ, μνημόνιο, ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών, δημοσιονομική μεταρρύθμιση, μεταμνημονιακή εποπτεία, προϋπολογισμός, φορείς γενικής κυβέρνησης, βιωσιμότητα του χρέους

Management of the public debt crisis in Greece from 2010 to the present day.

Abstract

The aim of this paper is to examine how Greece, being a member of the Economic and Monetary Union (EMU) since 2001, dealt with the debt crisis that entered at the end of 2009. The importance of the topic is demonstrated by the fact that the debt crisis that Greece faced, had dramatic effects on almost all economic indicators. The country's GDP shrank by 25%, resulting in a sharp increase in the ratio of public debt to GDP, unemployment soared, with the consequent massive emigration of educated Greeks (brain drain). The period of this crisis lasted for over a decade, and even today, the ghost of the crisis still lingers, especially due to the impact of the covid-19 pandemic, the global energy crisis, as well as the recent new banking crisis that emerged in March 2023 at the international level.

The study analyses the impact of the three memoranda of understanding which were signed by Greece and its creditors (the European Union and the International Monetary Fund) due to the country's exclusion from international financial markets.

It also examines the impact of Greek public debt restructuring, through PSI (Private Sector Involvement) on the size of Greek debt, as well as the recapitalization of Greek banks in 2015. The case of the recapitalization of Greek banks in 2015 is also studied.

In addition, an attempt is made to assess the changes in the country's fiscal framework and whether they have contributed to the rationalization of public finances.

Considering the current prevailing conditions in the global economy and the current size of Greece's debt, the crucial question of its sustainability will be analyzed.

For the preparation of this thesis, an empirical analysis was carried out with data from research in Greek and foreign language literature and official websites. The economic and statistical data were sought from international organizations such as the OECD, ELSTAT, EUROSTAT. A tailored questionnaire was also used, which was sent to employees of the financial services of the administration as well as to postgraduate students of economics with a good knowledge of the field of research.

Keywords: public debt, debt crisis, debt restructuring, GDP, Memorandum, bank recapitalisation, fiscal reform, post-memorandum surveillance, budget, general government agencies, debt sustainability, debt sustainability.

Πίνακας περιεχομένων	
Περίληψη.....	xv
Abstract	xvii
Κατάλογος πινάκων.....	xxi
Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	xxv
Πίνακας Συντμήσεων –Ακρωνύμιων	xxvii
Εισαγωγή.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	3
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	3
1.1.Δημόσιο Χρέος.....	3
1.2. Πώς Μεταβάλλεται το Δημόσιο Χρέος ως Ποσοστό του ΑΕΠ (Υ)	4
1.3.Δημόσιο έλλειμμα-μέτρα δημόσιου αποτελέσματος	5
1.4. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών-Δίδυμο έλλειμμα.....	6
1.5. Βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών.....	7
1.5.1 Ανάλυση βιωσιμότητας δημόσιου χρέους.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	11
ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΣΙΟ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΩΣ	11
ΜΝΗΜΟΝΙΑ	11
2.1. Η συνθήκη του Μάαστριχτ, τα κριτήρια σύγκλισης και η είσοδος της	11
Ελλάδας στην ΟΝΕ.....	11
2.2.Η εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας έως το 2009.	12
2.3.Το ξέσπασμα της κρίσης.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	19
Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ	19
3.1 Το πρώτο μνημόνιο.	19
3.2.Αποτίμηση του πρώτου μνημονίου.....	22
3.3. Η εφαρμογή του PSI	25
3.4.Το δεύτερο μνημόνιο.....	29
3.5. Αποτίμηση του δευτέρου μνημονίου	31
3.6 Το τρίτο μνημόνιο	33
3.6.1. Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών του 2015	35
3.7. Οι μεταρρυθμίσεις του Δημοσιονομικού Πλαισίου	37
3.8 Η έξοδος της Ελλάδας από τα μνημόνια.	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	49
ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	49

4.1. Η επίδραση της πανδημίας covid-19 στο βιώσιμο του δημοσίου χρέους της Ελλάδας.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	61
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	61
5.1 Λάθη και αποτελέσματα μνημονίων.....	61
5.2 Μορφή και βιωσιμότητα του χρέους.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	65
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	65
6.1 Αποτελέσματα	66
6.1.1 Δημογραφικά Στοιχεία-ερωτήσεις 1 έως 5.....	66
6.1.2 Αντιμέτωπιση της Κρίσης Χρέους-ανάλυση ερωτήσεων 6 έως 23	71
6.2 Διαφοροποίηση των απαντήσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών του δείγματος	103
6.3 Αποτελέσματα ποσοτικής ανάλυσης	115
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	119
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	119
ΞΕΝΗ.....	120
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ	121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	123
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	123

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 3.1. Ζημίες ελληνικών τραπεζών στο πλαίσιο του PSI.....	28
Πίνακας 3.2 Ποσά τριών μνημονίων.....	43
Πίνακας 3.3 Η κατανομή του χρέους της γενικής κυβέρνησης για το έτος 2018.....	46
Πίνακας4.1 Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης 2020-2022.....	51
Πίνακας6.1:Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Φύλου.....	66
Πίνακας6.2:Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Ηλικίας.....	67
Πίνακας6.3:Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Κατηγοριών Εκπαίδευσης.....	68
Πίνακας6.4:Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Φορέα Απασχόλησης.....	69
Πίνακας6.5:Συχνότητεςκαι Σχετικές Συχνότητες Εργασιακής Ιδιότητας.....	70
Πίνακας 6. 6: Κατανομή συχνοτήτων περί αναγκαιότητας συμμετοχής του Δ.Ν.Τ. στο πρόγραμμα σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας (Α' μνημόνιο).....	72
Πίνακας 6.7: Κατανομή συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 8.....	74
Πίνακας 6.8: Μέση Τιμή και Τυπική Απόκλιση ανάλυσης απαντήσεων ερώτηση9.....	77
Πίνακας 6. 9: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες ανάλυσης απαντήσεων ερώτηση 9.....	77
Πίνακας 6.10: Μέση Τιμή και Τυπική Απόκλιση ανάλυσης απαντήσεων ερώτηση 10.....	79
Πίνακας 6.11: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες ανάλυσης απαντήσεων τηςερώτησης 10.....	79
Πίνακας 6. 12: Κατανομή συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 11.....	80
Πίνακας 6.13: Μέση Τιμή και Τυπική Απόκλιση αξιολόγησης προγράμματος προσαρμογής-ερώτηση 12.....	83

Πίνακας 6.14: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης12.....	83
Πίνακας 6.15: Μέση τιμή και τυπική απόκλιση ανάλυσης απαντήσεων ερώτησης 13.....	84
Πίνακας6. 16: Συχνότητες και σχετικές συχνότητες ανάλυσης απαντήσεων ερώτησης 13.....	85
Πίνακας6.17: Μέση Τιμή και Τυπική Απόκλιση ανάλυσης απαντήσεων των ερωτήσεων 14έως 18.....	87
Πίνακας 6.18: Κατανομή συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 14.....	88
Πίνακας 6.19: Κατανομή συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 15.....	89
Πίνακας 6.20: Πιστεύετε ότι η δημοσιονομική μεταρρύθμιση που επήλθε με τους Ν.3871/10 και Ν.4270/14 συνέτεινε στην κατάρτιση εξορθολογικοποιημένων προϋπολογισμών των φορέων της γενικής κυβέρνησης;-ερώτηση16.....	90
Πίνακας 6.21: Θεωρείτε πως η παγκόσμια υγειονομική κρίση θα επηρεάσει τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους-ερώτηση17.....	92
Πίνακας6. 22: Ενεργειακή κρίση και βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας-ερώτηση18.....	94
Πίνακας6. 23: Κατά την άποψή σας η Ελλάδα παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος;-ερώτηση 19.....	96
Πίνακας6. 24: Βιωσιμότητα χρέους της Ελλάδας -ερώτηση 20.....	98
Πίνακας 6.25: Κρίνετε Σκόπιμη την προσαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών-μελών;-ερώτηση 21.....	100
Πίνακας 6.26: Μέση τιμή και Τυπική Απόκλιση Δηλώσεων που αφορούν στην αξιολόγηση των λόγων ως προς την πιθανότητα αναβίωσης κρίσης χρέους στην Ελλάδα ερώτηση22.....	101
Πίνακας 6.27: Κατανομές συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων ερώτησης 23.....	102

Πίνακας 6.28: Συγκεντρωτικός πίνακας θεώρησης σχετικά με την εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων και τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους αναλόγως του φύλου.....	104
Πίνακας 6.29: Αποτίμηση Επιπτώσεων PSI (2012) για τους άνδρες και τις γυναίκες.....	106
Πίνακας 6.30: Μέση αντίληψη περί μείωσης του μεγέθους του δημοσίου χρέους με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (προ εφαρμογής του PSI)Κατάλογος διαγραμμάτων.....	108
Πίνακας 6.31: Θεωρείτε πως η παγκόσμια υγειονομική κρίση θα επηρεάσει τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους;.....	110
Πίνακας 6.32: Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η τωρινή ενεργειακή κρίση και η αύξηση του πληθωρισμού θα επιδράσει στη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας;.....	111
Πίνακας 6.33: Θεωρείτε ότι το χρέος της Ελλάδας υπό τις παρούσες συνθήκες είναι βιώσιμο(άνδρες - γυναίκες).....	112
Πίνακας 6.34: Συχνότητες αντιλήψεων σχετικά με τη πιθανότητα αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον και του φύλου.....	114
Πίνακας 6.35: Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου χ^2 μεταξύ του φύλου και της αντίληψης περί πιθανότητας αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον.....	115

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1. Δημοσιονομικό ισοζύγιο και Ισοζύγιο Τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας 2002-2010.....	13
Διάγραμμα 2.2. Α.Ε.Π. και Δημόσιο Χρέος 2000-2010.....	14
Διάγραμμα 2.3. Αποδόσεις 10ετών Ομολόγων.....	16
Διάγραμμα 3.1.Απώλεια ΑΕΠ και Διάρκεια Οικονομικών Κρίσεων.....	23
Διάγραμμα 3.2. Το χρέος της Ελλάδας εντός ευρωζώνης (2001-2015)	23
Διάγραμμα 3.3. Δημοσιονομικές Παρεμβάσεις, 2010-2014 (% του ΑΕΠ).....	31
Διάγραμμα 3.4. Ανταγωνιστικότητα- Παγκόσμια θέση της Ελλάδας.....	32
Διάγραμμα 3.5 Συγκριτική πορεία τιμών τραπεζικών μετοχών σε Ελλάδα και Ευρώπη (Μάρτιος 2012 - Δεκέμβριος 2015).....	36
Διάγραμμα 3.6 Η Νέα Δημοσιονομική Δομή.....	41
Διάγραμμα 3.7 Ισοζύγια Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ), 2009-2019.....	42
Διάγραμμα 3.8 Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ως ποσοστό του πληθυσμού στην Ελλάδα, 2008-2017	44
Διάγραμμα 3.9 Η διάρθρωση του δημόσιου χρέους ανά κατηγορία πιστωτών.....	46
Διάγραμμα 4.1Χρονοδιάγραμμα λήξης χρέους της Κεντρικής Διοίκησης την 30/9/2021 (σε εκατ. ευρώ)	52
Διάγραμμα 4.2 Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	52
Διάγραμμα 4.3 Πληθωρισμός -Δεκέμβριος 2022.....	53
Διάγραμμα 4.4 Αποτελέσματα ανάλυσης βιωσιμότητας χρέους.....	55
Διάγραμμα 4.5 Σενάρια βιωσιμότητας χρέους σύμφωνα με την ΤτΕ.....	57
Διάγραμμα 4.6 Ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΤτΕ.....	57
Διάγραμμα 6.1: Κατανομή Δείγματος ως προς το Φύλο.....	67
Διάγραμμα 6.2: Ραβδόγραμμα Ηλικίας.....	68
Διάγραμμα 6.3: Ραβδόγραμμα Κατηγοριών Εκπαίδευσης.....	69
Διάγραμμα 6. 4: Σχετικές Συχνότητες Φορέα Απασχόλησης.....	70
Διάγραμμα 6.5: Διάγραμμα Εργασιακής Ιδιότητας.....	71
Διάγραμμα 6. 6: Κυκλικό διάγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 6.....	72
Διάγραμμα 6.7: Κυκλικά διαγράμματα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 7.....	74
Διάγραμμα 6. 8:Κυκλικά διαγράμματα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 8.....	76
Διάγραμμα 6. 9 Ραβδόγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 9.....	78

Διάγραμμα 6.10: Ραβδόγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 10.....	80
Διάγραμμα 6.11:Κυκλικά διαγράμματα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 11.....	82
Διάγραμμα 6.12: Ραβδόγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 12.....	84
Διάγραμμα 6.13: Αποτίμηση του PSI (2012) στη μείωση του απόλυτου μεγέθους του ελληνικού χρέους.....	85
Διάγραμμα 6.14: Ραβδόγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 14.....	88
Διάγραμμα 6.15: Οι αλλαγές στο δημοσιονομικό πλαίσιο -ερώτηση 15.....	89
Διάγραμμα 6.16: Δημοσιονομική μεταρρύθμιση των Ν.3871/10 και Ν.4270/14 - ερώτηση 16.....	91
Διάγραμμα 6.17: Παγκόσμια υγειονομική κρίση και βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους-ερώτηση17.....	93
Διάγραμμα 6. 18:Επίδραση της ενεργειακής κρίσης στη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας-ερώτηση 18.....	95
Διάγραμμα 6. 19: Κατά την άποψη σας η Ελλάδα παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος-ερώτηση 19.....	97
Διάγραμμα 6.20: Βιωσιμότητα χρέους της Ελλάδας -ερώτηση 20.....	99
Διάγραμμα 6.21: Προσαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών-μελών -ερώτηση 21.....	100
Διάγραμμα 6.22: Πιθανότητα Αναβίωσης Κρίσης Χρέους στην Ελλάδα στο Μέλλον-ερώτηση 23.....	103
Διάγραμμα 6.23: Διάγραμμα 6.23: Εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων και διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους αναλόγως του φύλου.....	105
Διάγραμμα 6.24:Αποτίμηση Επιπτώσεων PSI (2012) για τους άνδρες και τις γυναίκες.....	107
Διάγραμμα 6.25:Αποτίμηση της μείωσης του μεγέθους του δημοσίου χρέους με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (προ του PSI)για τους άνδρες και τις γυναίκες.....	109
Διάγραμμα 6.26: Παγκόσμια υγειονομική κρίση και βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους άνδρες-γυναίκες.....	110
Διάγραμμα 6.27: Ενεργειακή κρίση και βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους άνδρες-γυναίκες.....	112

Πίνακας Συντμήσεων –Ακρωνύμων

Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ,Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
PSI	Private Sector Involment
ΕΣΛ 2010-ΕΣΑ2010	Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών 2010
ΔΥΕ	Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΟΝΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση
ΕCOFIN	Συμβούλιο Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για στη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΜΟΧΠ	Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής
ΕSM -ΕΜΣ	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας
ΕΤΧΣ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας
ΜΠΔΣ	Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΤΧΣ	Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας
ΑΔΜΗΕ	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΓΔΟΥ	Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών
ΥΔΕ	Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΓΛΚ	Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
ΣΣΑ	Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης
ΕΚ	Ευρωπαϊκός Κανονισμός
Ν.	Νόμος
Π.Δ/π.δ.	Προεδρικό Διάταγμα

Εισαγωγή

Στο παρόν πόνημα θα εξεταστεί η αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην οποία περιήλθε η Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 2009. Θα αναλυθεί η επίδραση των τριών μνημονίων που υπέγραψε η χώρα, εξαιτίας του αποκλεισμού της από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Κατόπιν, θα εξεταστεί η επίδραση του PSI και της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών στη διαμόρφωση του χρέους, και η αξιολόγηση των αλλαγών στο δημοσιονομικό πλαίσιο στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης - εξορθολογισμό των δημοσίων οικονομικών. Τέλος λαμβανομένων υπόψη των τωρινών επικρατουσών συνθηκών στην παγκόσμια οικονομία και του υφιστάμενου μεγέθους του χρέους, θα προσπαθήσει να απαντήσει στο κρίσιμο ερώτημα της βιωσιμότητας του.

Στο πρώτο κεφάλαιο επεξηγούνται οι έννοιες και οι όροι του Δημοσίου Χρέους, του Δημοσίου ελλείμματος, του Ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, των Διδύμων ελλειμμάτων, της βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών και του χρέους, απαραίτητοι για την περιγραφή και εξέταση του εν θέματι πονήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφονται τα δεδομένα και οι συνθήκες που επικράτησαν προγενέστερα της εκδήλωσης κρίσης χρέους στην Ελλάδα, καθώς και η οικονομική πορεία της έως το ξέσπασμα της κρίσης του 2009 και το οικονομικό γίνεσθαι μέχρι την υπογραφή του πρώτου μνημονίου με τους ευρωπαϊκούς εταίρους και το ΔΝΤ.

Στο τρίτο κεφάλαιο αποτυπώνονται τα μέτρα που επιβλήθηκαν εξ αφορμής των τριών δανειακών συμβάσεων(μνημονίων) που υπέγραψε η Ελλάδα με τις χώρες μέλη της ευρωζώνης και το ΔΝΤ. Επίσης εξετάζεται η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους της Ελλάδας το 2012, με το PSI(Private Sector Involment) του Μαρτίου και με την παρέμβαση στην αγορά ομολόγων το Δεκέμβριο, καθώς και η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών το 2015.Επιπρόσθετα σημαντικό μέρος του ασχολείται με τη δημοσιονομική μεταρρύθμιση που επήλθε μέσω των Ν.3870/2010 και Ν.4270/2014. Επιχειρείται επίσης μια αποτίμηση των μνημονιακών μέτρων στην ελληνική οικονομία και η αποτύπωσή τους στο βιώσιμο του ελληνικού χρέους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζονται οι επιδράσεις της πανδημίας covid-19, της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, καθώς και οι πιθανές επιπτώσεις των τρεχουσών εξελίξεων στον τραπεζικό τομέα πάνω στη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την μελετώμενη βιβλιογραφία, ως προς τον τρόπο διαχείρισης της ελληνικής κρίσης χρέους και κυρίως ως προς το κρίσιμο ερώτημα της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους. Το ζήτημα της βιωσιμότητας του χρέους είναι συνισταμένη πολλών παραγόντων, και κυρίως έχει δυναμική διάσταση προϊόντος του χρόνου. Οι σύγχρονες εξελίξεις στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι είναι δεδομένα αποτρεπτικά για την εξαγωγή συμπερασμάτων που θα χαρακτηρίζονται από απόλυτη ασφάλεια.

Στο έκτο κεφάλαιο αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας, η οποία διεξήχθη μέσω ερωτηματολογίου που εστάλη σε υπαλλήλους που υπηρετούν σε οικονομικές διευθύνσεις της Κεντρικής Διοίκησης, σε μεταπτυχιακούς φοιτητές οικονομικού πεδίου, καθώς και σε ιδιωτικούς υπαλλήλους που διέθεταν καλή γνώση του αντικειμένου της εν θέματι έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Στο παρόν κεφάλαιο επεξηγούνται χρήσιμες έννοιες και ορισμοί απαραίτητοι για την περιγραφή και εξέταση της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας.

1.1. Δημόσιο Χρέος.

Ως δημόσιο χρέος κατά τους Βαβούρας Ι, Βαβούρα Χ,(2019),ορίζεται ο συνολικός δανεισμός του Δημοσίου σε ένα δεδομένο χρονικό σημείο, το οποίο συνήθως είναι το τέλος κάθε έτους. Το δημόσιο χρέος της τρέχουσας περιόδου προκύπτει από το διαμορφωθέν δημόσιο χρέος της προηγούμενης περιόδου, με την πρόσθεση του υφιστάμενου δημοσιονομικού ελλείματος της παρούσας περιόδου. Κατά τον Κότιο, δημόσιο χρέος είναι το σύνολο των οικονομικών οφειλών του κράτους, οι οποίες προκύπτουν από τη σύναψη δανείων μεταξύ του κράτους, δημοσίων φορέων, οργανισμών κοινής ωφέλειας, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης κλπ. και δανειστών. Δανειστές μπορεί να είναι ξένες κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμοί (ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα, περιφερειακές αναπτυξιακές τράπεζες κλπ.) ή ιδιώτες (τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, αμοιβαία κεφάλαια, φυσικά πρόσωπα κλπ.). Κότιος Α.ετ. al.,(2011).Το δημόσιο χρέος αποδίδεται συνήθως ως ποσοστό επί του ΑΕΠ, δηλαδή αν διαιρέσουμε το χρέος με το ΑΕΠ του έτους αναφοράς και το πολλαπλασιάσουμε με το 100.

Το δημόσιο χρέος δύναται να διακριθεί σε ακαθάριστο χρέος ,το οποίο είναι οι συνολικές υποχρεώσεις του δημοσίου και στο καθαρό χρέος, δηλαδή η διαφορά των υποχρεώσεων του δημοσίου μείον τις απαιτήσεις του από τρίτους. Επιπρόσθετα, όπως αναφέρει ο Καραβίτης Ν.(2008),υπάρχει ο διαχωρισμός σε εγχώριο χρέος ,χρέος αλλοδαπής προελεύσεως (εξαρτάται από τον τόπο μόνιμης κατοικίας των πιστωτών, χρέος σε εθνικό νόμισμα (εξαρτάται από το νόμισμα στο οποίο έχει εκδοθεί το χρέος). Επίσης ανάλογα με τη ληκτικότητα του διακρίνεται σε βραχυπρόθεσμο(με χρόνο λήξης τίτλων και δανείων έως ένα έτος),μεσοπρόθεσμο (η ληκτικότητα των τίτλων και δανείων ισούται από ένα έως πέντε με δέκα έτη)και μακροπρόθεσμο(ο χρόνος λήξης του είναι μεγαλύτερος των πέντε με δέκα ετών). (βλέπε Βαβούρας Ι, Βαβούρα Χ, (2019).

Σύμφωνα με τη Eurostat, ως δημόσιο χρέος ορίζεται το συνολικό ενοποιημένο ακαθάριστο χρέος σε ονομαστική αξία στις ακόλουθες κατηγορίες υποχρεώσεων του

Δημοσίου: νόμισμα και καταθέσεις, χρεόγραφα και δάνεια. Δηλαδή, το απόθεμα του δημόσιου χρέους σύμφωνα με τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος (ΔΥΕ χρέος) είναι ίσο με το άθροισμα των υποχρεώσεων στο τέλος του έτους στις ακόλουθες κατηγορίες όλων των μονάδων που ταξινομούνται εντός του τομέα της γενικής κυβέρνησης (S. 13): AF. 2 (συνάλλαγμα και καταθέσεις) + AF. 3 (χρεόγραφα) + AF. 4 (δάνεια). Επομένως, το δημόσιο χρέος είναι το σύνολο των απαιτήσεων τρίτων έναντι της Γενικής Κυβέρνησης, στο τέλος της περιόδου. Οι τιμές αναφοράς για το έλλειμμα και το χρέος βασίζονται στις έννοιες που ορίζονται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ESA-2010). Το πλεόνασμα (+)/έλλειμμα (-) του τομέα της γενικής κυβέρνησης παρουσιάζονται στους εθνικούς λογαριασμούς και αναφέρονται ως καθαρός δανεισμός (+)/δανεισμός (-).

1.2. Πώς Μεταβάλλεται το Δημόσιο Χρέος ως Ποσοστό του ΑΕΠ (Y)

Αν λάβουμε την εξίσωση:

$$b1-b0 = \Delta b = [(i-y)/(1+y)] \times b0 + \pi1 + f1. \quad (1.1)$$

Όπου, y : ο ρυθμός μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ, Δb είναι η μεταβολή του δημόσιου χρέους, $\pi1$ είναι το πρωτογενές Έλλειμμα, $f1$ οι προσαρμογές χρέους-ροών και i : το μέσο ονομαστικό επιτόκιο, ο πρώτος όρος του δευτέρου μέλους, δηλαδή η παράσταση:

$$[(i-y)/(1+y)] \times b0 \quad (1.2)$$

είναι το επονομαζόμενο φαινόμενο της χιονοστιβάδας-«Snowball Effect», όπως αναφέρει ο Καραβίτης Ν., (2008).

Το φαινόμενο της χιονοστιβάδας στη δημοσιονομική θεωρία, εξηγεί πως το κλάσμα του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ μπορεί να αυξάνεται ακόμη και όταν το πρωτογενές έλλειμμα (δημοσιονομικό έλλειμμα -τόκοι) είναι μηδενικό. Το φαινόμενο αυτό δημιουργείται όταν το μέσο ονομαστικό επιτόκιο εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους είναι μεγαλύτερο από το ρυθμό μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ. Αποπληρώνοντας ετησίως το χρέος με κάποιο i επιτόκιο, ο ρυθμός μεταβολής του υπάρχοντος χρέους άνευ νέου δανεισμού είναι το ίδιο το επιτόκιο. Επομένως, όταν ο ρυθμός μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ υπολείπεται του επιτοκίου, το κλάσμα του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ αυξάνεται γιατί ο αριθμητής αυξάνεται γρηγορότερα από τον παρονομαστή. Το φαινόμενο αυτό εντείνεται σε περιόδους χαμηλής ανάπτυξης και ύφεσης. Σε αυτή την περίπτωση, κατά τον Μαλλιάρη Η., (2010) η αύξηση του εθνικού εισοδήματος δεν

μπορεί να εξυπηρετήσει την πληρωμή των τόκων του χρέους, με αποτέλεσμα το χρέος να αυξάνεται ως ποσοστό του εθνικού εισοδήματος. Κατά τους Βαβούρας Ι, Βαβούρα Χ,(2019) η επίδραση της χιονοστιβάδας στην ουσία αποτελεί την ανατροφοδότηση της εξέλιξης του δημόσιου χρέους από το υφιστάμενο μέγεθος του συσσωρευμένου δημόσιου χρέους.

Η μείωση του χρέους σύμφωνα με τους Σωτηρόπουλο Δ. et al.,(2014), μπορεί να επιτευχθεί α) με μακροχρόνια πρωτογενή πλεονάσματα, β) με πραγματική μεγέθυνση μεγαλύτερη από το επιτόκιο που αντιστοιχεί στο σύνολο του χρέους ή γ) με πωλήσεις κρατικής περιουσίας, δ) με αναδιαμόρφωση των όρων δανεισμού (επιμήκυνση, μείωση ή αναβολή της καταβολής τόκων ή και διαγραφή μέρους της ονομαστικής του αξίας.

1.3.Δημόσιο έλλειμμα-μέτρα δημόσιου αποτελέσματος

Το δημόσιο ή δημοσιονομικό έλλειμμα ορίζεται σύμφωνα με τους Βαβούρας Ι, Βαβούρα Χ,(2019), ως η διαφορά ανάμεσα στα έσοδα και τις δαπάνες του Δημόσιου τομέα κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου(συνήθως ενός έτους). Όταν από τα συνολικά δημόσια έσοδα αφαιρεθούν οι συνολικές δημόσιες δαπάνες το αποτέλεσμα που προκύπτει ονομάζεται ακαθάριστο αποτέλεσμα Προϋπολογισμού. Αφαιρώντας τις δαπάνες χρεολυσίων εξάγεται το καθαρό αποτέλεσμα του Προϋπολογισμού, ή αλλιώς το πραγματικό αποτέλεσμα. Αν στη συνέχεια από το πραγματικό αποτέλεσμα αφαιρεθούν οι δαπάνες για τους τόκους του Δημόσιου χρέους προκύπτει το πρωτογενές αποτέλεσμα.. Σύμφωνα με τους Σκλιά Π., Ρουκανά Σ.(2014),πρωτογενές αποτέλεσμα είναι η διαφορά των τακτικών εσόδων του κράτους (εκτός των εσόδων από ιδιωτικοποιήσεις) αφαιρουμένων των δαπανών (εκτός των δαπανών που αφορούν την εξυπηρέτηση τόκων). Αν η διαφορά είναι θετική, ονομάζεται πρωτογενές πλεόνασμα (primary surplus), αν είναι αρνητική, ονομάζεται πρωτογενές έλλειμμα (primary deficit). Επομένως δημόσιο έλλειμμα είναι το άθροισμα του πρωτογενούς δημόσιου ελλείμματος και των τόκων του δημόσιου.

Τα δημόσια ελλείματα μπορεί να χρηματοδοτηθούν με διάφορους τρόπους όπως: α)κοπή νέου χρήματος από την κεντρική τράπεζα(η τακτική αυτή δεν συνιστάται στα πλαίσια της ΟΝΕ),β)με εσωτερικό δανεισμό, και γ) με εξωτερικό δανεισμό. Αξίζει να τονιστεί ότι η χρηματοδότηση ελλειμάτων μέσω δανεισμού, οδηγεί σε αύξηση του δημόσιου χρέους. Μέσω αυτής της διαδικασίας το κράτος χρηματοδοτεί τα ελλείματά του δημιουργώντας νέο χρέος, όπως αναφέρουν οι Βαβούρας Ι, Βαβούρα Χ,(2019).

1.4. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών-Δίδυμο έλλειμμα.

Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών(Current Account) είναι ο πίνακας συναλλαγών μιας χώρας που δείχνει τη διαφορά ανάμεσα στην αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που εξάγονται από την αξία αυτών που εισάγονται. Είναι ο σημαντικότερος λογαριασμός του Ισοζυγίου Πληρωμών γιατί α) αντικατοπτρίζει την οικονομική ισχύ μιας χώρας και τη θέση της σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, β) επηρεάζει τις μεταβολές του Εθνικού Εισοδήματος και γ) δείχνει πόσο ικανή είναι η οικονομία μιας χώρας να λειτουργεί άνευ εξωτερικού δανεισμού. Σύμφωνα με τη βασική εθνολογιστική ταυτότητα το ΑΕΠ μιας οικονομίας ως τελική δαπάνη εκφράζεται από τη σχέση:

$$Y=C+I+G+(X - M) \text{ ή } Y= C + I + G + CA \quad (1.3)$$

Σε μια ανοικτή οικονομία έχουμε:

$$S_p = Y - C - T \quad (1.4)$$

$$S_g=T-G \quad (1.5)$$

και επειδή $S = S_p + S_g$ προκύπτει από τον συνδυασμό των ανωτέρω σχέσεων ότι:

$$S=Y-C-G \quad (1.6)$$

$$\text{και } I=Y-C-G-CA \quad (1.7)$$

Επομένως καταλήγουμε στη σχέση:

$$I+CA=S \quad (1.8)$$

Όπου:

Y = Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) ή το Εισόδημα, C = ιδιωτική κατανάλωση (Consumption)

I = ιδιωτική επένδυση (Investment), G = δημόσιες δαπάνες (Governmental), X = εξαγωγές (Exports)

M = εισαγωγές (Imports), $X-M= CA$, S_p =ιδιωτική αποταμίευση, S_g =δημόσια αποταμίευση.

Από τη σχέση 1.8 έχουμε ότι

$$S=I+CA \Rightarrow S=(Y-C-T)-(G-T) \quad (1.9)$$

Όπου $G-T$: δημοσιονομικό έλλειμμα

$$S=I+CA$$

$$S=S_p+T-G$$

$$CA=S_p-I-(G-T) \quad (1.10)$$

Από την (1.10) παρατηρούμε ότι όταν το δημόσιο έλλειμα (G-T) αυξάνεται, αυτό συνεπάγεται μείωση του CA, δηλαδή επέρχεται αύξηση του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών. Αυτή η κίνηση σε παράλληλη τροχιά του δημοσίου ελλείμματος και του ελλείμματος του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, στην οικονομική βιβλιογραφία είναι το φαινόμενο των δίδυμων ελλειμμάτων. Από την (1.10) είναι προφανές ότι η παρουσία του δίδυμου ελλείματος ισχύει μόνο αν τα Sp και I διατηρούνται χωρίς μεταβολή, ή αλλιώς η αύξηση-μείωσή τους είναι προς την ίδια κατεύθυνση, δεδομένο που ευκολύνει την ανάπτυξη του δίδυμου ελλείματος. Οι εμπειρικές ενδείξεις έχουν επιβεβαιώσει τις ανωτέρω υποθέσεις σε συγκεκριμένες οικονομικές φάσεις, σύμφωνα με τους Krugman P., Obstfeld, M.J. Melitz(2015).

1.5. Βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών

Η βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών, ή αλλιώς δημοσιονομική βιωσιμότητα, είναι η ικανότητα που έχει μια κυβέρνηση στο να ικανοποιεί σε μακρύ χρονικό ορίζοντα τις τρέχουσες δαπάνες της, τις φορολογικές και άλλες συγγενείς πολιτικές της, χωρίς να θίγεται η αξιοπιστία της με το να αθετεί τις ήδη ειλημμένες υποχρεώσεις της τόσο στο σκέλος των εσόδων όσο και στον τομέα των δαπανών και παροχών. Οι κυριότεροι παράγοντες που προσδιορίζουν το φερέγγυο και το πόσο βιώσιμο είναι το δημόσιο χρέος είναι: το πρωτογενές πλεόνασμα ως ποσοστό του ΑΕΠ, το πραγματικό επιτόκιο των δημοσίων ομολόγων και ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ . Alogoskoufis, (2012).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης αξιολογεί τα δημοσιονομικά προγράμματα των κρατών-μελών της ΕΕ.(Θεματικό Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκού Εξάμηνου-Βιωσιμότητα των Δημοσίων Οικονομικών).Οι βραχυπρόθεσμες δημοσιονομικές προκλήσεις εξετάζονται ενδελεχώς μέσω του δείκτη S0, ο οποίος είναι δείκτης ενός σταθμισμένου συνόλου δημοσιονομικών και χρηματοπιστωτικών δεικτών, καθώς και δεικτών μακροοικονομικής ανταγωνιστικότητας. Εντοπίζει δημοσιονομικές πιέσεις και κρούει τον κώδωνα για κινδύνους για το επόμενο ετήσιο διάστημα. Οι μεσοπρόθεσμες δημοσιονομικές προκλήσεις μετρούνται με τον δείκτη S1, που είναι δείκτης μεσοπρόθεσμης βιωσιμότητας και αποτυπώνει τις απαραίτητες ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβούν τα κράτη μέλη για να φθάσει ο δείκτης χρέους προς το ΑΕΠ το 60% ως το 2032.Εμπεριέχει και πρόσθετες δαπάνες (λόγω γήρανσης του πληθυσμού ,υγειονομική

περίθαλψη). Οι μακροπρόθεσμες δημοσιονομικές προκλήσεις αξιολογούνται με τον δείκτη S2, που κατευθύνει την αρχική και διαρκή δημοσιονομική προσαρμογή που απαιτείται για τη σταθεροποίηση του δείκτη χρέους προς το ΑΕΠ για απεριόριστο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη το κόστος γήρανσης του πληθυσμού. Αυτό γίνεται με την εκτίμηση για τα παρόντα και μελλοντικά επίπεδα του σχετικού ελλείμματος και χρέους και τις μελλοντικές πιέσεις σε δαπάνες που συνδέονται με τη γήρανση του πληθυσμού στην ΕΕ, ιδίως τις συντάξεις, τις δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης και μακροχρόνιας περίθαλψης. Η δημοσιονομική βιωσιμότητα αξιολογείται χωριστά για κάθε χρονική περίοδο και υπολογίζει τις παραμέτρους που αφορούν συγκεκριμένα κάθε χώρα¹.

1.5.1 Ανάλυση βιωσιμότητας δημόσιου χρέους

Η ανάλυση βιωσιμότητας του χρέους (Dept Sustainability Analysis DSA) είναι σημαντικότατο εργαλείο στα χέρια διεθνών οργανισμών προκειμένου να αποτυπωθεί η πορεία του υπολειπόμενου χρέους μιας χώρας, καθώς και οι απαραίτητες χρηματοδοτικές ανάγκες για την εξυπηρέτησή του. Στην ουσία η ανάλυση αποτελείται από προβολές και προβλέψεις σχετικών οικονομικών δεικτών. Οι προβολές αυτές βασίζονται σε μοντέλα και παραδοχές που διαφέρουν σε συνάρτηση με το χρόνο. Ο ΕSM, το ΔΝΤ αλλά και η ΕΚΤ χρησιμοποιούν την μέθοδο DSA στις διαδικασίες επιτήρησης κρατών. Εφαρμόζουν μεθόδους που περιλαμβάνουν ένα βασικό σενάριο αλλά και εναλλακτικά σενάρια, τα οποία δημιουργούνται υπό το πρίσμα εθνικών και διεθνών μακροοικονομικών μεταβολών, χρηματοπιστωτικών συνθηκών που επικρατούν κ.λ.π.. Οι κυριότεροι δείκτες που χρησιμοποιούνται στη συγκεκριμένη ανάλυση είναι:

- i. Το κλάσμα ΧΡΕΟΣ/ΑΕΠ που αποτυπώνει το μέγεθος του ονομαστικού - συνολικού χρέους προς το συνολικό παραγόμενο προϊόν της οικονομίας,
- ii. Το κλάσμα των ακαθάριστων χρηματοδοτικών αναγκών (Gross Financing Needs) GFN/ΑΕΠ που αποτυπώνει το μέγεθος των συνολικών ακαθάριστων χρηματοδοτικών αναγκών (ληξιπρόθεσμο χρέος+ τόκοι+ πρωτογενές έλλειμμα) προς το συνολικό παραγόμενο προϊόν της οικονομίας.

---

¹

Ο δείκτης GFN/ΑΕΠ αποτιμά το κατά πόσον είναι εξυπηρετίσιμο ένα χρέος και εκτιμά αποτελεσματικότερα τους βραχυπρόθεσμους και μεσοπρόθεσμους κινδύνους για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα μιας χώρας.

Επί του πρακτέου είναι δύσκολο να τεθούν αριθμητικά όρια προκειμένου να καθοριστεί η βιωσιμότητα του χρέους. Το χρέος της Ιαπωνίας υπερβαίνει το 200% του ΑΕΠ και θεωρείται βιώσιμο, ενώ η Αργεντινή με χρέος 60% του ΑΕΠ πτώχευσε. Το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο του λόγου ΧΡΕΟΣ/ΑΕΠ από το ΔΝΤ καθορίστηκε στο 85%. Όσον αφορά τον δείκτη GFN /ΑΕΠ, το ΔΝΤ θεωρεί πως ο δείκτης πρέπει να είναι μικρότερος από 15%-20% προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του χρέους. Το Eurogroup τον Μάιο του 2016, στην αξιολόγηση βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους με βάση τον λόγο GFN/ΑΕΠ, έθεσε ως κορυφή ποσοστό κάτω από 15% σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, και κάτω από 20% μακροπρόθεσμα.²

---

²Public finances in Euro Area Member States: Selected indicators - November 2021 available at [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689464/IPOL_BRI\(2021\)689464_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689464/IPOL_BRI(2021)689464_EN.pdf)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΣΙΟ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΩΣ ΜΝΗΜΟΝΙΑ

Στο παρόν κεφάλαιο μελετώνται τα κριτήρια που έθεσε η συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία και αποτελεί σταθμό στη δημιουργία της ευρωζώνης, για την οικονομική σύγκλιση των κρατών μελών της ΟΝΕ, οι δημοσιονομικοί όροι και κανόνες που θα έπρεπε να τηρούνται από την χώρα ως κράτος μέλος της ΟΝΕ από το 2001, η επίσημη είσοδος της Ελλάδας στις χώρες του ευρώ, η οικονομική πορεία της έως το ξέσπασμα της κρίσης του 2009 και το οικονομικό γίνεσθαι μέχρι την υπογραφή του πρώτου μνημονίου με τους ευρωπαϊκούς εταίρους και το ΔΝΤ. Καταγράφονται τα δεδομένα και οι συνθήκες που επικράτησαν προγενέστερα της εκδήλωσης κρίσης χρέους στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 2000.

2.1. Η συνθήκη του Μάαστριχτ, τα κριτήρια σύγκλισης και η είσοδος της Ελλάδας στην ΟΝΕ.

Στις 7 Φεβρουαρίου 1992 υπεγράφη η συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία και έθεσε τα θεμέλια για τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, του ευρώ. Με τη συνθήκη ιδρύθηκαν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ευρωπαϊκό Σύστημα κεντρικών Τραπεζών. Ο σημαντικότερος στόχος της ΕΚΤ ήταν η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Η συνθήκη καθόρισε τα κριτήρια σύγκλισης κάθε κράτους, προκειμένου αυτό να ενταχθεί στη ζώνη του ευρώ.

Σύμφωνα με το άρθρο 140 της ενοποιημένης απόδοσης της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα κριτήρια που όφειλε ένα κράτος μέλος να πληροί προκειμένου να εισέλθει στην ΟΝΕ είναι τα κάτωθι:

1.Υψηλός βαθμός σταθερότητας τιμών, δηλαδή επίτευξη ενός μέσου ποσοστού πληθωρισμού, που έχει καταγραφεί για ένα έτος πριν από τον έλεγχο, και δεν υπερβαίνει τον μέσο όρο των τριών κρατών μελών με τον χαμηλότερο πληθωρισμό, πέραν της 1 1/2 ποσοστιαίας μονάδας.

2.Επίτευξη σταθερότητας στα δημόσια οικονομικά, δηλαδή δημοσιονομικό έλλειμμα κάτω του 3% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος κάτω του 60% του ΑΕΠ, κατά την έννοια του άρθρου 126 παρ.6,

3. Διατήρηση σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας, που καθορίζεται από τον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών της ευρωζώνης, για δύο τουλάχιστον χρόνια, χωρίς να υπάρξει υποτίμηση του εθνικού νομίσματος ως προς το ευρώ,

4. Σύγκλιση των μακροπροθέσμων επιτοκίων. Το επίπεδο των μακροπρόθεσμων επιτοκίων να μην ξεπερνά το 2% του μέσου όρου των επιτοκίων των τριών κρατών μελών με τον χαμηλότερο πληθωρισμό.

Ακολούθως στις 9 Μαρτίου 2000 η Ελλάδα υποβάλλει αίτημα για ένταξή της στην ONE. Στα πλαίσια της συνόδου κορυφής της Πορτογαλίας στις 19 και 20 Ιουνίου 2000, το ECOFIN (συμβούλιο των υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης) αποφασίζει την ένταξη της χώρας στην ευρωζώνη. Η Ελλάδα επισήμως γίνεται το δωδέκατο μέλος της ONE, υιοθετώντας το ευρώ που αντικατέστησε το τότε εθνικό νόμισμα-τη δραχμή, με αμετάκλητη ισοτιμία μετατροπής της δραχμής σε ευρώ σε: 1 ευρώ=340,750 δραχμές, από την πρώτη Ιανουαρίου 2001. Θα πρέπει να τονιστεί πως η μετάβαση στο ευρώ σε φυσική μορφή πραγματοποιήθηκε από την 1^η Ιανουαρίου 2002, καθώς κατά το έτος 2001 το ευρώ υπήρξε ένα άυλο νόμισμα, το οποίο χρησιμοποιούνταν μόνο για λογιστικούς σκοπούς, σύμφωνα με τους Ρουκανά Σ. et.al., (2014).

2.2. Η εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας έως το 2009.

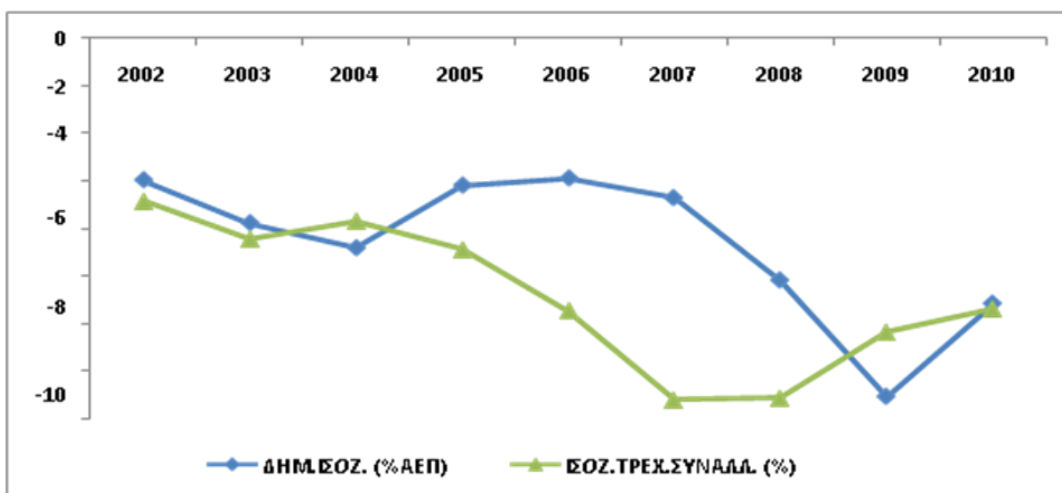
Το χαμηλό μέγεθος των επιτοκίων και οι υπεραισιόδοξες προβλέψεις για την πορεία της ελληνικής οικονομίας στις αρχές της δεκαετίας του 2000, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της εγχώριας ζήτησης και την συνεπαγόμενη άνοδο των εισαγωγών. Τα χαμηλά ποσοστά των επιτοκίων αύξησαν επίσης το μέγεθος του κρατικού δανεισμού και λαμβάνοντας υπόψη τον κατασκευαστικό οργανισμό που επικρατούσε κατά την τότε περίοδο, ενόψει της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα, μπορούμε να κατανοήσουμε πως αυτές οι παράμετροι συνέτειναν στην περαιτέρω αύξηση της εγχώριας ζήτησης. Η αύξηση αυτή καλύφθηκε από δανεισμό-κυρίως εξωτερικό-αλλά και από χρήματα που προέρχονταν από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ.

Η υπέρμετρη άνοδος της εγχώριας ζήτησης είχε ως αποτέλεσμα την άνοδο του γενικού επιπέδου τιμών, την αύξηση τιμών των ακινήτων, την εκτίναξη του μισθολογικού κόστους, ιδιαίτερα στο δημόσιο τομέα. Κατά την περίοδο 2000-2008 η ανάπτυξη αντανάκλασε σε όρους έκρηξης της εγχώριας κατανάλωσης. Ταυτόχρονα, όμως, το μερίδιο των εξαγωγών στο ΑΕΠ μειώθηκε όπως και η ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας. Ο συνδυασμός της αύξησης της εγχώριας ζήτησης και της

εξασθένησης της ανταγωνιστικότητας οδήγησε σε ταχεία επιδείνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Οι χρόνιες ανισορροπίες της Ελλάδας όσον αφορά τόσο το δημοσιονομικό της έλλειμμα όσο και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της δεν επιλύθηκαν ποτέ επαρκώς, οδηγώντας τα ήδη υψηλά δίδυμα ελλείμματα σε μη βιώσιμα επίπεδα μόλις η οικονομία επιβραδύνθηκε και η πρόσβαση σε ρευστότητα περιορίστηκε ως αποτέλεσμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, (βλέπε Τσακλόγλου P.et.al.,(2016)).

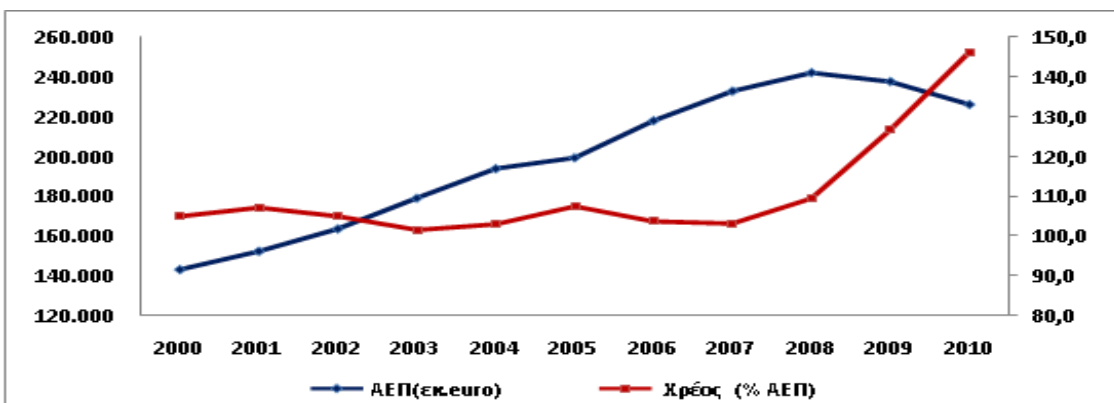
Συγκεκριμένα, το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης έπεσε κάτω από το -10% το 2008 και κατέρρευσε το 2009 (-15,1%), ενώ το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της οικονομίας αυξήθηκε σε περίπου 15% του ΑΕΠ το 2008. Ως αποτέλεσμα, ο λόγος του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης προς το ΑΕΠ, ο οποίος είχε παραμείνει σχετικά σταθερός σε ένα επίπεδο γύρω στο 100% καθ' όλη την προηγούμενη περίοδο, αυξήθηκε σε 126,7% το 2009 και σε 146,2% το 2010, καθιστώντας έτσι εξαιρετικά δύσκολη την αναχρηματοδότηση με λογικά επιτόκια και οδηγώντας τελικά στην απώλεια της πρόσβασης στις διεθνείς αγορές για την κάλυψη των δανειακών αναγκών. Τα ανωτέρω εκτεθέντα αποτυπώνονται στα παρατιθέμενα διαγράμματα 2.1 και 2.2.

Πηγή: Eurostat και Τράπεζα της Ελλάδας

Διάγραμμα 2.1.

Δημοσιονομικό ισοζύγιο και Ισοζύγιο Τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας 2002-2010

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 2.2.

Α.Ε.Π. και Δημόσιο Χρέος 2000-2010

Ήδη από τον Μάιο του 2004, κατόπιν της Δημοσιονομικής Απογραφής που διενεργήθηκε από την τότε ελληνική κυβέρνηση και την κατάθεση της αναθεωρημένης κατάστασης για το ΑΕΠ και για το έλλειμμα στο 3,2% του ΑΕΠ για το 2003, είχε ενεργοποιηθεί η Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ) για την Ελλάδα και συγκεκριμένα στις 19-05-2004, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 126 της Συνθήκης για στη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Η Ελλάδα, είναι το κράτος-μέλος της ΕΕ που έχει ενταχθεί στη Διαδικασία του Υπερβολικού Ελλείμματος ΔΥΕ τον περισσότερο χρόνο από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Συγκεκριμένα έχει ενταχθεί για 13 έτη (2004-2017). Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ. (2019), Πίνακας 13.5, σελίδες 867-868.

Σκοπός της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος (ΔΥΕ) είναι οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) να παρέμβουν διορθωτικά στα διαμορφωθέντα επίπεδα του υπερβολικού ελλείμματος και χρέους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να εκκινήσει διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος κατά μιας χώρας της ΕΕ που δεν τηρεί το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), ένα σύνολο κανόνων που καθορίζουν τον συντονισμό των δημοσιονομικών πολιτικών των χωρών της ΕΕ. Συγκεκριμένα η διαδικασία εκκινείται όταν σε μια χώρα της ΕΕ γίνεται υπέρβαση ή κίνδυνος υπέρβασης του ορίου του 3 % του ΑΕγχΠ, και παραβίαση των κανόνων για το χρέος, με δημόσιο χρέος που υπερβαίνει το 60 % του ΑΕγχΠ και το οποίο δεν μειώνεται με ικανοποιητικό ρυθμό.

Το ΣΣΑ στοχεύει στη διασφάλιση υγιών δημόσιων οικονομικών και αποτελείται από δύο σκέλη: α) το προληπτικό σκέλος, που εξασφαλίζει ότι η δημοσιονομική πολιτική των χωρών της ΕΕ ασκείται μέσω αποτελεσματικών και βιώσιμων οικονομικών πολιτικών,

και β)το διορθωτικό σκέλος, το οποίο διασαφηνίζει τον τρόπο με τον οποίο οι χώρες πρέπει να δράσουν όταν το δημόσιο χρέος τους ή το δημοσιονομικό έλλειμμα θεωρηθεί υπερβολικό.

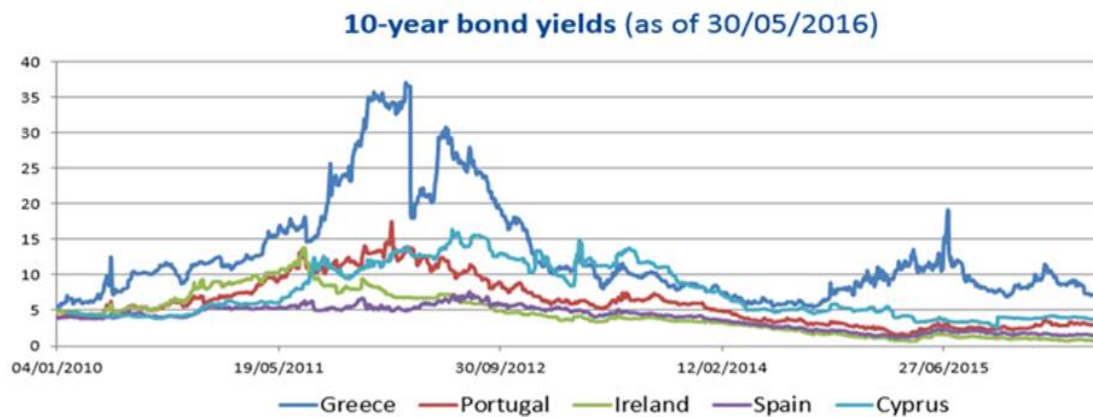
2.3.Το ξέσπασμα της κρίσης

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση εισήλθε στην πιο οξεία φάση τον Σεπτέμβριο του 2008 με την κατάρρευση της Lehman Brothers και στις αρχές του 2009 συγκλόνισε την Ευρώπη όσο και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σοκ είχε ασύμμετρες επιπτώσεις για τη ζώνη του ευρώ. Η διαδικασία αυτή επηρέασε δυσανάλογα τις χώρες με τις μεγαλύτερη εξάρτηση από εξωτερική χρηματοδότηση, ιδίως από τις διεθνείς αγορές βραχυπρόθεσμου χρέους, σύμφωνα με τον Philip R. Lane(2012).

Η δημοσιονομική κατάσταση που διαμορφώθηκε το 2009 δημιούργησε σοβαρότατα προβλήματα στη δυνατότητα χρηματοδότησης του δημόσιου χρέους. Η ευάλωτη χρηματοπιστωτική κατάσταση του δημόσιου τομέα, οι κερδοσκοπικές τακτικές στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου και οι δομικές ατέλειες της ΟΝΕ συνετέλεσαν στο ξέσπασμα πρωτοφανούς κρίσης χρέους στην Ελλάδα. Τον Νοέμβριο του 2009 η απόδοση των ελληνικών κρατικών ομολόγων ανέβαινε συνεχώς. Στην περίπτωση των δεκαετών ομολόγων η απόδοση εκτοξεύτηκε από 4,84% τον Νοέμβριο του 2009 στο 7,97% τον Μάιο του 2010.Κατά τους Αργεΐτη Γ.εt.al.,(2011),η τότε επικρατούσα άποψη στις διεθνείς χρηματαγορές ήταν πως η χώρα δεν μπορούσε να πληρώσει τα δάνειά της. Ταυτόχρονα οι αμερικάνικοι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμιζαν συνεχώς την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας. Το ίδιο έτος αναθεωρήθηκαν από την Eurostat ,τόσο το δημοσιονομικό έλλειμμα στο 15,4% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, όσο και το δημόσιο χρέος της Ελλάδας στο 126,8% του ΑΕΠ. Παρά τις προσπάθειες της τότε κυβέρνησης για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους, τα περιθώρια δανεισμού ως προς το επιτόκιο (spreads) συνέχισαν την ανοδική τους πορεία.

Η αρχή του 2010 βρίσκει τη χώρα σε πλήρη αδυναμία αναχρηματοδότησης, με τις αποδόσεις των 10ετών ελληνικών ομολόγων σε σχέση με τα γερμανικά ομόλογα να εκτινάσσονται με ιλιγγιώδεις ρυθμούς (διάγραμμα1.3.).Παράλληλα στην Ευρωπαϊκή ένωση υπήρχε ο φόβος διάχυσης της κρίσης και σε άλλες κράτη μέλη της Ευρωζώνης. Η χρεοκοπία της Ελλάδας θεωρούνταν ότι θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στην Ε.Ε, αλλά και στα κράτη-μέλη της Ο.Ν.Ε., λόγω της σύνδεσής τους με το ελληνικό χρέος. Επί του πρακτέου, η έκθεση της Bertelsmann Stiftung (2012) διασαφηνίζει τις επιπτώσεις μιας

χρεοκοπίας του Ελληνικού κράτους και της εξόδου της χώρας από τη νομισματική ένωση, τονίζοντας πως τούτο θα μπορούσε να προκαλέσει στις 42 πλουσιότερες χώρες ελάττωση του ΑΕΠ τους ως το 2020 έως του ποσού των 17τρις. Ευρώ. Επιπρόσθετα οι γαλλικές και γερμανικές τράπεζες διακρατούσαν αντίστοιχα το 36% και 21% των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, με συνεπαγόμενο αποτέλεσμα την ανησυχία για τις μελλοντικές ζημιές που θα αντιμετώπιζαν (βλέπε Ρουμελιώτης (2012)).

Πηγή: European Stability Mechanism 2018

Διάγραμμα 2.3.

Αποδόσεις 10ετών Ομολόγων

Τελικά στις 8 Μαΐου του 2010 η Ελλάδα προσέφυγε στη σύναψη μνημονίου συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), συνολικού ύψους 110 δισ. ευρώ, υπό την επίβλεψη του ΔΝΤ, με διμερή δάνεια 80 δισ. από τους εταίρους και 30 δισ. από το ΔΝΤ, το οποίο κυρώθηκε με το Νόμο 3845/2010. Οι προϋποθέσεις ήταν μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος της χώρας κατά 11% του ΑΕΠ την τετραετία 2010-2014 και αποπληρωμή του χρέους εντός τριών ετών, γεγονός που σήμαινε μέτρα αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής για την Ελληνική οικονομία και σκληρής λιτότητας για τους Έλληνες πολίτες.

Το κείμενο της Δανειακής Σύμβασης συντάχθηκε με τη βοήθεια του αγγλικού δικηγορικού γραφείου "Slaughter and May" στις 8 Μαΐου. Η αμοιβή του δικηγορικού γραφείου ήταν 64.633,37€. Ο βασικός όρος που ετέθη από τους δανειστές προκειμένου να παράσχουν οικονομική ρευστότητα στην Ελλάδα ήταν η απαρέγκλιτη εφαρμογή του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (ΜΟΧΠ). Τα μέτρα που αποτέλεσαν την επιτομή του ΜΟΧΠ επικεντρώθηκαν: α) στην μεγάλης τάξεως μεγέθους

μείωση των δημοσιονομικών δαπανών, β) στην απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων στην αγορά εργασίας γ) στην αύξηση της έμμεσης φορολογίας και δ) στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας για αγαθά και υπηρεσίες. Τα μέτρα αυτά εξέφραζαν τη νεοφιλελεύθερη νοοτροπία και πρακτική που εφαρμόζει το ΔΝΤ στις χώρες στις οποίες παρέχει δανειοδότηση (βλέπε Καζάκος Π., et al., (2016)).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ

Το παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθεί με τους στόχους, τις διοικητικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, αλλά και τα μέτρα που επιβλήθηκαν εξ αφορμής των τριών δανειακών συμβάσεων(μνημονίων) που υπέγραψε η Ελλάδα με τις χώρες μέλη της ευρωζώνης και το ΔΝΤ. Επίσης θα αναφερθεί και στην αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους της Ελλάδας το 2012, με το PSI(Private Sector Involment) του Μαρτίου και με την παρέμβαση στην αγορά ομολόγων το Δεκέμβριο, καθώς και στην ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών το 2015.Θα επιχειρηθεί επίσης μια αποτίμηση των μνημονιακών μέτρων στην ελληνική οικονομία και η αποτύπωσή τους στο βιώσιμο του ελληνικού χρέους.

3.1 Το πρώτο μνημόνιο.

Στις 3 Μαΐου 2010 υπέβαλε αίτηση για δανειοδότηση ποσού 110 δις ευρώ, τα 80δις θα προερχόταν από τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης και τα 30δις από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Στην αίτηση επισυνάπτονταν τρία μνημόνια:

- Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (ΜΟΧΠ),
- Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης (ΤΜΣ)
- Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (ΣΠΟΠ).

Η Δανειακή Σύμβαση μεταξύ της Ελλάδας ,των υπολοίπων κρατών-μελών της ευρωζώνης και του ΔΝΤ υπεγράφη στις 8 Μαΐου 2010.Με αυτή η χώρα έλαβε τα αιτηθέντα δάνεια, ύψους 110.000.000.000 ευρώ. Με τον Ν.3845/2010 (ΦΕΚ Α' 65/06-05-2010) «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο», κυρώθηκε η ανωτέρω δανειακή σύμβαση. Με δεδομένο όμως ότι η Σλοβακία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία δε συμμετείχαν στη δανειοδότηση της Ελλάδας το συνολικό ποσό ανήλθε στα 107,3δις ευρώ, μειωμένο δηλαδή κατά 2,7δις ευρώ. Η τελική εκταμίευση, σύμφωνα με τους Rocholl, J., et.al., (2016), ανήλθε στα 73 δις, με τα 52,9 δις να αφορούν δανειακά κεφάλαια της ΕΕ και 20,1 δις κεφάλαια από το ΔΝΤ.

Ο πρωταρχικός στόχος του πρώτου μνημονιακού προγράμματος ήταν η σταθερή αποκατάσταση της αξιοπιστίας της Ελλάδας έναντι των ιδιωτών επενδυτών. Οι βραχυπρόθεσμοι στόχοι του προγράμματος σύμφωνα με το πρόγραμμα οικονομικής

προσαρμογής για την Ελλάδα³ ήταν η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και η διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας.

Αντίστοιχα ο μεσοπρόθεσμος στόχος του προγράμματος ήταν η άνοδος της ανταγωνιστικότητας και η δομική-διαρθρωτική αλλαγή της ελληνικής οικονομίας που θα βασίζονταν πιο πολύ στις επενδύσεις και στις εξαγωγές, προωθώντας την ανάπτυξη. Επιπρόσθετα θα έπρεπε να επέλθει μεγάλη μακροοικονομική προσαρμογή, κυρίως του δημόσιου τομέα. Οι προβλέψεις για το δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν η μείωσή του από σχεδόν 14% του ΑΕΠ το 2009 σε ποσοστό κάτω του 3% του ΑΕΠ για το 2014. Τούτο απαιτούσε λήψη δημοσιονομικών μέτρων ποσοστού 13% του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2010-2014, εκτός των ήδη εφαρμοσθέντων κατά το 2010 (αυτά αποτιμώνται από τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε 5,5 % του ΑΕΠ).

Ο δείκτης χρέους προβλέπονταν ότι θα μειωνόταν το 2014, αλλά θα παρέμενε κατά 30 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερος από αυτόν του 2009. Το πακέτο των μέτρων υπολογίστηκε ότι θα μειώσει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά 5,5% του ΑΕΠ το 2013. Όσον αφορούσε το καθαρό εξωτερικό χρέος εκτιμήθηκε πως θα μειωθεί το 2013. Σύμφωνα με έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους του 2017, τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής που συμφωνήθηκαν με το ΔΝΤ και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς εξασφάλισαν τους αναγκαίους πόρους για την αναχρηματοδότηση του ελληνικού χρέους, αποτρέποντας έτσι τη χρεοκοπία, και επικεντρώθηκαν σε δύο μεγάλες ομάδες στόχων.

Η πρώτη αφορούσε την απαιτούμενη δημοσιονομική εξυγίανση που θα έφερνε το πρωτογενές δημοσιονομικό ισοζύγιο σε θετικό έδαφος και θα ανέστρεφε την αυξητική τάση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ, καθώς και την απαιτούμενη εφαρμογή πολιτικών για τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η δεύτερη δέσμη στόχων αφορούσε την εφαρμογή μιας σειράς διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που θα εκσυγχρόνιζαν τη λειτουργία του δημόσιου τομέα, θα τόνωναν την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας και θα στήριζαν την ανάπτυξη. Κυρίαρχη συνιστώσα της δημοσιονομικής προσαρμογής του 2010 ήταν η λεγόμενη εσωτερική υποτίμηση, δηλαδή δραστική μείωση τιμών και μισθών με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας. Οι μεταρρυθμίσεις που υλοποιήθηκαν μπορούν να ενταχθούν σε έξι μεγάλες κατηγορίες που αφορούν το πλαίσιο

---

³ Occasional Papers61 (June 2010)

κατάρτισης του προϋπολογισμού, τη δημοσιονομική πληροφόρηση, τη διαχείριση των ταμειακών διαθεσίμων, τη λογιστική, τις διαδικασίες πληρωμών και διάφορες θεσμικές μεταρρυθμίσεις.

Το πρώτο μνημόνιο περιείχε μέτρα που στόχευαν σε σκληρή δημοσιονομική προσαρμογή για την περιστολή των δημοσίων δαπανών και οδήγησαν σε απορρύθμιση της αγοράς εργασίας. Μερικά από τα κύρια μέτρα που θεσμοθετήθηκαν ήταν:

- Για το 2011 και για όλο το δημόσιο τομέα πάγωμα αυξήσεων. (Ν. 3845/2010) και επιβολή μηδενικών αυξήσεων με το Ν.3899/2010,
- Επιπρόσθετη μείωση αποδοχών του ευρύτερου δημόσιου τομέα κατά 3%. (Ν. 3845/2010),
- Κατάργηση 13ου και 14ου μισθού. Δόθηκε αποζημίωση ύψους 500 ευρώ για όσους εργαζόμενους του Δημοσίου τομέα είχαν μηνιαίες αποδοχές κατώτερες των 3.000 ευρώ. (Ν. 3845/2010). Με το Ν.3847/2010 το ποσό αυτό μειώθηκε στα 400 ευρώ και για μηνιαίες αποδοχές κάτω των 2.500 ευρώ.
- Περικοπή σε όλα τα επιδόματα του δημοσίου κατά 8%. (Ν. 3845/2010).
- Το επίδομα ανεργίας αντικαταστάθηκε με την επιταγή επανένταξης ανέργων, προκειμένου να προσληφθούν από επιδοτούμενες επιχειρήσεις. (Ν. 3845/2010)
- Μειώθηκε κατά 20% κάθε είδους υπερωριακής απασχόλησης(Ν.3863/2010).
- Συρρίκνωση από 24 σε 6 μήνες του χρόνου προειδοποίησης της απόλυσης και κατ'επέκταση τεράστια μείωση των αποζημιώσεων για απολύσεις. (Ν.3863/2010).
- Αυξήθηκε το ανώτατο όριο στις ομαδικές απολύσεις. (Ν.3863/2010).
- Μείωση κατά 10% στις μηνιαίες αποδοχές πάνω από 1.800 ευρώ των εργαζομένων σε ΔΕΚΟ. (Ν.3899/2010).
- Δίνονταν δυνατότητα στους εργοδότες να παρατείνουν το χρόνο εργασίας ημερησίως, πέραν του οκταώρου, για χρονικό διάστημα έξι μηνών κάθε έτος (η πρότερη διάρκεια ήταν ένα τετράμηνο). Ο επιπλέον χρόνος εργασίας δεν θεωρούταν και δεν αποζημιωνόταν σαν υπερωρία. (Ν.3986/2011).
- Εργασιακή εφεδρεία στο δημόσιο τομέα με καταβολή του 60% του βασικού μισθού για το προσωπικό που πλεονάζει. (Ν.3986/2011).
- Μείωση της επιδότησης ανεργίας σε 450 ημερήσια επιδόματα ανά 4ετία από το 2011 και σε 400 από το 2012-15. (Ν.3986/2011).
- Περικοπή των προσλήψεων με σύμβαση ορισμένου χρόνου και έργου στο Δημόσιο στο ήμισυ για το έτος 2011 και κατά 10% για τα έτη 2012-15.

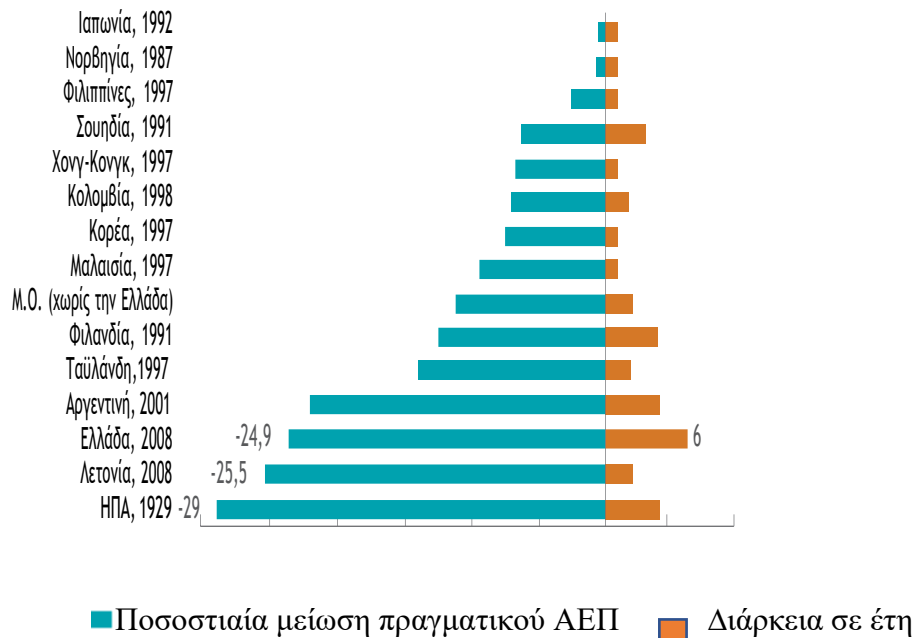
Στις 29 Ιουνίου του 2011 καταρτίστηκε το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα 2012-2015, το οποίο περιλάμβανε μεγάλες φορολογικές επιβαρύνσεις και νέα μέτρα απορρύθμισης της αγοράς εργασίας. Το ΜΠΔΣ στόχευε κυρίως στη μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων, στη βελτίωση των οικονομικών δεικτών για τις επιχειρήσεις του δημοσίου και στην εξορθολογικοποίηση των κοινωνικών δαπανών. Στο σκέλος των δαπανών σημειώθηκαν σημαντικές περικοπές στους μισθούς των υπαλλήλων του δημοσίου τομέα, στις λειτουργικές δαπάνες του δημοσίου, στις δαπάνες για την άμυνα, περιστολή δαπανών στις επενδύσεις, τις δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης, τις συντάξεις και λοιπές κοινωνικές δαπάνες. Στο σκέλος των εσόδων οι προβλεπόμενες ρυθμίσεις οδήγησαν σε αυξήσεις των αντίστοιχων φορολογικών συντελεστών, δημιουργία νέων φόρων, κατάργηση πολλών φοροαπαλλαγών και μέτρα για τη βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης. (Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας - Τέταρτη Επανεξέταση – Άνοιξη 2011).

3.2.Αποτίμηση του πρώτου μνημονίου

Τα μέτρα του πρώτου μνημονίου και η σκληρή δημοσιονομική προσαρμογή με την οποία επιχειρήθηκε να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των αγορών, επέφεραν ραγδαία αύξηση των δεικτών ανεργίας, συρρίκνωση του πραγματικού εισοδήματος έως και 50%, δραματική μείωση του πραγματικού ΑΕΠ (διάγραμμα 3.1.), και υποβάθμισαν την ποιότητα των παρεχόμενων δημοσίων υπηρεσιών, ειδικότερα στον τομέα της υγείας, όπως αναφέρει η Markantonatou M., (2013). Σύμφωνα με τους De Grauwe και Yuemei (2013) το χρονικό εύρος και η οξεία λιτότητα που εφαρμόστηκε ήταν αποτέλεσμα της επιβολής της άποψης των αγορών και όχι απόρροια σωστού υπολογισμού των πραγματικών συνθηκών που επικρατούσαν στην Ελληνική οικονομία. Μέσω της εσωτερικής υποτίμησης που σκόπευε στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας λόγω μείωσης του μοναδιαίου κόστους εργασίας, η ύφεση επιδεινώθηκε, αφού μειώθηκε η αγοραστική δύναμη των πολιτών. Υποεκτιμήθηκε επίσης το γεγονός πως οι αλλαγές στη σύνθεση του δημόσιου τομέα προϋπέθεταν αλλαγές στην ελληνική πολιτική κουλτούρα και μάλιστα σε σύντομο χρονικό διάστημα, (βλέπε για παράδειγμα Μαρής Γ., et.al., (2014)).

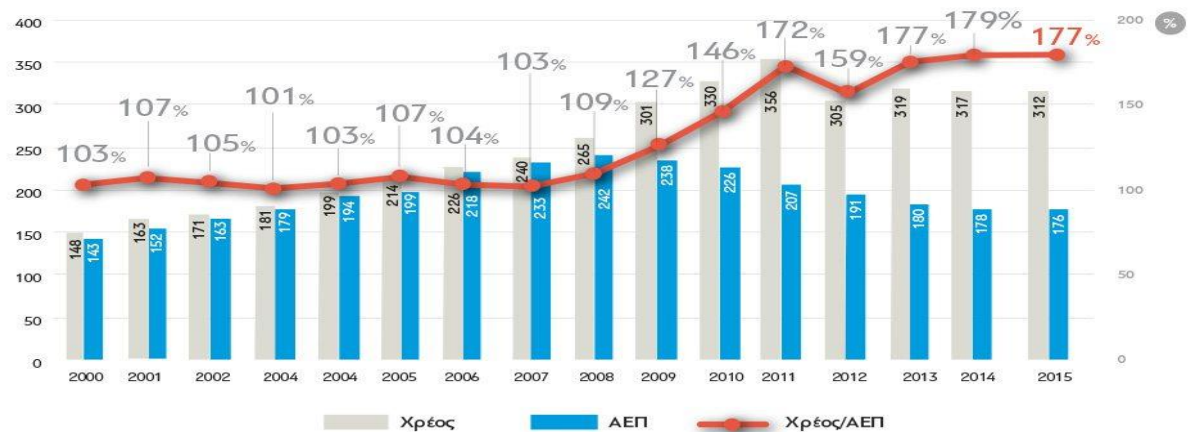
Μια από τις βασικές αστοχίες του πρώτου μνημονιακού προγράμματος συναρτώταν με το ότι η σκληρή δημοσιονομική προσαρμογή επέτεινε τα υφεσιακά δεδομένα του 2009. Το χρέος προς το ΑΕΠ είχε εντεινόμενη ανοδική πορεία τα επόμενα χρόνια από

127% το 2010 σε 164,5% το 2012 (διάγραμμα 3.2.). Η αύξηση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ επαγωγικά οδήγησε σε συμπεράσματα μη βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους, όπως αναφέρουν οι Nikiforos et al.,(2015).

Πηγή: IMF, Reinhart and Rogoff (2009) and Eurostat

Διάγραμμα 3.1.
Απώλεια ΑΕΠ και Διάρκεια Οικονομικών Κρίσεων

Πηγή: Protagon.gr

Διάγραμμα 3.2.
Το χρέος της Ελλάδας εντός ευρωζώνης (2001-2015)

Επιπρόσθετα όπως αναφέρεται στην έκθεση της Standard & Poor's το 2012 « οι δημιουργοί του προγράμματος δεν υπολόγισαν σωστά την επίδραση που θα είχε η μείωση του εισοδήματος στην ενεργό ζήτηση της ελληνικής οικονομίας , καθώς υπολόγισαν λάθος τους δημοσιονομικούς πολλαπλασιαστές”.

Ο δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής χρησιμοποιείται για να υπολογιστεί το ποσοστό μεταβολής του ΑΕΠ μιας χώρας κατόπιν επιβολής ενός πακέτου δημοσιονομικών μέτρων. Συνιστά δηλαδή την μεταβολή του ΑΕΠ που προέρχεται από τη μεταβολή μιας μονάδας των εσόδων ή των πρωτογενών κυβερνητικών δαπανών. Για παράδειγμα εάν η περικοπή ενός ευρώ στο σκέλος των δαπανών έχει ως επίπτωση τη μείωση του ΑΕΠ κατά 0,8 ευρώ, τότε η τιμή του πολλαπλασιαστή αποτιμάται 0.8(και αντίστροφα). Αν ο πολλαπλασιαστής ισούται με 2, και υφίστανται δημοσιονομικά μέτρα περιορισμού δαπανών ύψους 1 δισ. ευρώ τότε το ΑΕΠ θα μειωθεί κατά 2 δισ. ευρώ. Karlanoglou G. ,etal,(2012).

Στην Έκθεση του Ανεξάρτητου Γραφείου Αξιολόγησης του ΔΝΤ (Independent Evaluation Office- IEO), που δημοσιεύτηκε στις 28 Ιουλίου 2016, υπάρχει καταγραφή και παραδοχή των λαθών στα οποία υπέπεσε το Ταμείο κατά τη διάρκεια του πρώτου χρηματοδοτικού προγράμματος της Ελλάδας. Οι ιθύνοντες του ταμείου δεν κατάφεραν να αποτιμήσουν την πραγματική διάσταση της ελληνικής κρίσης. Στην έκθεση τονίζεται πως τα στελέχη του ΔΝΤ είχαν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το ελληνικό χρέος δεν ήταν βιώσιμο. Η βιωσιμότητα του χρέους τίθετο υπό αμφισβήτηση, ακόμα και αν το πρώτο δανειακό πρόγραμμα εφαρμοζόταν πιστά και απαρέγκλιτα από την ελληνική κυβέρνηση. Εν συνόψει τα βασικά συμπεράσματα της έκθεσης είναι πως η αρχική πρόβλεψη περί δυνατότητας επιστροφής της Ελλάδας στις αγορές το 2012 αποδείχθηκε ουτοπική, υποεκτιμήθηκαν τα αποτελέσματα της εσωτερικής υποτίμησης, υπήρξε ανισομερής κατανομή των βαρών στα κοινωνικά στρώματα, η ύφεση που επήλθε λόγω εφαρμογής των μέτρων ήταν άνευ προηγουμένου. Τονίζεται έντονα η αναγκαιότητα αναδιάρθρωσης του χρέους της Ελλάδας πριν τη χρηματοδότηση από το ταμείο το 2010, και οι αντιρρήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της ΕΚΤ και ορισμένων κρατών μελών της Ευρωζώνης, αλλά και η αδυναμία της τότε ελληνικής κυβέρνησης να πιέσει προς αυτή την κατεύθυνση.

Επίσης στην απάντηση του Υπουργού Οικονομικών κ. Στουρνάρα στο ερωτηματολόγιο της Επιτροπής Οικονομικών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 5 Ιανουαρίου 2014 συμπεκνώνονται τα αποτελέσματα του πρώτου μνημονίου. Από το 2009, το ΑΕΠ μειώθηκε περίπου κατά 25%. Η μείωση αυτή ήταν τεράστια για τα

ελληνικά δεδομένα, ανάλογη με αυτή των ΗΠΑ την περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης του 2009. Το ποσοστό ανεργίας, εκτοξεύτηκε στο 27%, ενώ η ανεργία στους ανήλθε στο 57%. Σύμφωνα με τη EUROSTAT, το 35% του Ελληνικού πληθυσμού ζούσε στα όρια της ένδειας και ακόμη χειρότερα με τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Οι επιχειρήσεις αντιμετώπισαν προβλήματα χρηματοδότησης, λόγω των υψηλών επιτοκίων δανεισμού.

Η Ελλάδα προσπάθησε να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους χωρίς η Ευρωζώνη να έχει αναπτύξει μηχανισμούς αντιμετώπισης της κρίσης. Το πρώτο μνημόνιο εφαρμόστηκε, ενώ η χώρα βρισκόταν σε τροχιά ύφεσης, με εμπροσθοβαρή προσαρμογή και ιδιαίτερα μεγαλεπήβολους στόχους στη μείωση του ελλείμματος. Το χρονικό διάστημα υλοποίησης μεταρρυθμίσεων στο ασφαλιστικό, στο συνταξιοδοτικό και της δημόσιας διοίκησης και άλλους τομείς ήταν ιδιαίτερος μικρό. Επίσης το βάρος δόθηκε στην αύξηση των φόρων και όχι στη μείωση των δαπανών, παρά ταύτα η γραφειοκρατία και η φοροδιαφυγή δεν αντιμετωπίστηκαν αποτελεσματικά. Η αντιμετώπιση δε της χώρας από τους ευρωπαίους εταίρους με προεξάρχουσα τη Γερμανία και οι δηλώσεις τους για έξοδο της Ελλάδας από την Ευρωζώνη, το γνωστό πλέον Grexit, είχαν ως επίπτωση την πορεία επί τα χείρω της Ελληνικής οικονομίας.

3.3. Η εφαρμογή του PSI

Στις 11 Μαΐου 2010, ιδρύθηκε ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM). Ο σκοπός του ήταν να λειτουργήσει ως πάροχος οικονομικής βοήθειας σε κάθε χώρα της ζώνης του ευρώ που αντιμετώπιζε ή απειλείτο από σοβαρές οικονομικές δυσκολίες. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ήταν ο προσωρινός μηχανισμός επίλυσης κρίσεων από τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ τον Ιούνιο του 2010. Αντίστοιχα ο ESM (Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας - ΕΜΣ) είναι το μόνιμο ταμείο διάσωσης που ιδρύθηκε το 2012 για να παρέχει δάνεια σε χώρες της ζώνης του ευρώ που βρίσκονται σε δεινή οικονομική θέση. Ιδρύθηκε από τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ το 2012, με αποστολή να επιτρέπει στις χώρες της ζώνης του ευρώ να αποφεύγουν και να ξεπερνούν τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις και να διατηρούν μακροπρόθεσμα τη χρηματοπιστωτική τους σταθερότητα και ευημερία. Ο ΕΜΣ ενεργεί ως "δανειστής έσχατης ανάγκης" για τις χώρες της ζώνης του ευρώ, όταν δεν μπορούν να αναχρηματοδοτήσουν το δημόσιο χρέος τους στις χρηματοπιστωτικές αγορές με βιώσιμα επιτόκια. Τα κεφάλαια για τη χρηματοδοτική του συνδρομή

αντλούνται από την πώληση ομολόγων και συναλλαγματικών σε επενδυτές. Τα χρήματα των φορολογουμένων δεν χρησιμοποιούνται ποτέ για δανεισμό προς τις δικαιούχους χώρες.

Τα μέτρα του πρώτου προγράμματος δεν μπόρεσαν να πείσουν τις διεθνείς αγορές. Σύμφωνα με την έκθεση του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας στις 26 Νοεμβρίου 2020, το μικρό χρονικό διάστημα ως προς την αποπληρωμή του χρέους και τα μέτρα που ελήφθησαν δεν επέφεραν τη μείωση του χρέους και ούτε αποκαταστάθηκε η αξιοπιστία της χώρας. Στην τέταρτη αξιολόγηση του προγράμματος τον Ιούλιο του 2011, το ΔΝΤ παραδέχτηκε πως η περίπτωση της Ελλάδας χρήζει αναδιάταξης χρέους καθώς και πρόσθετη χρηματοδότηση ύψους 71 δισ. ευρώ από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΔΝΤ μέχρι τα μέσα του 2014. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες στη Σύνοδο Κορυφής της 21ης Ιουλίου 2011 αποφάσισαν να συνεχίσουν τη χρηματοδότηση του ελληνικού προγράμματος, με προϋπόθεση η Ελλάδα να πάρει πρόσθετα μέτρα και να συμφωνήσει σε αναδιάταξη του χρέους με τους ιδιώτες ομολογιούχους, όπως αναφέρουν οι Καραμούζης Ν. , Χαρδούβελης Γ. (2011).

Το 2012 η χώρα οδηγήθηκε σε αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους της μέσω του PSI (Private Sector Involment), δηλαδή τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στο δανεισμό της χώρας και συγκεκριμένα στην αγορά των ομολόγων της, σε δύο χρονικές περιόδους, πρώτα τον Μάρτιο και κατόπιν μέσω παρέμβασης στην αγορά ομολόγων το Δεκέμβριο. Ο ιδιωτικός τομέα αφορούσε: τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία και φυσικά πρόσωπα που διακρατούσαν ελληνικά ομόλογα, ενώ εξαιρέθηκαν από το κούρεμα το ΔΝΤ, η ΕΚΤ και οι ευρωπαϊκές κεντρικές τράπεζες.

Σύμφωνα με την Ξαφά Μ.(2017) ανταλλάχθηκαν ομόλογα αξίας 198 δισεκατομμυρίων ευρώ με νέα αξίας 92 δισ. Ήτοι το κούρεμα χρέους ανήλθε στο ποσόν των 106 δισ., δηλαδή στο 53.5% της αξίας των ομολόγων που κυκλοφορούσαν τον Απρίλιο του 2010. Το Δεκέμβριο, η Ελλάδα αγόρασε πίσω ένα μέρος των καινούργιων ομολόγων που είχαν εκδοθεί τον Μάρτιο αξίας 32 δισ., στο 1/3 περίπου την ονομαστικής τους αξίας, δηλ. 11 δισ. Το συνολικό κούρεμα αντιστοιχούσε περίπου στο 40% της συνολικής αξίας των ελληνικών ομολόγων που κυκλοφορούσαν στην έλευση της κρίσης. Το κούρεμα του χρέους έγινε με τη σύμπραξη των ασφαλιστικών ταμείων, ιδιωτών και τραπεζών, αλλά χωρίς τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Είναι χαρακτηριστική η ανακοίνωση της 28^{ης} Φεβρουαρίου του 2012 η οποία εμπεριέχεται στην ετήσια έκθεση της ΕΚΤ για το 2012 και παρατίθεται αυτολεξεί : «*Η ΕΚΤ ανακοινώνει την προσωρινή αναστολή της καταλληλόλητας εμπορεύσιμων*

χρεογράφων που εκδίδει ή εγγυάται πλήρως το Ελληνικό Δημόσιο προς χρήση ως ασφαλειών στις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος λόγω της έναρξης της προσφοράς για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (PSI)»

Η σύμβαση του PSI νομοθετικά επικυρώθηκε με τον Ν.4046/2012(ΦΕΚ Α' 28/14.2.2012) και μεταγενέστερα ο Ν.4050/2012(ΦΕΚ Α'36/23.2.2012) καθόρισε τους κανόνες τροποποιήσεως τίτλων, εκδόσεως ή εγγυήσεως του Ελληνικού Δημοσίου με συμφωνία των ομολογιούχων. Ο Ν. 4060/2012 (ΦΕΚ Α' 65/22.3.2012), κύρωσε την Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου με τίτλο «Έγκριση Σχεδίου Κύριας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας, του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.) και της Τράπεζας της Ελλάδος και παροχή εξουσιοδοτήσεων για την υπογραφή της Κύριας Σύμβασης» που είχε εκδοθεί στις 14 Μαρτίου 2012.

Στην έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδας «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης», αναλύονται οι επιπτώσεις και τα αποτελέσματα του κουρέματος των ελληνικών ομολόγων, τόσο με το PSI της πρώτης φάσης, όσο και με τη συμφωνία επαναγοράς ομολόγων τον Δεκέμβριο του 2012. Ειδικότερα, η Τράπεζα της Ελλάδας εκτιμά πως το καθαρό αποτέλεσμα του κουρέματος των 137,9 δισ. ευρώ, είναι 51,2 δισ. ευρώ, διότι συνυπολογίζονται τα αποτελέσματα της ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών, της συρρίκνωσης της περιουσίας των ασφαλιστικών ταμείων και άλλοι παράμετροι. Το κούρεμα των ιδιωτικών τραπεζών ανήλθε στο ποσό των 26,5 δισεκατομμυρίων ευρώ, ενώ οι κεφαλαιακές ανάγκες τους ήταν πάνω από 45 δις. Καίριας σημασίας συνέπεια του PSI ήταν η αλλαγή της σύνθεσης του δημοσίου χρέους της χώρας. Συγκεκριμένα, μετά την ολοκλήρωση του PSI, το μεγαλύτερο μέρος του δημοσίου χρέους πέρασε στον “επίσημο” τομέα (βλέπε για παράδειγμα, Κωσταράκος Η.(2018)).

Πίνακας 3.1.
Ζημίες ελληνικών τραπεζών στο πλαίσιο του PSI

Banks	Face amount of GGBs (1)	Face amount of state - related loans (2)	Total face amount (3)=(1)+(2)	PSI loss of GGBs (4)	PSI loss of state - related loans (5)	Total gross PSI loss (6)=(4)+(5)	Total gross PSI loss / Core Tier 1 (Dec 2011) (%) (7)	Total gross PSI loss / Total Assets (Dec 2011) (%) (8)
NBG	13,748	1,001	14,749	10,985	751	11,735	161.0	11.0
Eurobank	7,001	335	7,336	5,517	264	5,781	164.5	7.5
Alpha	3,898	2,145	6,043	3,087	1,699	4,786	105.7	8.1
Piraeus	7,063	280	7,343	5,686	225	5,911	226.0	12.0
Emporiki	351	415	766	270	320	590	40.3	2.7
ATEbank	5,164	608	5,772	3,873	456	4,329	1,144.2	17.1
Postbank	4,197	175	4,372	3,306	138	3,444	618.3	24.8
Millennium	185	0	185	137	0	137	29.0	2.2
Geniki	384	7	391	287	5	292	78.1	8.9
Attica	199	0	199	142	0	142	38.8	3.4
Probank	415	0	415	295	0	295	105.1	8.7
New Proton ¹	934	0	934	216	0	216	378.8	12.6
FBB	70	0	70	49	0	49	33.8	3.1
Panellinia	34	0	34	26	0	26	31.7	3.5
Total	43,643	4,966	48,609	33,876	3,857	37,733	170.6	10.1

Source: Bank of Greece.

¹ For New Proton Bank, part of the impact has been funded through the resolution of Proton Bank.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας Δεκέμβριος 2012

Κατά την Ξαφά Μ.(2014)στην33^η έκθεση του Centre for International Governance Innovation., τον Ιούνιο του 2014,εάν οι όροι του PSI είχαν συμφωνηθεί τον Μάιο του 2010, το δημόσιο χρέος θα είχε μειωθεί κατά επιπλέον 31 δισεκατομμύρια ευρώ, αποτέλεσμα που ισοδυναμεί με το 16% του ΑΕΠ του 2012 .Η μείωση αυτή θα είχε ελαφρύνει το βάρος του χρέους της Ελλάδας, αν και είναι αμφίβολο αν θα εξασφάλιζε τη βιωσιμότητα του χρέους. Ακόμη τονίζεται ότι η υπερέκθεση των βασικών τραπεζών της ζώνης του ευρώ, ιδίως των γαλλικών και γερμανικών, ήταν ένας βασικός λόγος για τον οποίο η αναδιάρθρωση του χρέους δεν επιχειρήθηκε νωρίτερα.

Στην έκθεση του ΔΝΤ (2013)αναφέρεται ρητώς πως «οι εταίροι του ευρώ είχαν αποκλείσει την αναδιάρθρωση του χρέους και ήταν απρόθυμοι να παράσχουν πρόσθετες εγγυήσεις χρηματοδότησης στην Ελλάδα τον Μάιο του 2010» - μια δήλωση που δεν έτυχε καλής υποδοχής από τους ευρωπαίους ηγέτες.

3.4. Το δεύτερο μνημόνιο.

Με τον Ν. 4046/2012 (ΦΕΚ Α'28/14.2.2012) ψηφίστηκε στη Βουλή στις 12 Φεβρουαρίου του 2012 το δεύτερο μνημόνιο. Επρόκειτο για ένα νομοσχέδιο χιλιάδων σελίδων με τίτλο «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας». Βασική συνιστώσα του αποτέλεσε η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους της Ελλάδας μέσω του PSI, το οποίο αναλύθηκε στο κεφάλαιο 3.3. της παρούσας. Το ποσό των 130,90 δις ευρώ για το νέο μνημόνιο δόθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ), ενώ με 12 δις συνέβαλε το ΔΝΤ.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου το δημόσιο χρέος για το 2011, ανέρχονταν στα 368 δις. ευρώ ξεπερνώντας το 169% του ΑΕΠ. Το μεγαλύτερο ποσοστό του χρέους επρόκειτο να λήξει σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα γεγονός που καθιστούσε άμεση και επιτακτική την κάλυψη των ταμειακών αναγκών της Ελλάδας. Οι πολύ χαμηλές αγοραίες τιμές των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου αποτύπωναν τις δυσοίωνες προοπτικές για τη βιωσιμότητα του χρέους. Συνεπώς η δυναμική του χρέους, συνδυαζόμενο με την ύφεση της ελληνικής οικονομίας οδήγησε στη λήψη μέτρων με στόχο την ελάφρυνσή του. Επιπρόσθετα οι προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών για το 2012 ήταν ότι το ετήσιο πρωτογενές έλλειμμα γενικής κυβέρνησης δεν θα πρέπει να υπερβεί τα 2.063 εκατομμύρια Ευρώ, ενώ για τα έτη 2013 και 2014 το πρωτογενές πλεόνασμα θα πρέπει να είναι τουλάχιστον της τάξεως των 3.600 εκατομμυρίων Ευρώ και 9.500 εκατομμυρίων Ευρώ αντιστοίχως.

Οι πρότερες δράσεις και τα προς λήψη συμπεριλάμβαναν:

- Πλήρη εφαρμογή όλων των εκκρεμών μέτρων του μεσοπρόθεσμου (ΜΠΔΣ) .
- Θέσπιση τυχόν αναγκαίων μέτρων για την επίτευξη του στόχου του δημοσιονομικού ελλείμματος που ανέρχονται στο 1% του ΑΕΠ.
- Θέσπιση νόμου-πλαισίου για τις επικουρικές συντάξεις, με σκοπό την μείωσή τους για το 2013-2014 σύμφωνα με τους στόχους του ΜΠΔΣ.

- Καθιέρωση αποτελεσματικότερου ελέγχου των προσλήψεων (διασφάλιση της συνέπειας κανόνας 1 πρόσληψη για 5 αποχωρήσεις), μαζί με τους ελέγχους των προσλήψεων σε αστυνομικές και στρατιωτικές ακαδημίες.
- Φορολογική μεταρρύθμιση-κατάργηση φοροαπαλλαγών.
- Μείωση του μεγέθους των δημοσίων υπαλλήλων κατά 150.000 μέχρι το τέλος του 2015.
- Μεταφορά όλων των αρμοδιοτήτων για την εποπτεία του ΕΟΠΥΥ και όλων των άλλων ταμείων υγείας στο Υπουργείο Υγείας και μεταφορά όλων των αρμοδιοτήτων για την εποπτεία των προγραμμάτων κοινωνικής βοήθειας στο Υπουργείο Εργασίας.
- Μείωση της φαρμακευτικής δαπάνης με σκοπό το 50% των φαρμάκων να αφορούν γενόσημα.
- Αντικατάσταση διευθυντών σε εφορίες που έχουν υποαποδώσει στους στόχους .
- Τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα ώστε να διασφαλιστεί ότι τα αδικήματα της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας καλύπτει όλες τις πράξεις/παραλείψεις κατά την άσκηση των καθηκόντων των δημοσίων υπαλλήλων.
- Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλων εταιρειών.
- Πλήρη απελευθέρωση των κυρίων επαγγελμάτων.
- Μείωση κατά 22% των ελάχιστων μισθών που ορίζονταν από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας (ΕΓΣΣΕ) σε σύγκριση με το επίπεδο που ίσχυε την 1η Ιανουαρίου 2012. Για τους νέους (ηλικίας κάτω των 25), οι μισθοί που ορίζονται από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας επήλθε μείωση κατά 32% χωρίς περιοριστικούς όρους.
- Αναστολή των διατάξεων νόμων και των συλλογικών συμβάσεων που προέβλεπαν αυτόματες αυξήσεις μισθών, περιλαμβανομένων εκείνων περί ωριμάνσεων.

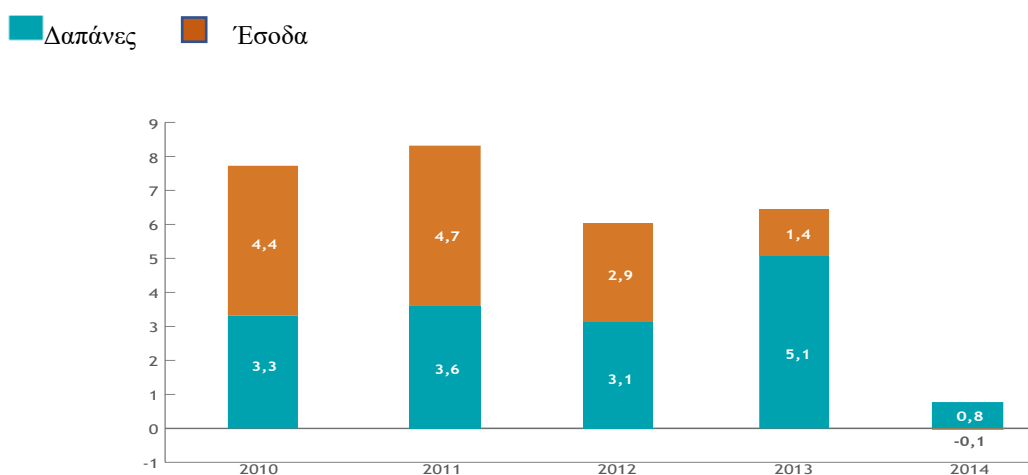
Στο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα 2013-2016 που ψηφίστηκε στις 7 Νοεμβρίου του 2013 θεσμοθετήθηκαν επιπρόσθετα: νέα αύξηση στα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης, μειώσεις στα εφάπαξ, κατάργηση των δώρων στο δημόσιο, ποσό 25 € ως αντίτιμο για επίσκεψη στα νοσοκομεία, περειαίρω περικοπές στα ειδικά μισθολόγια, διαθεσιμότητα δημοσίων υπαλλήλων, μείωση αμυντικών δαπανών.⁴

---

⁴ Ν.4093/2012(ΦΕΚ Α'222/12.12.0212)

3.5. Αποτίμηση του δευτέρου μνημονίου

Στο διάγραμμα 3.3. αποτυπώνεται ότι κατά το δεύτερο μνημόνιο το βάρος το έφεραν οι περικοπές δαπανών. Κατανοούμε επίσης πως η ένταση των μέτρων του πρώτου μνημονίου δόθηκε στο σκέλος της αύξησης των φορολογικών συντελεστών. Τα αποτελέσματα αυτής της εφαρμοσθείσας δημοσιονομικής πολιτικής οδήγησαν σε μεγάλη ύφεση την ελληνική οικονομία. Το ΑΕΠ, το 2014 ανερχόταν στα 177,5 δισ. ευρώ ενώ το 2013 ήταν 180,3 δισ. ευρώ. Από το 2011 έως και το 2014, η Ελλάδα εφάρμοσε μέτρα που αντιστοιχούσαν στο 30% του ΑΕΠ της. Π.Τσακλόγλου et.all.,(2016)

Πηγή: Eurostat, Ameco Database, Διανέοσις(2016)

Διάγραμμα 3.3.

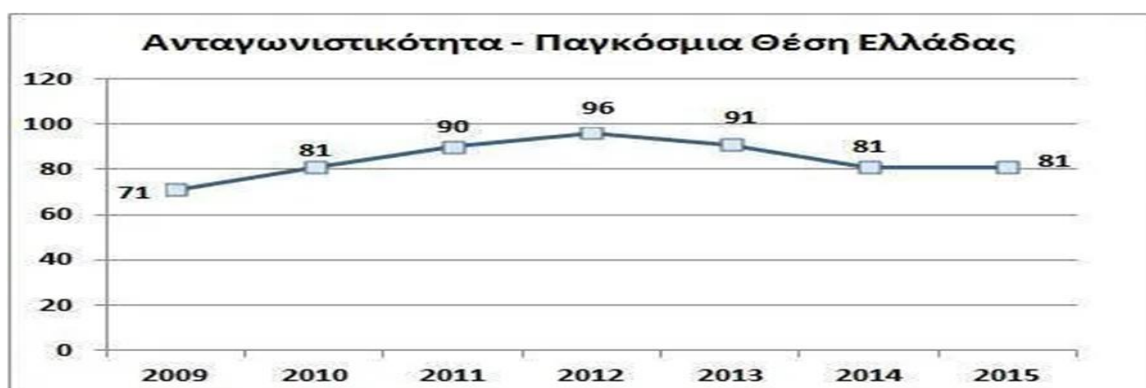
Δημοσιονομικές Παρεμβάσεις, 2010-2014 (% του ΑΕΠ)

Σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2014 για τα οικονομικά δεδομένα της Ελλάδας «The Second Economic Adjustment Programme for Greece – Fourth Review», επετεύχθη ο στόχος αποκατάστασης της οικονομικής σταθερότητας και υπήρξε σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα μετά την εφαρμογή του PSI. Τονίστηκε πως οι διαρθρωτικές κινήσεις έπρεπε να επικεντρωθούν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Επιπλέον εκτιμήθηκε πως αφού η Ελλάδα ξεπέρασε τον στόχο του 2013 με πρωτογενές πλεόνασμα 1,5 δισ. ευρώ (0,8% του ΑΕΠ), τούτο θα συντελούσε στην αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας. Η ανάλυση της βιωσιμότητας του χρέους όμως, κατέδειξε ελαφρά επιδείνωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ μέχρι το τέλος του 2020.

Το ΔΝΤ στην έκθεσή του για την Ελλάδα το 2014 εκτιμά πως οι κίνδυνοι βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους παραμένουν σημαντικοί. Το χρέος αναμένεται να φτάσει σε περίπου 174 % του ΑΕΠ για το 2014 πριν μειωθεί σε περίπου 128 % το 2020. Οι ακαθάριστες ανάγκες χρηματοδότησης αντιπροσωπεύουν το 23 % του ΑΕΠ το 2014. Ωστόσο, το επίπεδο χρέους και οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες παραμένουν εύθραυστες και η επιτυχής έκβαση του προγράμματος εξαρτάται από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στη φορολογία. Επισημαίνεται επίσης ο κίνδυνος ύφεσης.

Στο προκαταρκτικό πόρισμα της επιτροπής αλήθειας δημόσιου χρέους του 2015 επισημαίνεται πως κατά το χρονικό διάστημα 2010-2014 το δημόσιο χρέος της Ελλάδας εκτινάχτηκε. Από τα 299,69 δις ευρώ (129,7% του ΑΕΠ) έφτασε σε 317,94 δις (177,1% του ΑΕΠ). Σχεδόν του 70% του δημόσιου χρέους της χώρας είναι τα προερχόμενα δάνεια από τον Ε.Τ.Χ.Σ.. Τα δύο μνημόνια αποδείχτηκαν αναποτελεσματικά, κάτι που αποδεικνύεται από τις διαπραγματεύσεις του έτους 2015, προκειμένου να υπάρξει νέα αναδιάρθρωση του χρέους. Υπερτονίζεται πως η αύξηση του δημόσιου χρέους ήταν παγκόσμιο φαινόμενο, ιδιαίτερα μετά την κρίση του 2007. Κατά την επιτροπή, το δημόσιο χρέος ήταν το εργαλείο που μεταβίβασε το βάρος της κρίσης του 2007 από τον ιδιωτικό χρηματοπιστωτικό τομέα στον δημόσιο τομέα.

Παράλληλα μελέτες του ΔΝΤ για την περίοδο 2008-2014, αποδεικνύουν πως το χρέος της γενικής κυβέρνησης παρουσίασε αύξηση παγκοσμίως από το 65% στο 79,8% του ΑΕΠ, στις δε αναπτυγμένες οικονομίες η αύξηση ανήλθε από 78,8% σε 105,3% του ΑΕΠ, ενώ στα κράτη μέλη της ευρωζώνης έφτασε από 68,6% του ΑΕΠ το 2008 σε 94% του ΑΕΠ το 2014.

Πηγή: International Institute for Management Development (IMD) και huffingtonpost.gr

Διάγραμμα 3.4.

Ανταγωνιστικότητα- Παγκόσμια θέση της Ελλάδας

Ο κατευθυντήριος στόχος των δύο μνημονιακών προγραμμάτων υπήρξε η άνοδος της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, η οποία θα επιτυγχάνονταν μέσω της μείωσης του μέσου μισθολογικού κόστους σε συνδυασμό με τη σκοπούμενη απελευθέρωση της αγοράς εργασίας. Η πολιτική που ακολουθήθηκε από την τρόικα ήταν αυτή της εσωτερικής υποτίμησης, καθώς η Ελλάδα ως κράτος μέλος της ΟΝΕ, δεν έχει αυτόνομη νομισματική πολιτική, άρα ούτε και δυνατότητα υποτίμησης του εθνικού νομίσματος.

Οι Κατσίκας Δ.εt.al.,(2018) υποστηρίζουν πως τα μέτρα των δύο μνημονιακών προγραμμάτων απέτυχαν να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα (3.4).Το 2009 κατείχε την 71^η θέση παγκόσμια, ενώ το 2015 είχε πέσει στην 81^η.

3.6 Το τρίτο μνημόνιο

Σύμφωνα με την έκθεση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (03-05-2019)η Ελλάδα κατέθεσε στις 8 Ιουλίου του 2015 αίτημα για νέο κρατικό δανεισμό από τον ΕΜΣ με στόχο αφ' ενός την εξασφάλιση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, αφ' ετέρου την περαιτέρω εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους της. Ταυτόχρονα ανετέθη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το Συμβούλιο Διοικητών του ΕΜΣ, κάτι που προαπαιτούνταν πριν την παροχή του δανείου, να εξετάσει αν διακυβεύεται η δημοσιονομική σταθερότητα της ευρωζώνης, και κατά πόσο είναι βιώσιμο το Ελληνικό χρέος.

Από την ανάλυση της βιωσιμότητας του Ελληνικού χρέους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την ΕΚΤ, προέκυψε ότι η αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω προγραμμάτων που θα εμπεριέχουν μεταρρυθμίσεις, διαρθρωτικές αλλαγές και επιπρόσθετα μέτρα για το χρέος. Η αξιολόγηση δημοσιεύτηκε στις 10 Ιουλίου 2015 και επακολούθησε η απόφαση του Συμβουλίου των Διοικητών του ΕΣΜ για εκκίνηση των διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα για τους όρους του νέου προγράμματος.

Το τρίτο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής της Ελλάδας άρχισε στις 19 Αυγούστου 2015 και με διάρκεια έως τις 20 Αυγούστου 2018.Η χρηματοδοτική στήριξη ύψους έως 86 δισ. € σύμφωνα με το πρόγραμμα παρεχόταν από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας(ΕΜΣ).Μεταξύ των προϋποθέσεων για τη χορήγηση χρηματοδοτικής στήριξης περιλαμβάνονταν μέτρα και μεταρρυθμίσεις ,όπως μεταφορά της οδηγίας για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών (κανόνες τραπεζικής

ένωσης), διασφάλιση της ανεξαρτησίας της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), θέσπιση κώδικα πολιτικής οικονομίας, μεταρρυθμιστικά μέτρα για ΦΠΑ και συνταξιοδοτικό. Η Ελλάδα δεσμεύτηκε στην εφαρμογή των μέτρων αυτών, προκειμένου να αντιμετωπίσει τα τότε υφιστάμενα οικονομικά προβλήματα.

Τον Ιούνιο του 2016, κατά την πρώτη αξιολόγηση του προγράμματος, υπεγράφη συμπληρωματικό μνημόνιο συνεννόησης. Με αυτό αναπροσαρμόστηκαν τα προαπαιτούμενα μέτρα μέχρι το τρίτο τρίμηνο του 2017 και προσδιορίστηκαν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα στους τομείς του αρχικού μνημονίου.

Με το Ν.4336/2015(ΦΕΚ Α'94/14-08-20150 «Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης», ουσιαστικά ξεκινά η τρίτη μνημονιακή περίοδος για την Ελλάδα. Σύμφωνα με το «Greece Memorandum of Understanding for a three-year ESM programme» οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις για την εφαρμογή του προγράμματος εδράζονταν σε τέσσερις πυλώνες:

- Αποκατάσταση δημοσιονομικής βιωσιμότητας που εξειδικεύονταν στο ότι η Ελλάδα θα στόχευε σε μεσοπρόθεσμο πρωτογενές πλεόνασμα 3,5% του ΑΕΠ(0,25 για το 2015, 0,5 για το 2016, 1,75 για το 2017 και 3,5% για το 2018. Τούτο θα επιτυγχάνονταν μέσω δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων, στο ΦΠΑ, στο συνταξιοδοτικό σύστημα, στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, εξασφαλίζοντας παράλληλα επαρκή προστασία στις ευάλωτες ομάδες.
- Διασφάλιση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, δηλαδή η Ελλάδα θα έπρεπε να λάβει μέτρα για αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επίσης πριν το τέλος του 2015 προβλεπόταν η ολοκλήρωση μιας νέας ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, καθώς και ενίσχυση του ρόλου του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας της Ελλάδας.
- Εφαρμογή μεταρρυθμίσεων για την ανάπτυξη, απασχόληση, ανταγωνιστικότητα και τις επενδύσεις με εφαρμογή προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων.
- Εκσυγχρονισμός του δημόσιου τομέα με έμφαση στην αναβάθμιση της αποτελεσματικότητάς του.

Τα ανωτέρω μεταφράστηκαν σε δράσεις και μέτρα μεταξύ των οποίων:

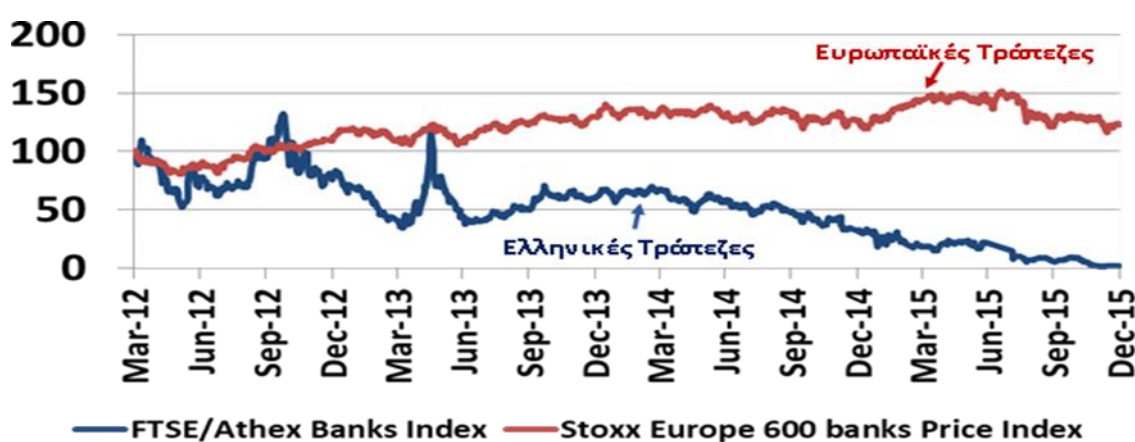
- Αύξηση των εσόδων: α) σταδιακή κατάργηση της επιστροφής του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο κίνησης για τους αγρότες σε δύο ίσα βήματα τον Οκτώβριο του 2015 και τον Οκτώβριο του 2016.
- Στοχοθεσία και συγκράτηση των φαρμακευτικών δαπανών.

- Κατάθεση νόμου για την οριστική διευθέτηση των καθυστερούμενων δανείων.
- Νομοθετικές ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος
- Μείωση του ανώτατου ορίου στις στρατιωτικές δαπάνες κατά 100.000.000 ευρώ το 2015 και κατά 400.000.000 ευρώ το 2016 .
- Μεταρρυθμίσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος
- Δέσμευση για συνέχιση των μεταρρυθμίσεων που αποσκοπούν στη βέλτιστη κατάρτιση του προϋπολογισμού και τον έλεγχο των δαπανών.
- Τροποποίηση του νόμου για το ΤΧΣ.
- Ιδιωτικοποίηση του ΑΔΜΗΕ ή υποβολής πρότασης ισοδυνάμου αποτελέσματος
- Αλλαγές στη διαδικασία επιλογής Γενικών Διευθυντών.
- Ενεργοποίηση του Δημοσιονομικού Συμβουλίου το οποίο στάθηκε ως Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή με τον Νόμο 4270/2014.
- Εφαρμογή των συστάσεων του ΟΟΣΑ για τα μη συνταγογραφούμενα φάρμακα.
- Αλλαγές στη φορολογία των επιχειρήσεων.
- Μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος με ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2016.Ελάχιστες εγγυημένες συντάξεις μετά τα 67 έτη.
- Επέκταση της φορολόγησης των ακαθάριστων εσόδων από τυχερά παιχνίδια (GGR) σε ποσοστό 30% στα παιχνίδια VLT(video lottery terminal).
- Δέσμευση για διατήρηση επαρκή ρευστότητα στο τραπεζικό σύστημα.

3.6.1. Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών του 2015

Στην Ενδιάμεση Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2015 τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους τονίζεται η δυσχερής θέση του τραπεζικού συστήματος της χώρας λόγω, της εκροής καταθέσεων το καλοκαίρι του ίδιου έτους από τη μία μεριά και το συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων, από την άλλη. Οι συνθήκες αυτές οδήγησαν σε νέα ανακεφαλαιοποίηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Σημειώνεται πως μέχρι τον Ιούνιο του 2015η οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν κατά μέσο όρο ανά μήνα εκροές κεφαλαίων ποσού 6,5 δις ευρώ. Χάθηκαν οι μισές καταθέσεις από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα στο χρονικό διάστημα Σεπτεμβρίου 2009 έως Ιουνίου 2015.

Στα πλαίσια της ανακεφαλαιοποίησης η ΕΚΤ αξιολόγησε τις τέσσερις συστημικές ελληνικές τράπεζες (Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, EFG Eurobank Ergasias, Alpha Bank και Τράπεζα Πειραιώς). Τα τελικά εκτιμηθέντα ποσά υπολείπονταν των 25 δις. ευρώ που είχαν αρχικώς προϋπολογιστεί κατά τις διαπραγματεύσεις του Ιουλίου για το τρίτο μνημονιακό πρόγραμμα. Συγκεκριμένα, η κεφαλαιακή ενίσχυση τους υπολογίστηκε στο βασικό σενάριο στα 4,4 δις ευρώ, ενώ στο δυσμενές σενάριο στα 14,4 δις ευρώ αντιστοίχως, Για την τράπεζα Αττικής τα ποσά ανήρχετο σε 857 εκατ. ευρώ και 1.021 εκατ. ευρώ αντίστοιχα. Όσον αφορούσε τις συνεταιριστικές τράπεζες η κεφαλαιακή τους ενίσχυση υπολογίστηκε στα 100 εκατ. ευρώ στο σύνολο.

Πηγή: Bloomberg

Διάγραμμα 3.5

Συγκριτική πορεία τιμών τραπεζικών μετοχών σε Ελλάδα και Ευρώπη (Μάρτιος 2012 - Δεκέμβριος 2015)

Μετά την ψήφιση και ισχύ του Ν. 4340/2015 (ΦΕΚ Α' 134/1-11-2015) «Για το πλαίσιο ανακεφαλαιοποίησης των πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις του Υπουργείου Οικονομικών», ολοκληρώθηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Οι τράπεζες που δεν κάλυψαν το αναγκαίο ποσό των κεφαλαιακών τους αναγκών από ιδιώτες επενδυτές καλύφθηκαν από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Σύμφωνα με τον Χαρδούβελη Γ. (2021) στη μελέτη του για την ελληνική τραπεζική κρίση της δεκαετίας 2010-2019 που δημοσιεύτηκε στο «Hellenic Observatory Discussion Papers on Greece and Southeast Europe-Financial Crisis and Non-performing Exposures in Greece Paper No. 159» οι αποτιμήσεις των τιμών των τραπεζικών μετοχών το Νοέμβριο του 2015 ήταν σχεδόν μηδενικές όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα 3.5. Μεταξύ της πρώτης και της τρίτης ανακεφαλαιοποίησης το ΤΧΣ ζημιώθηκε κατά 25 δις ευρώ σε αξία μετοχών. Επίσης η συμμετοχή του στις τέσσερις συστημικές τράπεζες

περιορίστηκε κατά πολύ. Συγκεκριμένα στην Eurobank το ποσοστό συμμετοχής έφτασε στο (2.4%) στην Πειραιώς στο 26.4%, στην Alpha Bank στο (11.0%) και στην Εθνική (40.4%).

3.7. Οι μεταρρυθμίσεις του Δημοσιονομικού Πλαισίου

Η διαχείριση των δημόσιων οικονομικών υπήρξε κύριος στόχος μεταρρυθμίσεων κατά τη διάρκεια εφαρμογής των μνημονίων. Ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ είχαν εντοπίσει τα προβλήματα στον τρόπο κατάρτισης του κρατικού προϋπολογισμού της Ελλάδας, ο οποίος χαρακτηριζόταν μεταξύ άλλων από κατακερματισμό των λειτουργιών, υψηλό βαθμό συγκεντρωτισμού, προσανατολισμό στις εισροές και στη χαμηλή λογοδοσία, έλλειψη πολυετούς πλαισίου σχεδιασμού. (OECD-Development Co-operation Report 2011).

Το παρόν πόνημα θα επικεντρωθεί στο πεδίο του προϋπολογισμού, το οποίο αποτέλεσε τον τομέα στον οποίο επικεντρώθηκε κυρίως η μεταρρυθμιστική ατζέντα και, ως εκ τούτου, τον τομέα στον οποίο πραγματοποιήθηκαν οι πιο πολυάριθμες και εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις. Τα κύρια προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπιστούν στην κατάρτιση και εκτέλεση του προϋπολογισμού ήταν η ελλιπής εποπτεία των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, η ύπαρξη ανεπαρκούς πληροφόρησης όσον αφορά τους πληρωτέους λογαριασμούς και τις ληξιπρόθεσμες οφειλές, η έλλειψη μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού σχεδιασμού και η έλλειψη κατάλληλων μηχανισμών για την επιβολή αυστηρών ανώτατων ορίων στις δημόσιες δαπάνες. Όλα αυτά τα προβλήματα αντιμετωπίστηκαν κυρίως μέσω δύο ευρέων νομοθετικών ρυθμίσεων το 2010 και το 2014.

Η πρώτη μεταρρύθμιση πραγματοποιήθηκε με τον Ν.3871/2010(ΦΕΚΑ΄141/17-8-2010) «Δημοσιονομική Διαχείριση και Ευθύνη», ο οποίος ουσιαστικά μεταρρύθμισε τον Ν.2362/1995 «Περί Δημόσιου Λογιστικού Ελέγχου των δαπανών του Κράτους». Όπως αναλύεται στην αιτιολογική έκθεσή του οι στόχοι επικεντρώθηκαν :

- στη θέσπιση αρχών και κανόνων προκειμένου να επιτευχθεί ορθολογική διαχείριση των δημόσιων οικονομικών της χώρας, με απώτερο σκοπό την παρακολούθηση του μεγέθους του δημόσιου χρέους και του πρωτογενούς πλεονάσματος.

- στην επέκταση του πεδίου εφαρμογής του προϋπολογισμού από το κράτος στη Γενική Κυβέρνηση.
- στην αλλαγή του τρόπου κατάρτισης του προϋπολογισμού με διαδικασία από πάνω προς τα κάτω.
- στην εισαγωγή της μεσοπρόθεσμης δημοσιονομικής στρατηγικής (ΜΔΣ).
- στη δημιουργία μητρώων δεσμεύσεων σε όλους τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης.
- στη δημιουργία μηχανισμών παρακολούθησης για το κράτος, τα νομικά πρόσωπα, τις κρατικές επιχειρήσεις και για την τοπική αυτοδιοίκηση.
- στην επίτευξη διαφάνειας σε όλα τα στάδια της δημοσιονομικής διαχείρισης.
- στη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Γενικού Λογιστηρίου του κράτους και συνεπαγόμενα στον ηγετικό ρόλο του Υπουργού Οικονομικών στη διαχείριση και έλεγχο των οικονομικών όλων των φορέων της γενικής κυβέρνησης.
- στην αντικατάσταση της λογιστικής ταμειακής βάσης σε δεδουλευμένη.

Ο Ν.4270/2014(ΦΕΚ Α΄143/28-06-2014)«Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» ενέταξε στην ελληνική νομολογία τις διατάξεις της οδηγίας 2011/85/ΕΕ. Επιπρόσθετα σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεσή του ο νόμος κατήργησε τον Ν.2362/1995 και ενσωμάτωσε:

- Τις αλλαγές που θεσμοθέτησε ο Ν.3871/2010.
- Τις διατάξεις του ν. 4111/2013 ο οποίος τροποποίησε τον Ν. 2362/1995.
- Την Κοινοτική Οδηγία 2011/85/ΕΕ (L 306/45), που στόχευε τον τρόπο κατάρτισης και εκτέλεσης του προϋπολογισμού για τις χώρες μέλη της ΕΕ.

Οι κύριες μεταρρυθμίσεις του νόμου περιλαμβάνουν:

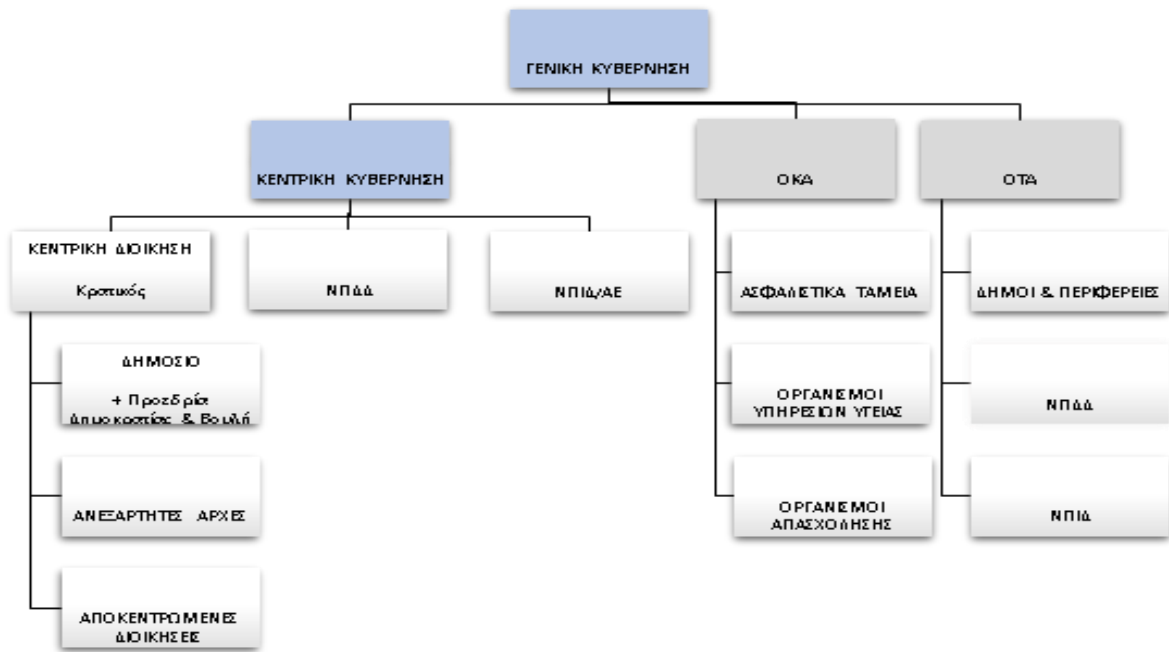
- Σύσταση του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου θα λειτουργεί στη νομική βάση Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής(άρθρο 2)
- Οριοθέτηση της έννοιας Γενική Κυβέρνηση, η οποία περιλαμβάνει τρία υποσύνολα, (υποτομείς) : α) της Κεντρικής Κυβέρνησης, β) των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και γ) των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ), σύμφωνα με τους κανόνες και τα κριτήρια του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών(ΕΣΟΛ).Οι φορείς εκτός Κεντρικής Διοίκησης, που περιλαμβάνονται στους υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης «λοιποί φορείς της Γενικής Κυβέρνησης», προσδιορίζονται, ανά υποτομέα, από το Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, που τηρείται με ευθύνη της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής

και αποτελούν ξεχωριστά νομικά πρόσωπα που εποπτεύονται από φορείς της Κεντρικής Διοίκησης ή από ΟΤΑ.(άρθρο 14) -διάγραμμα 3.6.

- Ορισμός των οργάνων με δημοσιονομικές αρμοδιότητες οι οποίοι σύμφωνα με το άρθρο 17 είναι:
  - α. Η Βουλή των Ελλήνων
  - β. Το Υπουργικό Συμβούλιο
  - γ. Ο Υπουργός Οικονομικών
  - δ. Το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
  - ε. Οι Υπουργοί και λοιποί επικεφαλής της Γενικής Κυβέρνησης
  - στ. Ο Υπουργός Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας
  - ζ. Οι προϊστάμενοι οικονομικών υπηρεσιών των Υπουργείων
  - η. Οι προϊστάμενοι οικονομικών υπηρεσιών λοιπών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης
  - θ. Το Παρατηρητήριο Οικονομικής Αυτοτέλειας των Ο.Τ.Α.
  - ι. Το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή
  - ια. Το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο
  - ιβ. Ο Οργανισμός Διαχείρισης του Δημόσιου Χρέους
  - ιγ. Το Ελεγκτικό Συνέδριο
- Διασαφήνιση του ρόλου του υπουργού Οικονομικών, που στην ουσία του προσδίδει ηγετικό ρόλο στη χάραξη και τον έλεγχο της δημοσιονομικής πολιτικής(άρθρο 20)
- Καθορισμός της δικαιοδοσίας του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, το οποίο χρήζεται ως αρωγός-βοηθός του υπουργού Οικονομικών (άρθρο 21)
- Οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων των Υπουργών και των διοικούντων φορείς της Γενικής Κυβέρνησης (άρθρο 22)
- Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των διατάξεων των άρθρων 13(1) και 13(2) της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ όπου ορίζονται τα προσόντα και οι αρμοδιότητες των προϊσταμένων οικονομικών υπηρεσιών των Υπουργείων (ΓΔΟΥ) (άρθρο 24)
- Καθορισμός των αρμοδιοτήτων των προϊσταμένων οικονομικών υπηρεσιών των λοιπών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης – φορείς εκτός Κεντρικής Διοίκησης- (άρθρο 25)
- Καθορισμός του ρόλου και της σημαντικότητας της ΕΛΣΤΑΤ (άρθρο 32)
- Θέσπιση γενικών αρχών στη χάραξη δημοσιονομικής πολιτικής σε πολυετή ορίζοντα (άρθρο 34)

- Ορισμός των ελαχίστων περιεχομένων στο ΜΠΔΣ (άρθρο 43)
- Ορισμός της έννοιας πίστωση, καθορισμός των μειζόνων κατηγοριών δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού από τον υπουργό Οικονομικών(άρθρο 55)
- Ορισμός διατάκτη και ασυμβιβάστου μεταξύ των καθηκόντων του διατάκτη και του ΓΔΟΥ(άρθρο 65)
- Κατάργηση του προληπτικού ελέγχου(άρθρο 69)
- Καθορισμός αρμοδιοτήτων των Υπηρεσιών Δημοσιονομικού Ελέγχου(ΥΔΕ) στα θέματα ελέγχου νομιμότητας και εκκαθάρισης των δαπανών(άρθρο 91)
- Σύναψη μνημονίων συνεργασίας μεταξύ Υπουργείων και των φορέων που αυτά εποπτεύουν εκτός Ο.Τ.Α. (άρθρο 147)
- Ορισμός της Διπλογραφικής Λογιστικής Τροποποιημένης Ταμειακής Βάσης (άρθρο 158)
- Διεξαγωγή εσωτερικού ελέγχου σε όλους τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης . Αρμόδιες είναι οι Υπηρεσίες Εσωτερικού Ελέγχου (άρθρο 168)
- Αναγωγή του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε Ανώτατο Δημοσιονομικό Δικαστήριο(άρθρο 169)

Ακόμη με το Προεδρικό Διάταγμα 54 «Ορισμός του περιεχομένου και του χρόνου έναρξης της εφαρμογής του Λογιστικού Πλαισίου της Γενικής Κυβέρνησης» (ΠΔ 54/2018 ΦΕΚ Α΄ 103/13-06-2018) καθορίστηκε ενιαίο λογιστικό πλαίσιο που θα ακολουθούν οι φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, βασισμένο στα Ευρωπαϊκά Πρότυπα Λογαριασμών (ESA). Η τήρηση του νέου λογιστικού πλαισίου θα εδράζεται στη βάση της διπλογραφικής μεθόδου.

Πηγή: Επεξεργασία διαγράμματος βάσει Ν. 4270/2014 Κ. Σπανού(2018)

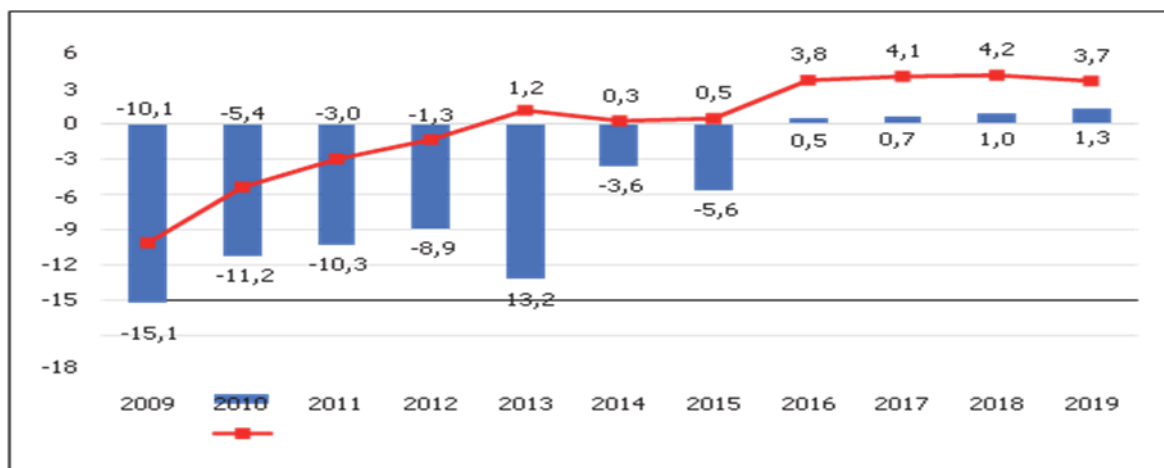
Διάγραμμα 3.6 Η Νέα Δημοσιονομική Δομή

Η μεταρρύθμιση του δημοσιονομικού τομέα αποσκοπούσε στην εξυγίανση του συστήματος των δημοσίων οικονομικών, και τούτο αφορούσε τόσο το πεδίο των εσόδων όσο και το πεδίο των εξόδων, με απώτερους στόχους την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας, την επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων και την βιωσιμότητα του Ελληνικού χρέους.

Στο σκέλος του κρατικού Προϋπολογισμού κατέστησε τους υπουργούς κυρίου υπευθύνους για την κατάρτιση και εκτέλεση των προϋπολογισμών των οικείων υπουργείων τους. Ανέδειξε τον κυρίαρχο εποπτικό και συντονιστικό ρόλο του υπουργού Οικονομικών και του ΓΛΚ στον τομέα διαχείρισης και ελέγχου των δημοσίων οικονομικών. Το υπουργείο Οικονομικών κατευθύνθηκε από τον προληπτικό στον κατασταλτικό έλεγχο των δημοσίων δαπανών, ενώ με την εισαγωγή των θεσμών των ΓΔΔΟΥ η διαχείριση των οικονομικών των φορέων της γενικής κυβέρνησης βαρύνει πλέον αποκλειστικά τους επιμέρους φορείς.

Επιπρόσθετα το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) που στην ουσία είναι ένας πολυετής προϋπολογισμός με δημοσιονομικούς μεσοπρόθεσμους και δεσμευτικούς στόχους για τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, ήταν μία από τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις. Στο ΜΠΔΣ αναφέρονται οι δημοσιονομικές προβλέψεις για διάστημα τεσσάρων ετών, δηλαδή για το έτος βάσης του

κατατιθέμενου προϋπολογισμού και για τα τρία επόμενα χρόνια, αφού συνυπολογιστούν τα μακροοικονομικά δεδομένα της οικονομίας. Το ΜΠΔΣ περιλαμβάνει τους στόχους για το δημοσιονομικό ισοζύγιο και το επίπεδο χρέους της Γενικής Κυβέρνησης όπως και τα ανώτατα όρια δαπανών των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης για τα έτη εφαρμογής του.

Πηγή Αναστασάτου Μ., Τσακλόγλου Π. (2019)

Διάγραμμα 3.7

Ισοζύγια Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ), 2009-2019

Ακόμη σύμφωνα με τους Αναστασάτου Μ., Τσακλόγλου Π. (2019), το λογιστικό σύστημα για την καταγραφή και αποτύπωση των δεδομένων του προϋπολογισμού βασισμένο στη διπλογραφική μέθοδο, σύμφωνα με το Π.Δ. 54/2018, οδήγησε στη δημιουργία νέας οικονομικής, λειτουργικής και διοικητικής ταξινόμησης για τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης. Χρόνος πρώτης εφαρμογής του νέου λογιστικού πλαισίου για τους φορείς Κεντρικής Διοίκησης ορίστηκε το 2019, ενώ στους λοιπούς φορείς της Γενικής Κυβέρνησης το 2023.

Παρόλο που η μεταρρύθμιση στο δημοσιονομικό σύστημα αποτέλεσε συνιστώσα μιας ευρέως μεγέθους διοικητικής και οικονομικής μεταρρύθμισης, κρίνοντας από τα αποτελέσματα στο πρωτογενές ισοζύγιο μπορεί να θεωρηθεί πως πέτυχε το σκοπό της. Σύμφωνα με το διάγραμμα 3.7, το πρωτογενές ισοζύγιο από -10,1% του ΑΕΠ το 2009 μετατρέπεται σε 1,2% του ΑΕΠ το έτος 2013. Επίσης από το 2015 και μετά τα πρωτογενή πλεονάσματα κινούνται σε ποσοστό 4% του ΑΕΠ, ενώ μετά το 2016 οι προϋπολογισμοί της γενικής κυβέρνησης είναι πλεονασματικοί. Αυτό βεβαίως αποδίδεται περισσότερο

στην περιστολή των δαπανών και την αύξηση της φορολογίας. (βλέπε για παράδειγμα Σπανού Κ. (2018)).

3.8 Η έξοδος της Ελλάδας από τα μνημόνια.

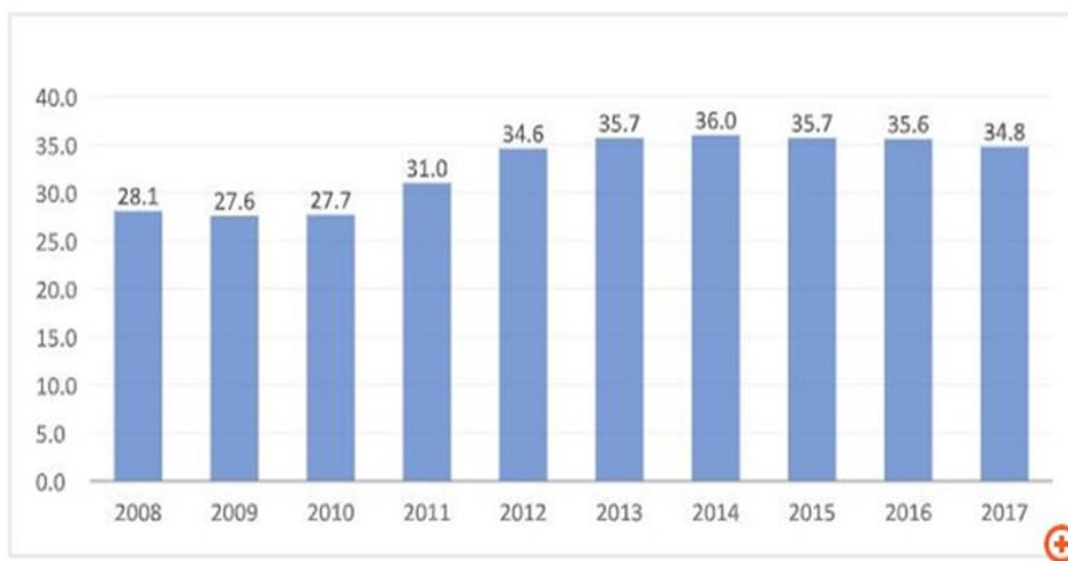
Στον κατωτέρω πίνακα 3.2 αποτυπώνονται τα δεσμευμένα και εκταμειωμένα ποσά κατά τη διάρκεια των τριών μνημονιακών προγραμμάτων. Τα αποτελέσματα αυτών στην ελληνική οικονομία και κοινωνία ήταν ιδιαίτερος σκληρά. Σημειώθηκε απώλεια του ΑΕΠ κατά 25% , η ανεργία το δεύτερο τρίμηνο του 2018 έφτασε στο 19,0% ,ενώ το 2013 είχε εκτοξευτεί στο 27,5%,σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ στο δελτίο τύπου της τον Νοέμβριο του 2018. Τα ανωτέρω εκτεθέντα επισημαίνονται και στην έκθεση του ΟΟΣΑ το 2019 με τίτλο «Budgeting in Greece»,όπου τονίζεται πως τα ποσοστά της ανεργίας στην Ελλάδα κατά το 2018 είναι τα υψηλότερα ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες. Επίσης η ανεργία στην χώρα παραμένει υψηλότερη και από το μέσο όρο ανεργίας των χωρών του ΟΟΣΑ. Ως αποτέλεσμα ήταν η σημαντική αποδυνάμωση του κοινωνικού ιστού της χώρας και το φάσμα της φτωχοποίησης, με το οποίο ήλθαν αντιμέτωποι πάνω από το 30% των πολιτών(διάγραμμα 3.8).

Πίνακας 3.2

Ποσά τριών μνημονίων

Πηγή: Consilium.Europa.eu

Πηγή Eurostat 2018 και capital.gr

Διάγραμμα 3.8

Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ως ποσοστό του πληθυσμού στην Ελλάδα, 2008-2017

Το 2018 θεωρήθηκε ως έτος σταθμός, προκειμένου η ελληνική οικονομία να βρεθεί σε τροχιά ανάκαμψης ύστερα από την καθήλωσή της σε μακροχρόνια ύφεση. Στο Eurogroup της 21^{ης} Ιουνίου 2018 συζητήθηκε η τελική επανεξέταση του προγράμματος για την Ελληνική οικονομική προσαρμογή και εγκρίθηκαν τα δεδομένα για την έξοδο της χώρας από το πρόγραμμα. Στις 20 Αυγούστου 2018 η Ελλάδα ολοκλήρωσε το πρόγραμμα προσαρμογής του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ) κατόπιν της επικαιροποιημένης ανάλυσης βιωσιμότητας του ελληνικού δημόσιου χρέους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η Ελλάδα δεσμεύτηκε στη διατήρηση πρωτογενούς πλεονάσματος 3,5% του ΑΕΠ έως το 2022 καθώς και στην εφαρμογή λελογισμένης δημοσιονομικής πολιτικής για την διασφάλιση της βιωσιμότητας του χρέους της. Προς τούτο θα έπρεπε το πρωτογενές πλεόνασμα να διατηρείται σε ποσοστό 2,2% του ΑΕΠ μεσοσταθμικά για τα έτη 2023 έως 2060.

Επίσης οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές της ανάγκες θα έπρεπε να είναι σε τροχιά καθόδου και σε ποσοστό κάτω του 20% του ΑΕΠ σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Αυτά τα δεδομένα θεωρήθηκε ότι εξασφάλιζαν το βιώσιμο του Ελληνικού χρέους. Στη δήλωση του Eurogroup για την Ελλάδα της 22ας Ιουνίου 2018 αναφέρεται μεταξύ άλλων, πως το 2032 θα εξεταστεί το ζήτημα λήψης πρόσθετων μέτρων για το ελληνικό χρέος, αφού συνεκτιμηθούν οι σχετικοί παράγοντες και οι τότε διαμορφωθείσες δυναμικές. Όσον αφορά το θέμα της μεταμνημονιακής ενισχυμένης εποπτείας, η παρακολούθηση της

δημοσιονομικής πολιτικής, αλλά και της ελληνικής χρηματοοικονομικής θέσης θα επιτυγχάνονταν μέσω τριμηνιαίων εκθέσεων-αξιολογήσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁵.

Το χρέος της γενικής κυβέρνησης το 2018 ανήλθε στο 181,1% του ΑΕΠ (πίνακας 3.3), με το μεγαλύτερο ποσοστό του να διακρατείται από τον επίσημο τομέα (διάγραμμα 3.9) και την βιωσιμότητά του να παραμένει εύθραυστη. Στην έκθεση του ΟΟΣΑ για την Ελλάδα το 2019, τονίζεται πως το ελληνικό χρέος είναι το υψηλότερο ανάμεσα στις χώρες μέλη του οργανισμού και υπάρχει ανάγκη λήψης περαιτέρω διαρθρωτικών κινήσεων από ελληνικής πλευράς προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά του. Περαιτέρω στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα στα πλαίσια του ευρωπαϊκού εξαμήνου το Φεβρουάριο του 2019, δίδεται έμφαση στις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, στο υψηλό μέγεθος του δημόσιου χρέους, στο μέγεθος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, και στην υψηλή ανεργία. Παρά το υψηλό μέγεθος του δημόσιου χρέους επισημαίνεται ότι λόγω των ευμενών όρων δανεισμού, οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες της χώρας θα κινηθούν σε ποσοστά κάτω του 15% του ΑΕΠ ως το 2030, κάτι που περιορίζει σημαντικά τον κίνδυνο της μη εξυπηρετήσής του. Η βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους σε μεσοπρόθεσμο και κυρίως σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα θα χρειαστεί λήψη διαρθρωτικών μέτρων στους τομείς του συνταξιοδοτικού συστήματος, της υγείας και της βελτίωσης της εισπραξιμότητας των δημοσίων εσόδων. Επίσης το μέγεθος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, αποτελούσε τροχοπέδη στην αύξηση των κερδών των ελληνικών τραπεζών και συνεπώς ανασταλτικό παράγοντα στην περαιτέρω χρηματοδότηση της οικονομίας⁶

Επίσης στην ανεξάρτητη έκθεση αξιολόγησης του 2020 που διενεργήθηκε για λογαριασμό του ESM με τίτλο «Lessons from Financial Assistance to Greece» τονίζεται ότι, παρόλο που τα προγράμματα των τριών μνημονίων επικεντρώθηκαν σε μεταρρυθμίσεις που απέβλεπαν στην άνοδο της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, δεν

---

⁵ <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/06/22/eurogroup-statement-on-greece-22-june-2018/>

⁶ Έκθεση-Ελλάδα 2019 available at https://www.espa.gr/el/Documents/2127/2019_European_Semester_Report_on_Greece_27-02_2019%20EL.pdf

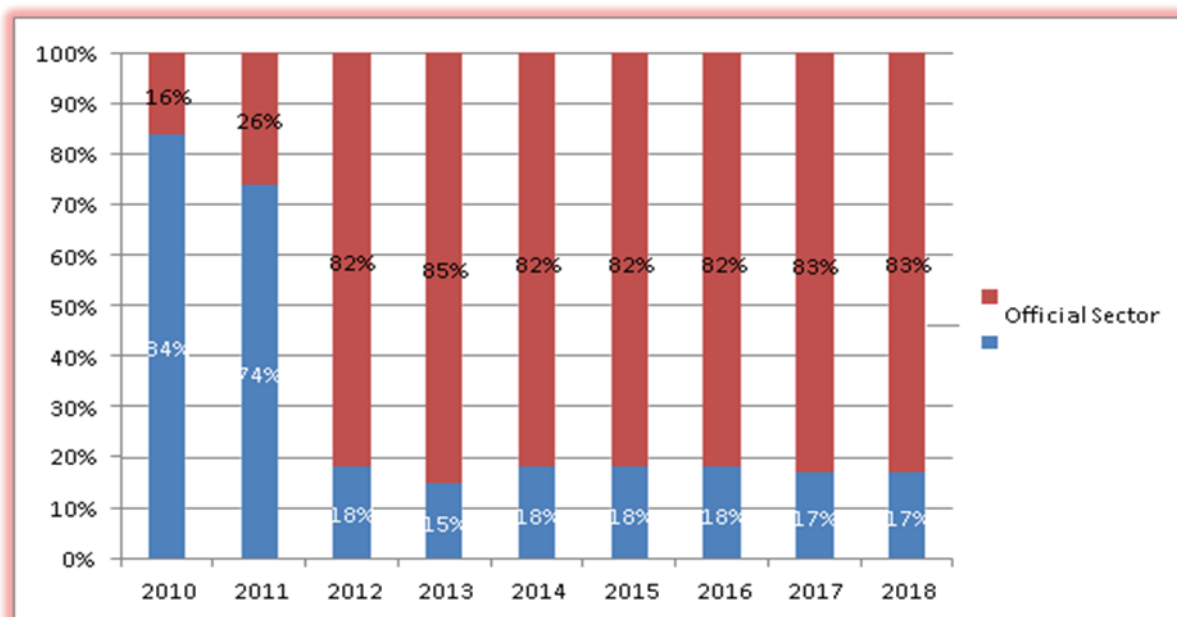
είχε επιτευχθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο η βιωσιμότητα του ελληνικού δημόσιου χρέους σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Πίνακας 3.3

Η κατανομή του χρέους της γενικής κυβέρνησης για το έτος 2018

Year 2018 (Amounts in million €)	State (S1311.1)	SOE(State Owned Enterprises) & EBFs (Extra Budgetary Funds) (S1311.2)	Consolidation of Central Government (S1311.1&2)	Central Government (S1311)	Local Government (S1313)	Social Security Funds (S1314)	Consolidation of General Government	General Government Debt(S13)
Currency & Deposits (AF2)	1.707	5.858	-392	7.173			-1.066	6.107
Bills & Short-Term Securities (AF31)	15.280		-2.100	13.180			-1.978	11.202
Long Term Securities (AF32)	51.510	1.772	-5.627	47.655			-5.975	41.680
Short Term Loans (AF41)	26.136	7	-15.813	10.330	13	0	-8.102	2.241
Long Term Loans (AF42)	269.721	3.010	0	272.731	1.329	128	-845	273.343
Total	364.354	10.647	-23.932	351.069	1.342	128	-17.966	334.573
GG Debt (% GDP)								181,1%

Πηγή: Borrowing & Debt 2018 Greece minfin.gr

Πηγή: Borrowing & Debt 2018 Greece minfin.gr

Διάγραμμα 3.9

Η διάρθρωση του δημόσιου χρέους ανά κατηγορία πιστωτών

Με την αναδιάρθρωση μέσω του PSI μειώθηκε προσωρινά το απόλυτο μέγεθος του ελληνικού δημόσιου χρέους, αλλά τούτο δεν συνετέλεσε στην βιωσιμότητα του χρέους

,ούτε και στη σταθερότητα του τραπεζικού τομέα. Η πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους είναι για τον μεν λόγο χρέους/ΑΕΠ ότι θα παραμείνει πάνω από το 100% μέχρι το 2039, και θα κατέρχεται μέχρι το 2060, ενώ για τον λόγο GFN/ΑΕΠ θα προσεγγίσει το 12% του ΑΕΠ το 2060. Στην έκθεση τονίζονται οι διαφορετικές προσεγγίσεις και απόψεις ανάμεσα στο ΔΝΤ και την Ευρωπαϊκή περί της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους. Τούτο αποτέλεσε τροχοπέδη στην έγκαιρη διάγνωση των αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας, καθώς και στη λήψη των κατάλληλων μέτρων προκειμένου να αντιμετωπιστεί σωστά η ενσκήψασα κρίση χρέους. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην υποτονική αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας, απόρροια της δημοσιονομικής εξυγίανσης, δεδομένο που καθιστά εύθραυστη τη μακροχρόνια βιωσιμότητα του χρέους⁷

---

⁷<https://www.esm.europa.eu/publications/lessons-financial-assistance-greece>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξεταστούν οι επιδράσεις της πανδημίας covid-19, της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, καθώς και οι τρέχουσες εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα στη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους.

4.1. Η επίδραση της πανδημίας covid-19 στο βιώσιμο του δημοσίου χρέους της Ελλάδας

Η πανδημία του COVID-19, επέφερε τεράστιες αλλαγές όχι μόνο στις ζωές των ανθρώπων, αλλά και στην οικονομία όλων των κρατών. Από την 23^η Μαρτίου 2020, η παγκόσμια κοινότητα έπρεπε να αντιμετωπίσει την πρώτη φάση της επέλασης του κορονοϊού. Ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Βάλντις Ντομπρόβσκις, ένθερμος οπαδός της δημοσιονομικής αυστηρότητας, ανακοίνωσε τη Γενική Ρήτρα Διαφυγής με την οποία αναστέλετο το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης(ΣΣΑ) μέχρι την 1^η Ιανουαρίου του 2023. Έτσι οι εντολές της δημοσιονομικής πειθαρχίας που προβλέπονταν στο ΣΣΑ πάγωσαν προσωρινά και τα κράτη μέλη ανέλαβαν να χαράξουν τη δημοσιονομική πολιτική της χώρας τους, σύμφωνα με τα τότε υφιστάμενα υγειονομικά και οικονομικά της δεδομένα. Επιπρόσθετα θεσμοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση το Ταμείο Ανάκαμψης με 750 δισεκατομμύρια ευρώ (Next Generation EU). Στην ανακοίνωσή της 13^{ης} Μαρτίου 2020 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Συμβούλιο, προκειμένου να ενεργοποιηθεί η γενική ρήτρα διαφυγής του ΣΣΑ, επισημάνθηκε πως τα μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας θα προκαλέσουν άνοδο στα δημοσιονομικά ελλείμματα των κρατών μελών, όμως προτεραιότητα είχε η διασφάλιση της υγείας των πολιτών.

Η ρήτρα διαφυγής, σύμφωνα με τα οριζόμενα των: άρθρου 5 παράγραφος 1, άρθρου 6 παράγραφος 3, άρθρου 9 παράγραφος 1 και του άρθρου 10 παράγραφος 3 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1466/97, καθώς και τις διατάξεις των: άρθρο 3 παράγραφος 5 και άρθρο 5 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1467/97, δίδει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να πάρουν μέτρα δημοσιονομικού χαρακτήρα, προκειμένου να αντιμετωπίσουν έκτακτες ενσκήπτουσες ανάγκες, μέσα στα πλαίσια που προβλέπονται στις προληπτικές και διορθωτικές διαδικασίες του ΣΣΑ. Επομένως η δέσμευση της Ελλάδας στα πλαίσια των

όρων της ενισχυμένης εποπτείας, για πραγματοποίηση πρωτογενούς πλεονάσματος ύψους 3,5% του ΑΕΠ κατά τα έτη 2020-2022 δεν ίσχυσε⁸.

Σύμφωνα με την έκθεση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, υπό το πρίσμα της προστασίας της δημόσιας υγείας αλλά και της εξισορρόπησης των απωλειών στο εισόδημα και την απασχόληση, λόγω της υγειονομικής κρίσης, ελήφθησαν δημοσιονομικά μέτρα ύψους 11,2% του ΑΕΠ. Τα αποτελέσματα αυτών ήταν να διαμορφωθεί το πρωτογενές έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης σε ποσοστό άνω του 7% του ΑΕΠ, σε σχέση με το πλεόνασμα ύψους 3,6% του ΑΕΠ που κατεγράφη το 2019. Το δημόσιο χρέος το 2019 ήταν 180,5% του ΑΕΠ, ενώ το 2020 ξεπέρασε το 205% του ΑΕΠ (Πίνακας 4.1). Η αύξηση αυτή επήλθε κυρίως λόγω της συρρίκνωσης του ονομαστικού ΑΕΠ. Τούτο αντικατοπτρίζεται στο αποτέλεσμα της διαφοράς ανάμεσα στο έμμεσο επιτόκιο δανεισμού και στον ρυθμό μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ (snowball effect), που οδήγησε σε αύξηση του λόγου χρέους προς το ΑΕΠ κατά περίπου 22%⁹.

Επιπρόσθετα στην καταληκτική δήλωση του ΔΝΤ στα πλαίσια της Δεύτερης Αποστολής Μετα-Προγραμματικής Παρακολούθησης, τον Οκτώβριο του 2020, επισημαίνεται πως η πανδημία αναχαίτισε την μέχρι τότε δύσκολη πορεία της ελληνικής οικονομίας. Το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 7,9% στη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2020, κυρίως λόγω των αρνητικών αποτελεσμάτων του lockdown, τόσο στον τομέα της εγχώριας ζήτησης, όσο και του τουρισμού. Επίσης παρά τα μέτρα που πάρθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση, ο δείκτης της ανεργίας παρουσίασε σημαντική άνοδο.

Εκτιμήθηκε ότι η ελληνική οικονομία θα ανέκαμπε από το 2021 και μετά, ενώ τονίστηκε η εξάρτησή της από τον τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα από τον τουρισμό, γεγονός που την καθιστούσε ευάλωτη στην κρίση της πανδημίας. Στον τομέα της βιωσιμότητας του χρέους, τονίστηκε πως μεσοπρόθεσμα αυτό παραμένει βιώσιμο, με παραδοχές ότι το επιτόκιο δανεισμού θα είναι χαμηλότερο από τον ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, και θα υπάρξει πορεία επιστροφής στα πρωτογενή πλεονάσματα. Τονίστηκε δε η αναγκαιότητα στήριξης από την ευρωζώνη, προκειμένου η Ελλάδα να μπορέσει να εξυπηρετήσει τα επίπεδα δημόσιου χρέους της. Σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα όμως, η βιωσιμότητα του χρέους παρέμενε η λύση μιας εξίσωσης με πολλές παραμέτρους

---

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52020DC0123>

⁹ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

και αβεβαιότητα, δεδομένου και του μεγάλου χρονικού ορίζοντα για τη λήξη του ελληνικού χρέους¹⁰.

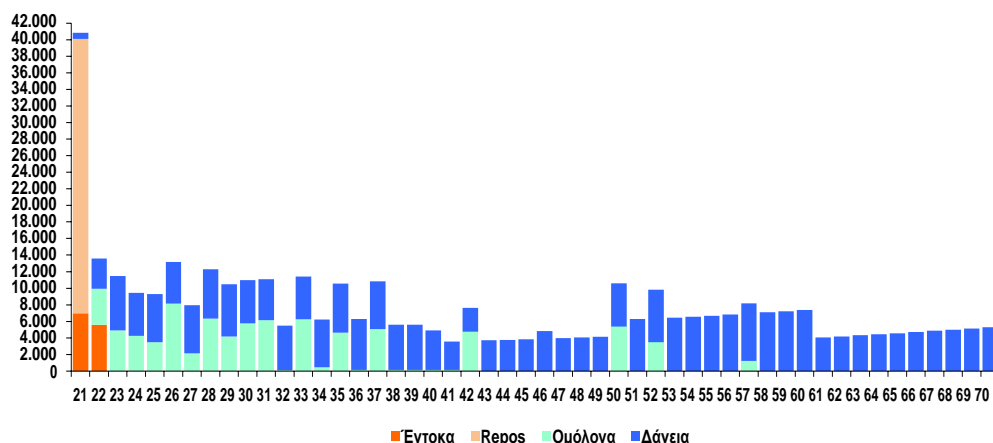
Σύμφωνα δε με την εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού για το 2022 το χρονικό διάστημα λήξης του χρέους Κεντρικής Διοίκησης, στις 30 Σεπτεμβρίου 2021, είναι το έτος 2070 (διάγραμμα 4.1).

Πίνακας 4.1
Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης 2020-2022

Πίνακας 3.1 Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης π εριόδου 2020 – 2022 (σε εκατ. ευρώ)			
Γενική Κυβέρνηση κατά ESA ανά υποτομέα	2020 ΔΥΕ Οκτωβρίου 2021	2021 Εκτίμηση	2022 Πρόβλεψη
1. Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού (Προβόρα της Δημοκρατίας, Προβόρα της Κυβέρνησης, Βουλή, Υπουργεία, Περιφερειακές Υπηρεσίες Υπουργείων και Αποκεντρωμένες Διοικήσεις)	-21.219	-19.921	-10.170
2. Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης (Κράτος, Μ.Κ.Α. ΕΕΚΟ ταξινομημένες εντός της Γενικής Κυβέρνησης και νοσοκομεία)	-17.320	-17.313	-8.436
3. Ισοζύγιο Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)	66	-152	60
4. Ισοζύγιο Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ) εντός νοσοκομείων	581	392	960
5. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία ESA (2+3+4)	-16.674	-17.073	-7.416
% του ΑΕΠ	-10,1%	-9,6%	-4,0%
6. Ενοποιημένο τόκο Γενικής Κυβέρνησης	4.948	4.728	4.736
% του ΑΕΠ	3,0%	2,7%	2,5%
7. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία ESA (5+6)	-11.726	-12.345	-2.680
% του ΑΕΠ	-7,1%	-7,0%	-1,4%
8. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας	-13.036	-12.882	-2.296
% του ΑΕΠ	-7,9%	-7,3%	-1,2%
9. Ενοποιημένο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	341.086	350.000	355.000
% του ΑΕΠ	206,3%	197,1%	189,6%
ΑΕΠ	165.326	177.608	187.278

Πηγή: Εισηγητική έκθεση προϋπολογισμού 2022

¹⁰ <https://www.imf.org/el/News/Articles/2020/10/02/mcs100220-greece-staff-concluding-statement-of-the-second-post-program-monitoring-mission>

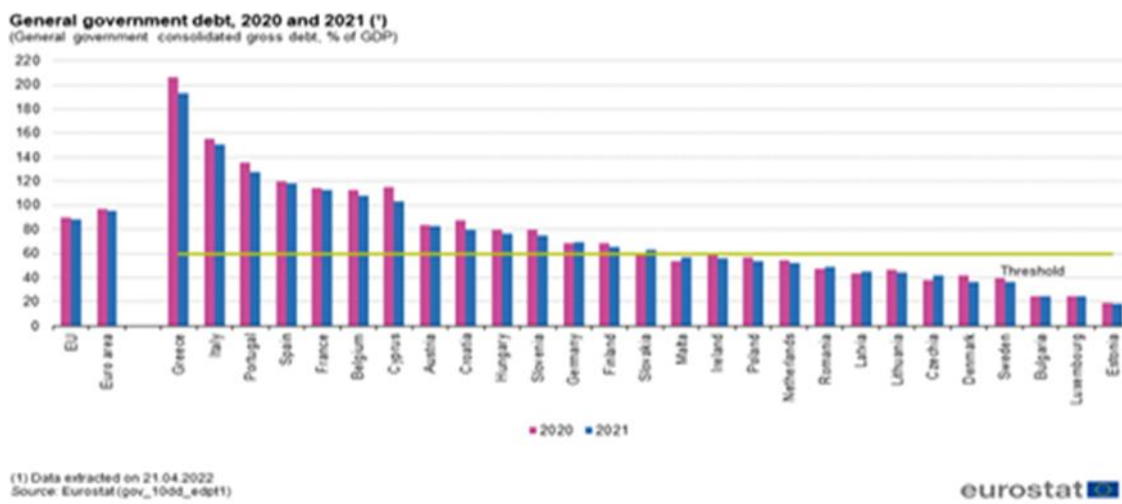
Πηγή: ΟΑΔΕΧ

Πηγή: Εισηγητική έκθεση προϋπολογισμού 2022

Διάγραμμα 4.1

Χρονοδιάγραμμα λήξης χρέους της Κεντρικής Διοίκησης την 30/9/2021 (σε εκατ. ευρώ)

Για το έτος δε 2021 ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας σύμφωνα με την Eurostat κινήθηκε στα όρια του 8,4%. Προ της εκπνοής του 2021 η ανεργία μειώθηκε σε 14,7%, ενώ το 2020 ήταν 16,3%. Στο διάγραμμα 4.2 αποτυπώνεται η εικόνα χρέους στα τέλη του 2021. Σε 14 κράτη μέλη της ΕΕ το δημόσιο χρέος κυμαίνονταν σε ποσοστό πάνω από το 60 % του ΑΕΠ, με πρωταθλήτρια την Ελλάδα (193,3 %). Έπονται: Ιταλία (150,8 %), Πορτογαλία (127,4 %), Ισπανία (118,4 %), Γαλλία (112,9 %), Βέλγιο (108,2 %) και Κύπρος (103,6 %).

Πηγή Eurostat

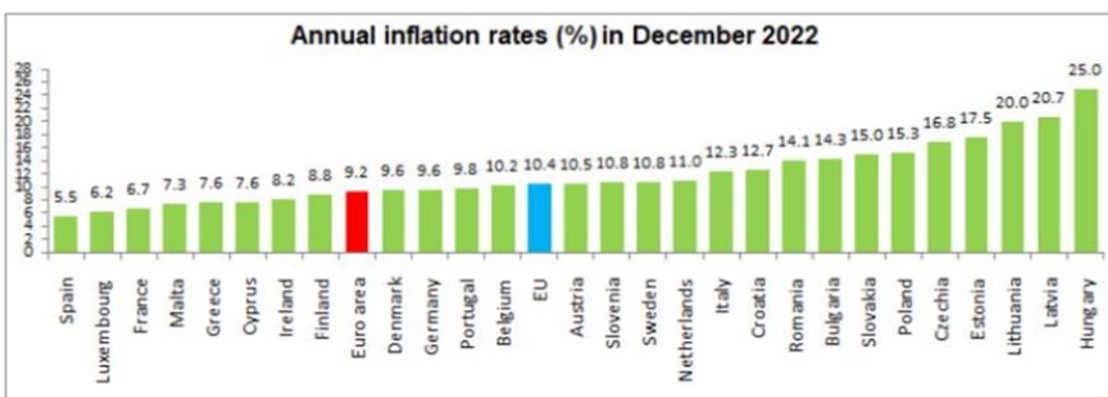
Διάγραμμα 4.2 Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

Στο θέμα της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους η έκθεση Fiscal Sustainability Report 2022 της ΕΕ, η οποία καταρτίστηκε με δεδομένα του 2021, χαρακτηρίζει ως μέτριους τους μακροπρόθεσμους κινδύνους βιωσιμότητας της Ελλάδας, και την κατηγοριοποιεί στη «μεσαία» ομάδα κρατών. Εννέα χώρες (μεταξύ των οποίων Βέλγιο, η Ιταλία και η Ισπανία) χαρακτηρίζονται χώρες υψηλού κινδύνου. Η Ελλάδα όμως παραμένει κράτος υψηλού ρίσκου σε μεσοπρόθεσμο και σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα. Επισημαίνεται επίσης το πρόβλημα στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, καθώς και η αρνητική επίδραση της αύξησης των επιτοκίων μεσοπρόθεσμα και της ασθενούς οικονομικής ανάπτυξης της χώρας στη βιωσιμότητα του χρέους.

4.2. Ενεργειακή κρίση και βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους της Ελλάδας

Ενώσω η παγκόσμια κοινότητα προσπαθούσε να συνέρθει από την πανδημία και τις συνέπειές της στην οικονομία, πραγματοποιήθηκε η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία με επακόλουθο την αύξηση στις τιμές ενέργειας, βασικών αγαθών και υπηρεσιών. Τούτο επέδρασε στην αναθεώρηση επί τα χείρω των προοπτικών ανάπτυξης της ΕΕ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Δυνατό χτύπημα για την οικονομία όμως ήταν η άνοδος του πληθωρισμού και η επακόλουθη μείωση της αγοραστικής δύναμης των πολιτών¹¹.

Πηγή Eurostat και Οικονομικός Ταχυδρόμος

Διάγραμμα 4.3

Πληθωρισμός -Δεκέμβριος 2022

Ο πληθωρισμός στην ΕΕ κατά τη διάρκεια του πρώτου τρίμηνου του 2022 ανήλθε σε 6,1 % .Στο τέλος του 2022 σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε η Eurostat ο

¹¹ https://greece.representation.ec.europa.eu/news/earines-oikonomikes-problepseis-2022-i-rosiki-eisboli-dokimazei-tin-oikonomiki-anthektikotita-tis-ee-2022-05-16_

πληθωρισμός στην ευρωζώνη ανήλθε στο 10,4%, ενώ η αντίστοιχη τιμή για την Ελλάδα ήταν 7,6% (Διάγραμμα 4.3).

Παράλληλα η ΕΚΤ τον Ιούλιο του 2022, στην προσπάθεια καταπολέμησης της αυξητικής τάσης του πληθωρισμού, προέβη στην πρώτη αύξηση των επιτοκίων κατά 50 μονάδες βάσης. Τον Μάρτιο του 2023 ανακοινώθηκε από την ΕΚΤ νέα αύξηση κατά 50 μονάδες βάσης. Σωρευτικά λοιπόν η συνολική αύξηση των επιτοκίων από τον Ιούλιο του 2022 ανέρχεται σε ύψος 3,5% ή 350 μονάδες βάσης και έπεται συνέχεια.

Στην εξαμηνιαία έκθεση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της ΕΚΤ σημειώνεται πως η αύξηση των επιτοκίων θα επηρεάσει αρνητικά την πορεία βιωσιμότητας του χρέους των ευπαθών χωρών δηλαδή αυτών με μεγάλο δημόσιο χρέος. Η δυσκολία στην εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους είναι ικανή συνθήκη πυροδότησης της ανοδικής πορείας για τα spread των κρατικών ομολόγων. Στην περίπτωση του ελληνικού χρέους όμως τονίζεται η μεγάλη διάρκειά του, το γεγονός ότι αυτό διακρατείται από τον ESM και το επιτόκιο δανεισμού για μεγάλο κομμάτι του χρέους είναι σταθερό. Σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα όμως η συνεχόμενη άνοδος των επιτοκίων θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στη βιωσιμότητα του χρέους¹².

Επίσης στην έκθεση μεταμνημονιακής εποπτείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα που δημοσιεύτηκε τον Νοέμβριο του 2022 το χρέος της Ελλάδας θεωρείται εξυπηρετίσιμο. Αναμένεται δε να επιτευχθούν πρωτογενή πλεονάσματα από το 2023 και μετά, γεγονός που θα συμβάλει στη βιωσιμότητα του χρέους μακροπρόθεσμα. Στην τελευταία ανάλυση βιωσιμότητας, το ελληνικό χρέος χαρακτηρίζεται χαμηλού κινδύνου σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, υψηλού κινδύνου σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα και μεσαίου σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Στα τρία σενάρια που εξετάζει η ΕΕ¹³ θεωρείται δεδομένη η φθίνουσα πορεία του χρέους. Στο βασικό σενάριο, το κλάσμα χρέος προς ΑΕΠ φτάνει περίπου στο 60% το 2060, και οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες είναι κάτω από 15% του ΑΕΠ για όλο το διάστημα από το 2024 ως το 2060. Στο σενάριο του υψηλότερου κινδύνου έχουμε μείωση του χρέους σε ποσοστό 90% του ΑΕΠ μέχρι το 2060, ενώ οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες από το 2030 και μετά παραμένουν περίπου στο 18% του ΑΕΠ. Τέλος στο σενάριο χαμηλής ανάπτυξης εκτιμάται πως το χρέος θα κυμανθεί στο 91%

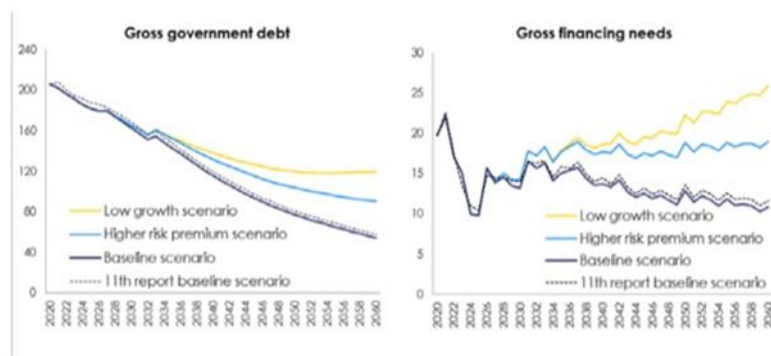
---

¹² <https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability//fsr/html/index.el.html>

¹³ Post -Programme Surveillance Report GREECE, Autumn 2022

του ΑΕΠ το 2060, ενώ οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες θα παραμείνουν κάτω από 20% του ΑΕΠ. (Διάγραμμα 4.4).

Graph 2: Results of the debt sustainability analysis

Source: European Commission

Table 2: Main assumptions and results of the baseline scenario

	2021	2022	2023	2024	2030	2040	2050	2060	average 2021-2029	average 2030- 2060
Assumptions	Primary balance (% of GDP)	-7.6	-1.2	1.5	2.2	2.2	2.2	2.2	0.7	2.2
	Real GDP growth	7.1	5.2	3.6	2.7	1.2	1.7	1.6	2.5	1.5
	Nominal GDP growth	7.0	6.1	4.0	3.3	2.9	3.8	3.6	3.3	3.5
	Re-financing rate (10 year maturity)	0.8	0.9	0.9	1.0	1.4	2.5	3.8	4.0	1.1
Results	Gross financing needs (% of GDP)	22.1	17.1	15.1	10.0	13.2	13.7	12.9	10.8	
	Gross government debt (% of GDP)	202.5	195.9	191.1	185.6	162.9	115.8	77.4	54.2	

Source: Commission services

Table 3: Main assumptions of the scenarios

	2021	2022	2023	2024	2030	2040	2050	2060	average 2021-2029	average 2030- 2060	
Nominal GDP growth (%)	Baseline scenario	7.0	6.1	4.0	3.3	2.9	3.8	3.6	3.5	3.3	3.5
	Higher risk premium scenario	7.0	6.1	4.0	3.3	2.9	3.8	3.6	3.5	3.3	3.5
	Low growth scenario	7.0	6.1	4.0	3.3	2.9	3.0	3.0	3.0	3.3	3.0
Re-financing rate (%)	Baseline scenario	0.8	0.9	0.9	1.0	1.4	2.5	3.8	4.0	1.1	3.0
	Higher risk premium scenario	0.8	0.9	0.9	1.0	4.0	4.4	5.1	5.3	2.2	4.7
	Low growth scenario	0.8	0.9	0.9	1.0	4.0	4.6	5.7	6.0	2.2	5.1

Source: Commission services

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Οικονομικός Ταχυδρόμος

Διάγραμμα 4.4

Αποτελέσματα ανάλυσης βιωσιμότητας χρέους

Από ελληνικής πλευράς, στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού 2023 σημειώνεται πως η τρέχουσα χρονιά χαρακτηρίζεται από έλλειψη βεβαιότητας, λόγω των εξελίξεων στο μέτωπο της ενεργειακής κρίσης και των πληθωριστικών πιέσεων στην οικονομία. Στο θέμα του χρέους τονίζεται η θετική αποτύπωση στις διεθνείς

χρηματαγορές της πρόωρης αποπληρωμής τον Απρίλιο του 2022 ποσού 1.186,7 εκατ. ευρώ ,που αντιστοιχούσε στο οφειλόμενο υπόλοιπο από το δάνειο του ΔΝΤ. Επίσης αναφέρεται στην αναβάθμιση του αξιόχρεου του Ελληνικού Δημοσίου από τους οίκους αξιολόγησης Standard & Poor's, DBRS και R&I σε BBB-.Να σημειωθεί εδώ πως τον Μάρτιο του 2023 ο οίκος Moody's αναβάθμισε το ελληνικό αξιόχρεο στην κατηγορία ΒΑ3.Ο Moody's τονίζει το υψηλό μέγεθος του χρέους και την αναγκαιότητα διατήρησης πρωτογενών πλεονασμάτων σε μακροχρόνιο ορίζοντα προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά του.

Παρόλο που η εκτίμηση του χρέους Κεντρικής Διοίκησης ήταν πως θα ανέλθει στα 392,3 δισ. ευρώ στη λήξη του 2022,τελικά τον Δεκέμβριο του 2022 το ποσό έφτασε τα 400 δισ. ευρώ, υπερβαίνοντας τις εκτιμήσεις του υπουργείου Οικονομικών κατά 8 δις ευρώ περίπου. Δεδομένη παραμένει η προσήλωση της οικονομικής πολιτικής στη τήρηση των δημοσιονομικών στόχων προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του χρέους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έκθεση της τράπεζας της Ελλάδας¹⁴για τη νομισματική πολιτική 2022.Εκεί υπογραμμίζεται η αβεβαιότητα και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για την εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας στο μέλλον. Πιο εξιδεικευμένα καταγράφονται οι παράγοντες που θεωρούνται ότι θα επιβραδύνουν τον ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας της χώρας, και θα επηρεάσουν την πορεία βιωσιμότητας του χρέους:

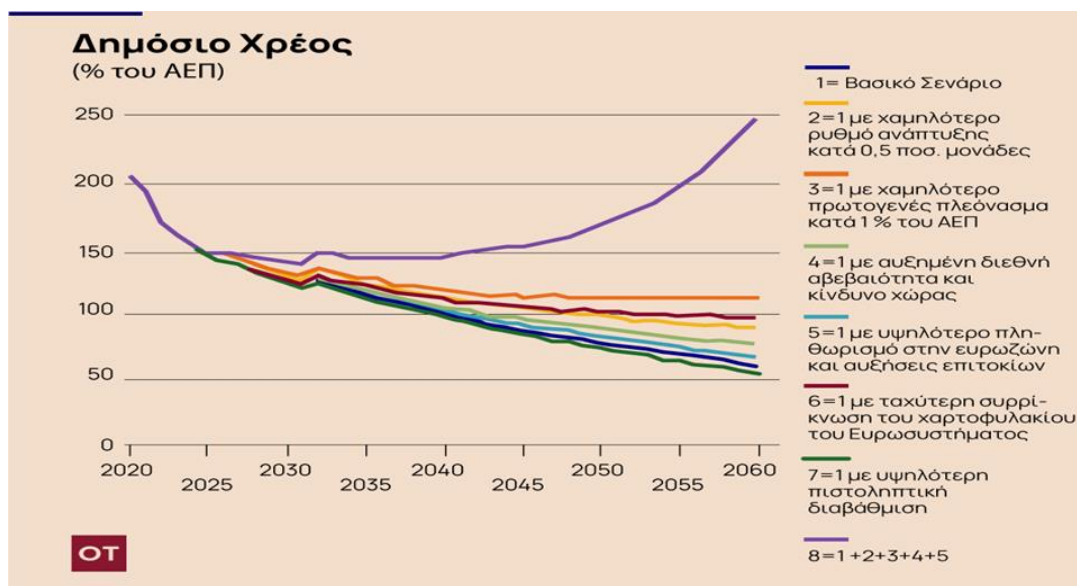
- Επιπλέον όξυνση του Ουκρανικού πολέμου,
- Υψηλός και με μεγάλη χρονική διάρκεια πληθωρισμός που συνεπάγεται άνοδο στις ονομαστικές αμοιβές, βάζοντας έτσι σε λειτουργία ένα μηχανισμό που θα ανατροφοδοτεί συνεχείς αυξήσεις πληθωρισμού,
- Νέα έξαρση της πανδημίας covid-19,
- Μικρή απορροφητικότητα στα κονδύλια της Ευρωπαϊκής ένωσης,
- Πιθανή δημιουργία νέου κύματος έξαρσης στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια εξαιτίας της πανδημίας covid-19, και της ενεργειακής κρίσης στο μέλλον και ιδιαίτερα μετά το τέλος των μέτρων στήριξης στις πληγείσες ομάδες από το κράτος,

---

¹⁴ «Νομισματική Πολιτική Ενδιάμεση Έκθεση της ΤτΕ 2022» available at <https://oe-e.gr/wp-content/uploads/2023/02/bank-of-greece.pdf>

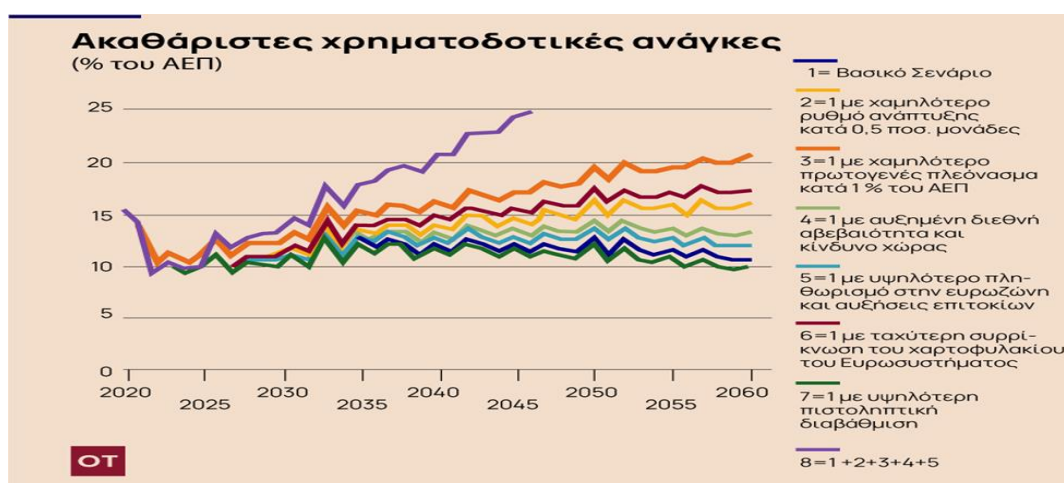
- Μη έγκαιρος σχηματισμός κυβέρνησης στις επερχόμενες εθνικές εκλογές που θα οδηγήσει στην καθυστέρηση της εφαρμογής των απαιτούμενων μέτρων στην ελληνική οικονομία,
- Γεωπολιτικές οξύνσεις στην νοτιοανατολική Μεσόγειο θα κλυδωνίσουν την οικονομία της χώρας.

Στο μείζον θέμα της βιωσιμότητας του χρέους η έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδας εξετάζει οκτώ σενάρια που αφορούν το χρονικό διάστημα 2022-2060(διαγράμματα 4.5 και 4.6).

Διάγραμμα 4.5

Σενάρια βιωσιμότητας χρέους σύμφωνα με την ΤτΕ

Πηγή: Οικονομικός Ταχυδρόμος

Διάγραμμα 4.6

Ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΤτΕ

- Στο βασικό σενάριο εκτιμάται ότι το χρέος θα φθίνει μέχρι το 2060 και θα φτάσει στο 61% του ΑΕΠ. Όσον αφορά τις ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες θα κινούνται σε ποσοστό γύρω από το 15% του ΑΕΠ. Αυτά με προϋπόθεση επιστροφής και διατήρησης πρωτογενών πλεονασμάτων, αρχής γενομένης από το 2023. Βασική επίσης παράμετρος είναι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, ότι: *«ο δημοσιονομικός χώρος από την εκτιμώμενη εξοικονόμηση δαπανών γήρανσης θα αξιοποιηθεί προκειμένου να καταστεί το μίγμα της δημοσιονομικής πολιτικής πιο φιλικό στην ανάπτυξη»*. Τα κατωτέρω σενάρια έχουν ως τιμές αναφοράς τις προϋπολογισθείσες στο βασικό σενάριο.
- Στο δεύτερο σενάριο, τηρουμένων των ανωτέρω βασικών προϋποθέσεων και με ρυθμό μεταβολής για το πραγματικό και δυνητικό ΑΕΠ κάτω από 5% το χρέος αυξάνεται κατά 28% το 2060 και οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες κινούνται στο 20% του ΑΕΠ.
- Στο τρίτο σενάριο προβλέπεται πως οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες κινούνται πάνω από 20% του ΑΕΠ, κάτι που φρενάρει την καθοδική πορεία του χρέους.
- Στο τέταρτο σενάριο υπό συνθήκες παγκοσμίου αστάθειας, εκτιμάται πως το 2060 το ποσοστό χρέους προς ΑΕΠ θα είναι υψηλότερο κατά 13% και οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες μεγαλύτερες κατά 2% του ΑΕΠ.
- Στο πέμπτο σενάριο μελετάται η περίπτωση παρατεταμένων και κλιμακούμενων πληθωριστικών πιέσεων, κάτι που οδεύει σε ποσοστό χρέους προς ΑΕΠ μεγαλύτερο κατά 7% και ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες μεγαλύτερες κατά 13% το 2060.
- Στο έκτο σενάριο και υπό την υπόθεση συστολής του χαρτοφυλακίου των χωρών της ευρωζώνης, οδηγούμεθα το 2060 σε αύξηση του ποσοστού χρέους προς ΑΕΠ της τάξεως του 35% και σε αύξηση των ακαθαρίστων χρηματοδοτικών αναγκών κατά 7% του ΑΕΠ.
- Στο έβδομο σενάριο και υπό την επίδραση βελτίωσης της πιστοληπτικής ικανότητας, έχουμε μείωση του ποσοστού χρέους κατά 6% του ΑΕΠ και μείωση των ακαθαρίστων χρηματοδοτικών αναγκών κατά 1% του ΑΕΠ.

- Τέλος στο όγδοο σενάριο, το οποίο προκύπτει από συγκερασμό των υποθέσεων όλων των σεναρίων πλην του βασικού ,οδηγούμαστε σε αρνητικές εξελίξεις. Το ελληνικό δημόσιο χρέος δεν είναι πλέον βιώσιμο.

Επίσης στην τελευταία έκθεση «On the Path to Policy Normalization» IMF Fiscal Monitor, April 2023 του ΔΝΤ, επισημαίνεται πως στην Ελλάδα ο υψηλός πληθωρισμός συνδυαζόμενος με ισχυρή ανάπτυξη κατά το έτος 2022 συνετέλεσε στη μείωση του χρέους σε ποσοστό 23,3% του ΑΕΠ. Στην έκθεση προβλέπεται πως σταδιακά το ελληνικό χρέος θα μειώνεται, φθάνοντας το 166% του ΑΕΠ το τέλος του έτος 2023, το 160,5% του ΑΕΠ το 2024, και μέχρι το 2028 το 143,6% του ΑΕΠ.

Όσον αφορά στο θέμα του πρωτογενούς πλεονάσματος, τούτο θα είναι της τάξεως του 0,4% του ΑΕΠ για το 2023, ενώ θα αγγίξει το 1,4% του ΑΕΠ το 2024 με προοπτική να φτάσει το 2% του ΑΕΠ μέχρι το τέλος του 2028. Για το δημοσιονομικό ισοζύγιο οι προοπτικές είναι από έλλειμμα 3,7% του ΑΕΠ να ελαττωθεί στο 1,9% μέχρι το τέλος του 2028. Αυτό βέβαια συνεπάγεται σταδιακή μείωση των δημόσιων δαπανών από 55,5% του ΑΕΠ το 2023 στο 43% το έτος 2028.

Από την μέχρι τώρα ανάλυση προκύπτει το βιώσιμο του ελληνικού χρέους ως το 2032. Για τα μετέπειτα έτη και μέχρι το 2060 οι καθοριστικοί παράγοντες είναι ο ρυθμός ανάπτυξης που θα πετύχει η χώρα, που πρέπει να πλησιάζει στο 2%, και το πρωτογενές πλεόνασμα που είναι απαραίτητο να διατηρηθεί στο 2% του ΑΕΠ. Από τα ανωτέρω εκτεθέντα όμως ,συνάγεται πως η βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους εξαρτάται και από εξωγενείς παράγοντες, όπως το μελλοντικό διαμορφωθέν κλίμα στις παγκόσμιες χρηματαγορές, αλλά και την οικονομική πολιτική που θα ακολουθηθεί από την ΕΕ. Ήδη οι τρέχουσες εξελίξεις με τις αμερικάνικες τράπεζες Silicon Valley, Signature Bank και Silvergate αλλά και με την Credit Suisse ξύπνησαν το φάντασμα της κρίσης του 2008. Με δεδομένα πλέον την απειλή των πληθωριστικών πιέσεων, τις συνεχόμενες αυξήσεις των επιτοκίων από την ΕΚΤ και τις παγκόσμιες τράπεζες, αλλά και την υποβάθμιση των επενδυτικών προσδοκιών, απαιτείται πολύ μεγάλη σύνεση και προσοχή στις μελλοντικές κινήσεις των ιθυνόντων τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη διασφάλιση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας και την αποφυγή ενός domino effect στον τραπεζικό τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται μια συνοπτική παρουσίαση συμπερασμάτων ως προς τον τρόπο διαχείρισης της ελληνικής κρίσης χρέους και κυρίως ως προς το κρίσιμο ερώτημα της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους. Το ζήτημα της βιωσιμότητας του χρέους είναι συνισταμένη πολλών παραγόντων, και κυρίως έχει δυναμική διάσταση προϊόντος του χρόνου. Οι σύγχρονες εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομική κοινότητα που αφορούν την ενεργειακή κρίση και τη συνεχιζόμενη αυξητική πορεία του πληθωρισμού, άλλα και η πρόσφατη τραπεζική κρίση που ξεκίνησε στην Αμερική και συνεχίστηκε στην Ευρώπη είναι δεδομένα αποτρεπτικά για την εξαγωγή συμπερασμάτων που θα χαρακτηρίζονται από απόλυτη ασφάλεια.

5.1 Λάθη και αποτελέσματα μνημονίων

Η κρίση που αντιμετώπισε η Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 2000 ήταν απότοκη της αλόγιστης οικονομικής πολιτικής που ακολουθήθηκε από τις τότε κυβερνήσεις. Από την άλλη μεριά το δομικό πλαίσιο της ΟΝΕ δεν στάθηκε ικανό να αντιμετωπίσει την κατάσταση, αφού δεν υπήρχε θεσμοθετημένος μηχανισμός αντιμετώπισης οικονομικών κρίσεων. Με τον φόβο μετάδοσης της κρίσης σε ολόκληρη την Ευρώπη, και της υπερέκθεσης των γερμανικών και γαλλικών τραπεζών στα ελληνικά ομόλογα, η χώρα υποχρεώθηκε στη σύναψη μνημονιακών συμβάσεων και μάλιστα με τη συμμετοχή του ΔΝΤ. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει αφενός μεν την διαπραγματευτική της φτώχεια, αφετέρου δε την έλλειψη στήριξης από τα θεσμικά όργανα της ευρωζώνης. Η κρίση χρέους της Ελλάδας μετετράπη βαθμιαία σε κρίση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Το πρώτο μνημόνιο δεν επικεντρώθηκε στο βιώσιμο του ελληνικού χρέους, κάτι που επιχειρήθηκε στο δεύτερο μνημόνιο μέσω της εφαρμογής του PSI και των ιδιωτικοποιήσεων, οι οποίες όμως απέτυχαν. Το τρίτο μνημόνιο επικεντρώθηκε στην εξόφληση του χρέους σε μακρύ χρονικό ορίζοντα, συνοδευόμενο όμως από σκληρά φορολογικά μέτρα.

Τα αποτελέσματα των μνημονίων στο σώμα της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας ήταν δραματικά και μη αναμενόμενα στην αρχή της εφαρμογής τους, κυρίως λόγω λανθασμένων υποθέσεων και προσδοκιών. Υποεκτιμήθηκε σοβαρά το φαινόμενο της χιονοστιβάδας, αφού λόγω της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας, το αποτέλεσμα της

διαφοράς του επιτοκίου από τον ρυθμό που μεταβαλλόταν το ΑΕΠ, τελικά εκτόξευσε το ποσοστό του χρέους προς το ΑΕΠ.

Εξανεμίστηκε το 25% του ΑΕΠ της χώρας, οι απολαβές μισθωτών και συνταξιούχων συρρικνώθηκαν κατά σχεδόν 33%, αυξήθηκε κατακόρυφα η ανεργία ιδιαίτερα στους νέους, υπήρξε μαζική φυγή νέων επιστημόνων στο εξωτερικό (brain drain), μειώθηκαν δραματικά οι δημόσιες επενδύσεις, η ελληνική οικονομία μπήκε σε τροχιά βαθιάς ύφεσης και το χρέος ακόμη και σήμερα παραμένει σε υψηλότερο επίπεδο από αυτό της έναρξης της κρίσης. Πολλές ήταν και οι απόψεις εγκρίτων οικονομολόγων υπέρ της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους πριν το κούρεμα των ομολόγων (PSI) του 2012, που θα επέφερε μείωση του απολύτου μεγέθους του χρέους, κάτι που απέρριπταν οι ευρωπαϊκοί πολιτικοί τότε.

Κρίσιμη διαρθρωτική μεταρρύθμιση υπήρξε η αλλαγή στο δημοσιονομικό πλαίσιο της χώρας, η οποία εφαρμόστηκε κάτω από τις απαιτήσεις των μνημονίων, και κατάφερε να ανακτηθεί από την κυβέρνηση ο δημοσιονομικός έλεγχος στον κρατικό προϋπολογισμό. Έτσι το Υπουργείο Οικονομικών είχε ολοκληρωμένη εικόνα για την εξέλιξη των δαπανών αλλά και των εσόδων και παράλληλα μπορούσε να ασκεί έλεγχο επί αυτών, στοχεύοντας στην αξιοπιστία της δημοσιονομικής διαχείρισης. Επομένως η αποτίμηση της δημοσιονομικής μεταρρύθμισης μπορεί να πιστωθεί στα θετικά του ισοζυγίου των διαρθρωτικών αλλαγών κατά την μνημονιακή περίοδο.

5.2 Μορφή και βιωσιμότητα του χρέους

Η ιδιάζουσα μορφή του ελληνικού χρέους δικαιολογείται από τους κάτωθι λόγους:

- μετά την εφαρμογή του PSI το μεγαλύτερο ποσοστό του (83%) ανήκει στον επίσημο τομέα και κυρίως στον ESM,
- δεν μπορεί να διαπραγματευτεί στις διεθνείς χρηματαγορές, γεγονός που το διασφαλίζει έναντι απρόοπτων και αρνητικών μεταβολών στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι,
- έχει μακροχρόνιο ορίζοντα λήξης το 2070 .

Η βιωσιμότητα του σε βραχυχρόνιο ορίζοντα από την έως τώρα ανάλυση δεν τίθεται εν αμφιβόλω. Σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα όμως, κατά προσέγγιση από το 2032 και μετά, και κάτω από τις απαραίτητες προϋποθέσεις της διατήρησης πρωτογενών πλεονασμάτων της τάξεως του 2% του ΑΕΠ, και επίτευξης ρυθμού μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας 2% για σειρά ετών δημιουργεί ερωτήματα. Πόσο

εφικτός μπορεί να είναι αυτός ο στόχος διατήρησης των προϋποθέσεων έως και το 2070; Οι αστάθμητες παράμετροι εδώ είναι πολλές. Η αύξηση των επιτοκίων στην προσπάθεια μείωσης του πληθωρισμού αναμένεται να επηρεάσει αυξητικά τις αποδόσεις των ομολόγων. Από την άλλη μεριά ο αυξανόμενος πληθωρισμός επιδεινώνει τη θέση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ιδιαιτέρως σήμερα που οι αυξήσεις στο απόλυτο μέγεθος των εισαγωγών οφείλονται στην έκρηξη των τιμών ενέργειας. Τούτο χειροτερεύει την ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας.

Επίσης για την αποπληρωμή του ήδη υπάρχοντος χρέους και την εξυπηρέτηση του νέου χρέους που δημιουργείται, απαιτούνται μεγαλύτερες δαπάνες κάθε χρόνο από τον κρατικό προϋπολογισμό. Ανασταλτικοί παράγοντες επίσης είναι η δημογραφική γήρανση, που συνεπάγεται αυξημένες δαπάνες συνταξιοδότησης και η υπογεννητικότητα που μαστίζει τις δυτικές κοινωνίες και ιδιαίτερα την Ελλάδα. Ακόμη οι απαιτήσεις του ΣΣΑ επιβάλλουν συσταλτική δημοσιονομική πολιτική και λήψη διαρθρωτικών μέτρων επί μακρόν, δεδομένο που πιθανά να οδηγήσει σε αντιδράσεις του κοινωνικού ιστού της χώρας.

Αρνητική επίδραση στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και κατ' επέκταση στη βιωσιμότητα του χρέους έχει και το μεγάλο ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Οι τρέχουσες εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα δημιουργούν κλίμα αστάθειας και διαταραχής στις διεθνείς αγορές και εγείρονται φόβοι περί μιας νέας σοβαρής χρηματοπιστωτικής κρίσης με αμφίβολα αποτελέσματα. Εν κατακλείδι η βιωσιμότητα του ελληνικού δημόσιου χρέους δύναται να χαρακτηριστεί ως αβέβαιη, χωρίς να μπορεί να υπάρξει ολοκληρωμένη αποτίμηση του αξιόχρεου της χώρας, δεδομένης της δυναμικής φύσης των εξελίξεων στην παγκόσμια οικονομία.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στη στάση των κρατών μελών της ευρωζώνης και την τηρούμενη οικονομική πολιτική στο μέλλον. Η ΟΝΕ οφείλει να δημιουργήσει αμυντικούς μηχανισμούς, ικανούς να θωρακίσουν το σώμα της, έναντι μελλοντικών οικονομικών κρίσεων ή απειλών. Ένα πρώτο βήμα βεβαίως, ήταν η δημιουργία του ESM. Η οικονομική θωράκιση της ευρωζώνης είναι ιδιαζούσης σπουδαιότητας, αν λάβουμε υπόψη ότι το χρέος της Ιταλίας κινείται στο 150%, της Πορτογαλίας στο 125%, ενώ της Ισπανίας, Γαλλίας και Βελγίου τα αντίστοιχα ποσοστά κινούνται από 120 ως 110%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθούν τα αποτελέσματα της έρευνας, αρχικά σε δύο διαδοχικές ενότητες (δημογραφικά στοιχεία και επιμέρους αποτελέσματα), ενώ θα εξεταστεί και η διαφοροποίηση των απαντήσεων η οποία εντοπίστηκε μεταξύ ανδρών και γυναικών του δείγματος σε επιλεγμένες και κατά την συγγραφέα κρίσιμες ερωτήσεις.

Για την εξέταση της διαχείρισης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα από το 2010 έως και σήμερα, συντάχθηκε ερωτηματολόγιο το οποίο και αποτέλεσε το εργαλείο της έρευνας. Το ερωτηματολόγιο συντάχθηκε με άξονα τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας, τα οποία είναι:

1. Ποια τα αποτελέσματα των τριών μνημονίων στην Ελληνική οικονομία;
2. Ήταν αναγκαία η αναδιάρθρωση του χρέους πριν την εφαρμογή PSI;
3. Ποιες οι επιπτώσεις του PSI στο ύψος του δημόσιου χρέους της Ελλάδας;
4. Πόσο συνέβαλαν οι αλλαγές που επήλθαν στο δημοσιονομικό πλαίσιο στην εξορθολογικοποίηση των δημοσίων οικονομικών;
5. Με τα σημερινά δεδομένα (επιδημία covid, παγκόσμια ενεργειακή κρίση, άνοδος πληθωρισμού) κρίνεται βιώσιμο το Ελληνικό Χρέος;
6. Υπάρχει περίπτωση αναβίωσης της κρίσης χρέους στο άμεσο μέλλον;

Το ερωτηματολόγιο επιλέχθηκε ως εργαλείο για τη συγκέντρωση στοιχείων ,λόγω των πολλών συγκριτικών πλεονεκτημάτων τα οποία διαθέτει όπως λχ οι πολλοί εξεταζόμενοι, τα λίγα έξοδα κ.α. Το ερωτηματολόγιο εστάλη σε υπαλλήλους που υπηρετούν σε οικονομικές διευθύνσεις της Κεντρικής Διοίκησης, σε μεταπτυχιακούς φοιτητές οικονομικού πεδίου, καθώς και σε ιδιωτικούς υπαλλήλους που διέθεταν καλή γνώση του αντικειμένου της εν θέματι έρευνας.

Η δομή του ερωτηματολογίου αποτελούνταν από δυο διακριτά τμήματα: το πρώτο τμήμα αποτελούνταν από ερωτήσεις κλειστού τύπου και αφορούσε στα δημογραφικά στοιχεία όπου κωδικοποιήθηκε το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, ο φορέας απασχόλησης αλλά και η ιδιότητα. Πιο συγκεκριμένα αναφορικά με τον φορέα απασχόλησης το δείγμα κλήθηκε να επιλέξει αναφορικά με το αν εργάζεται στον δημόσιο ή σε ιδιωτικό τομέα, ενώ σχετικά με την ιδιότητα εργασίας αυτή διακρίθηκε σε υπάλληλο, προϊστάμενο και διευθυντή.

Το δεύτερο τμήμα αποτελείτο από 18 ερωτήσεις κλειστού τύπου, όπου αποτυπώθηκαν οι στάσεις και αντιλήψεις του δείγματος αναφορικά με την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στον ελλαδικό χώρο από το 2009 μέχρι και σήμερα. Ειδικότερα το δείγμα ερωτήθηκε σε κλειστού τύπου ερωτήσεις αναφορικά με την αντίληψή του σχετικά α) με την ύπαρξη μηχανισμού της ΕΕ ικανού να αντιμετωπίσει τη δημοσιονομική κρίση, β) με τη συμμετοχή του ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικού Ταμείου) στο πρόγραμμα σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας (Α΄ Μνημόνιο), γ) την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, δ) το βαθμό επίτευξης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας κατά τη διάρκεια εφαρμογής των τριών μνημονίων που υπέγραψε η Ελλάδα αρχής γενομένης από το 2010, ε) την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των μνημονιακών μέτρων κ.α.

Το ερωτηματολόγιο συντάχθηκε με τη βοήθεια της ηλεκτρονικής πλατφόρμας microsoft forms, και διανεμήθηκε ηλεκτρονικά. Το σύνολο του πληθυσμού ενημερώθηκε από την ερευνήτρια σχετικά με τον σκοπό και τους επιμέρους στόχους της έρευνας ενώ παράλληλα τους δόθηκε ο σχετικός σύνδεσμός για την ηλεκτρονική του συμπλήρωση. Η ερευνήτρια ήταν διαθέσιμη σε όλη τη διάρκεια για επίλυση οποιασδήποτε απορίας σχετικά. Τα συγκεντρωθέντα στοιχεία αφού κωδικοποιήθηκαν, επεξεργάστηκαν με το στατιστικό πακέτο SPSS.

6.1 Αποτελέσματα

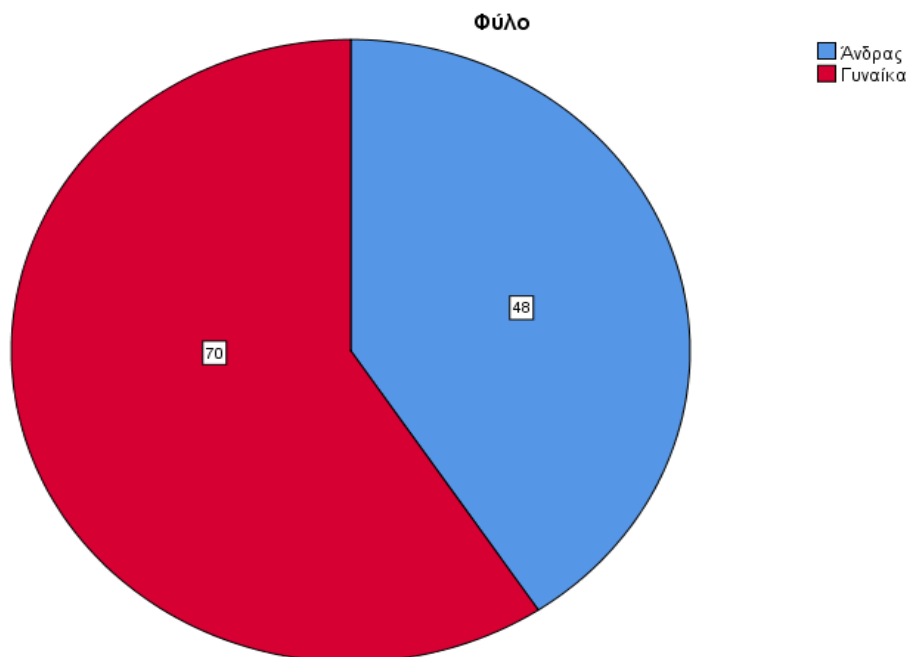
6.1.1 Δημογραφικά Στοιχεία-ερωτήσεις 1 έως 5

Το δείγμα αποτελείται από 118 άτομα συνολικά. Από αυτούς το 40,7% είναι άνδρες (48 άνδρες) ενώ το υπόλοιπο 59,3% είναι γυναίκες (70 γυναίκες). Στον ακόλουθο πίνακα, αποτυπώνονται οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες του φύλου του δείγματος:

Πίνακας 6.1: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Φύλου

		Frequency	Percent	ValidPercent	CumulativePercent
Valid	Άνδρας	48	40,7	40,7	40,7
	Γυναίκα	70	59,3	59,3	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

Η επιμέρους κατανομή του δείγματος ως προς το φύλο, αποτυπώνεται στο παρακάτω κυκλικό διάγραμμα:

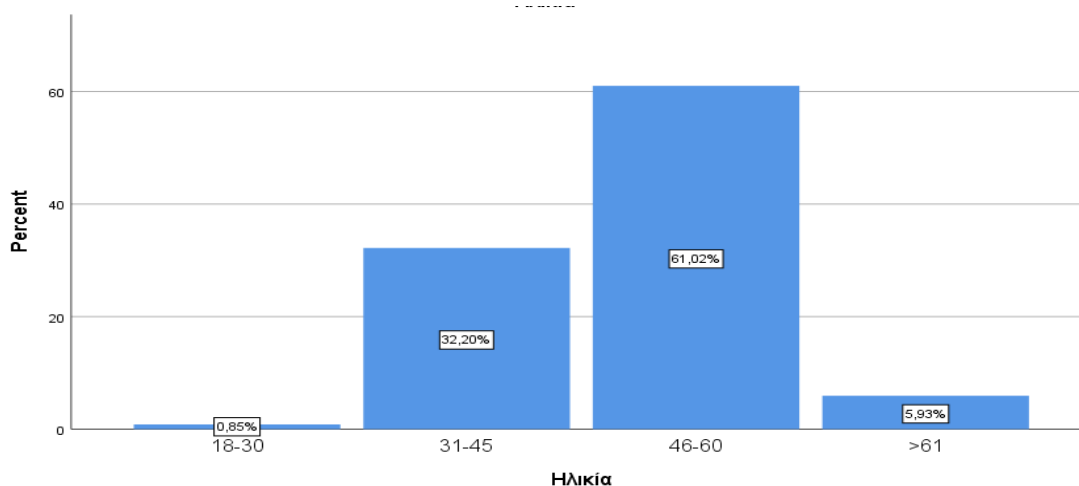
Διάγραμμα 6.1: Κατανομή Δείγματος ως προς το Φύλο

Αν εξετάσουμε την κατανομή του δείγματος αναφορικά με την ηλικία, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος ανήκει στην ηλικιακή κλάση από 46-60 έτη με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 61,0% (72 άτομα) ενώ ακολουθεί η ηλικιακή κλάση των από 31-45 ετών με το εν λόγω ποσοστό να ανέρχεται σε 32,2% (38 άτομα). Οι μεγαλύτεροι των 61 ετών καταλαμβάνουν το 5,9% του δείγματος (7 άτομα) ενώ τέλος, οι από 18-30 ετών καταλαμβάνουν το 0,8% του δείγματος (1 άτομο). Αναλυτικότερα τα παραπάνω αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.2: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Ηλικίας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-30	1	,8	,8	,8
	31-45	38	32,2	32,2	33,1
	46-60	72	61,0	61,0	94,1
	>61	7	5,9	5,9	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

Η κατανομή του δείγματος αναφορικά με την ηλικία, αποτυπώνεται στο ακόλουθο ραβδόγραμμα:

Διάγραμμα 6.2: Ραβδόγραμμα Ηλικίας

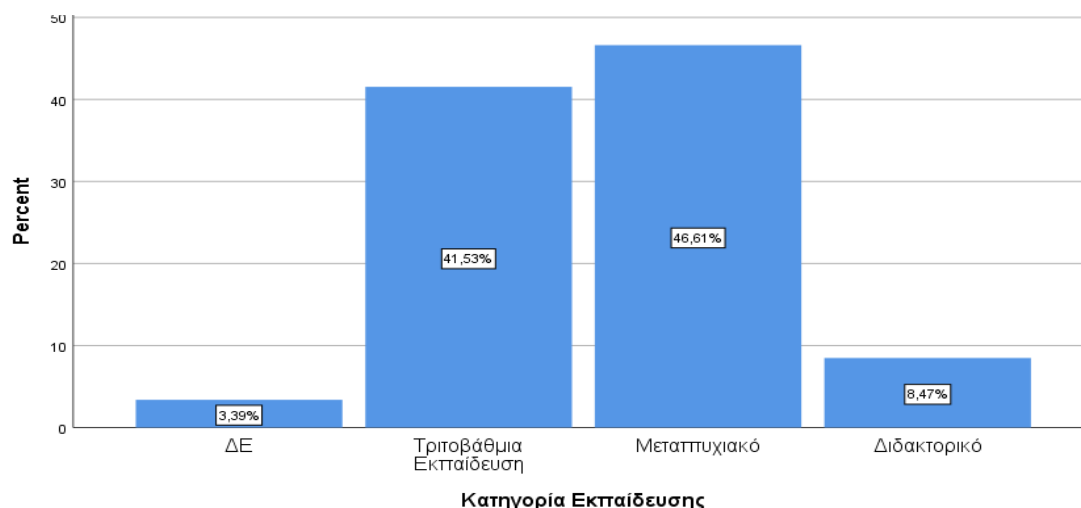
Αν εξετάσουμε το δείγμα αναφορικά με την εκπαίδευση, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνεται από τους κατόχους μεταπτυχιακού διπλώματος με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 46,6% (55 άτομα) ενώ ακολουθούν οι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης οι οποίοι καταλαμβάνουν το 41,5% του δείγματος (49 άτομα). Συγκριτικά λιγότεροι είναι οι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος με το ποσοστό τους να ανέρχεται σε 8,5% (10 άτομα) ενώ οι απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΔΕ) καταλαμβάνουν το 3,4% του δείγματος (4 άτομα). Οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες της κατηγορίας εκπαίδευσης, αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.3: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Κατηγοριών Εκπαίδευσης

		Frequency	Percent	ValidPercent	CumulativePercent
Valid	ΔΕ	4	3,4	3,4	3,4
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	49	41,5	41,5	44,9
	Μεταπτυχιακό	55	46,6	46,6	91,5
	Διδακτορικό	10	8,5	8,5	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

Στο παρακάτω ραβδόγραμμα αποτυπώνονται οι σχετικές συχνότητες των κατηγοριών εκπαίδευσης:

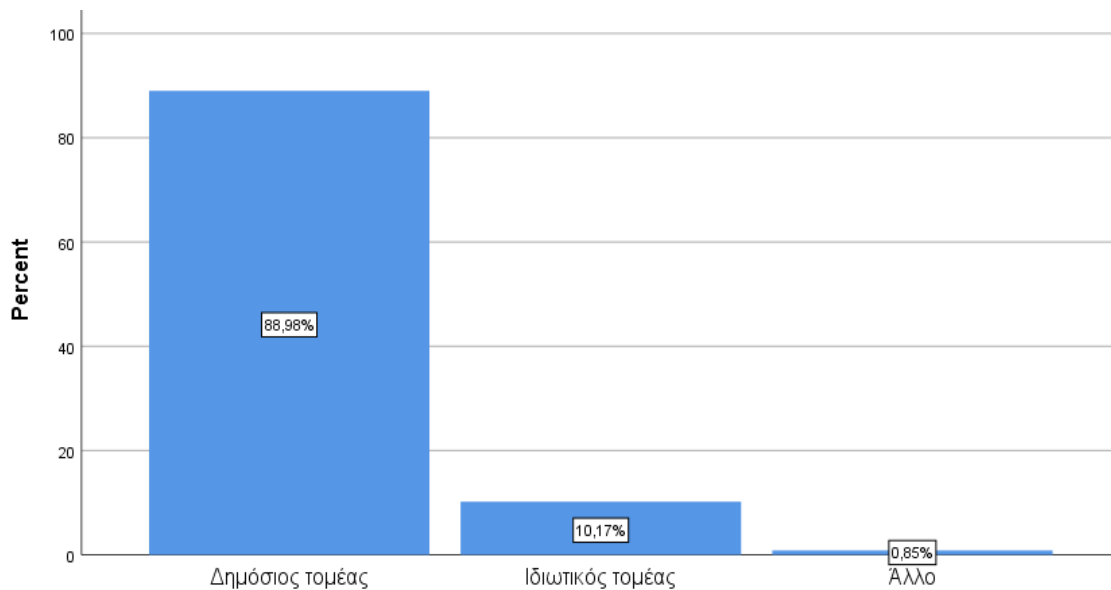
Διάγραμμα 6.3: Ραβδόγραμμα Κατηγοριών Εκπαίδευσης

Εξετάζοντας το δείγμα αναφορικά με τον φορέα απασχόλησης, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος εργάζεται στον Δημόσιο Τομέα με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 89,0% (105 άτομα) ενώ στον Ιδιωτικό τομέα απασχολείται το 10,2% του δείγματος (12 άτομα). Τέλος στην εν λόγω ερώτηση το 0,8% (1 άτομο) έχει επιλέξει την επιλογή «Άλλο». Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες του φορέα απασχόλησης:

Πίνακας 6. 4: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Φορέα Απασχόλησης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δημόσιος τομέας	105	89,0	89,0	89,0
	Ιδιωτικός τομέας	12	10,2	10,2	99,2
	Άλλο	1	0,8	0,8	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

Σε συνέχεια του παραπάνω πίνακα, οι σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στο ακόλουθο ραβδόγραμμα:

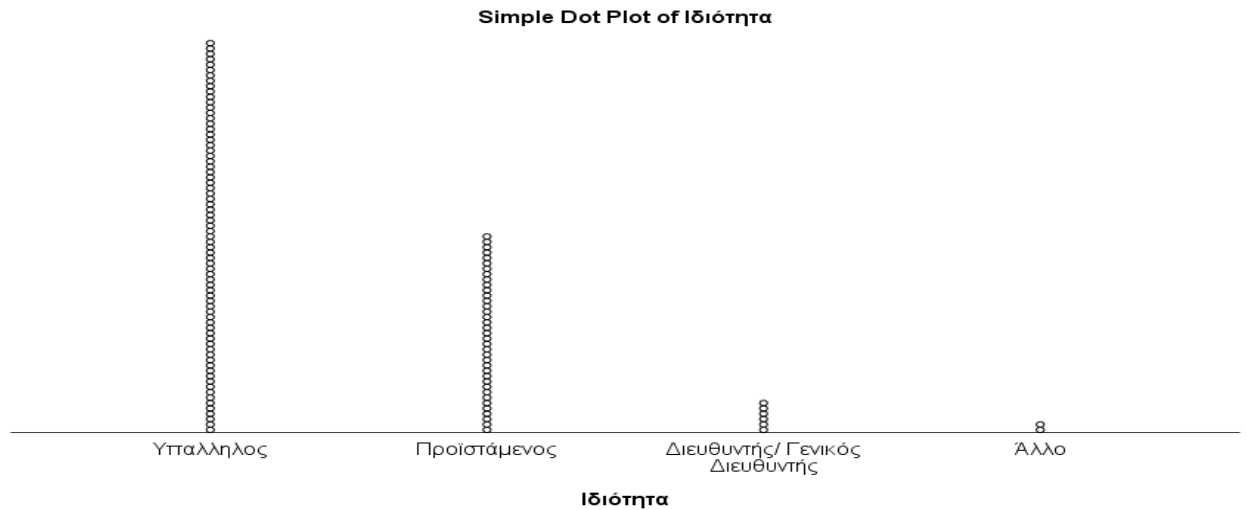
Διάγραμμα 6. 4: Σχετικές Συχνότητες Φορέα Απασχόλησης

Τέλος, το δείγμα ερωτήθηκε αναφορικά με την ιδιότητα του, όπου κλήθηκε να επιλέξει μεταξύ τριών επιλογών: Υπάλληλος, Προϊστάμενος, Διευθυντής/ Γενικός Διευθυντής και Άλλο. Διαπιστώθηκε ότι η πλειοψηφία του δείγματος ανήκουν στην κατηγορία των Υπαλλήλων με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 61,9% (73 άτομα) ενώ ακολουθούν οι Προϊστάμενοι με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 31,4% (37 άτομα). Τέλος Διευθυντές/Γενικοί Διευθυντές καταλαμβάνουν το 5,1% (6 άτομα) ενώ Άλλο έχει επιλέξει το 1,7% (2 άτομα). Οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6. 5: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες Εργασιακής Ιδιότητας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Υπάλληλος	73	61,9	61,9	61,9
	Προϊστάμενος	37	31,4	31,4	93,2
	Διευθυντής/ Γενικός Διευθυντής	6	5,1	5,1	98,3
	Άλλο	2	1,7	1,7	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

Η απεικόνιση της εργασιακής ιδιότητας αποτυπώνεται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 6.5: Διάγραμμα Εργασιακής Ιδιότητας

6.1.2 Αντιμετώπιση της Κρίσης Χρέους-ανάλυση ερωτήσεων 6 έως 23

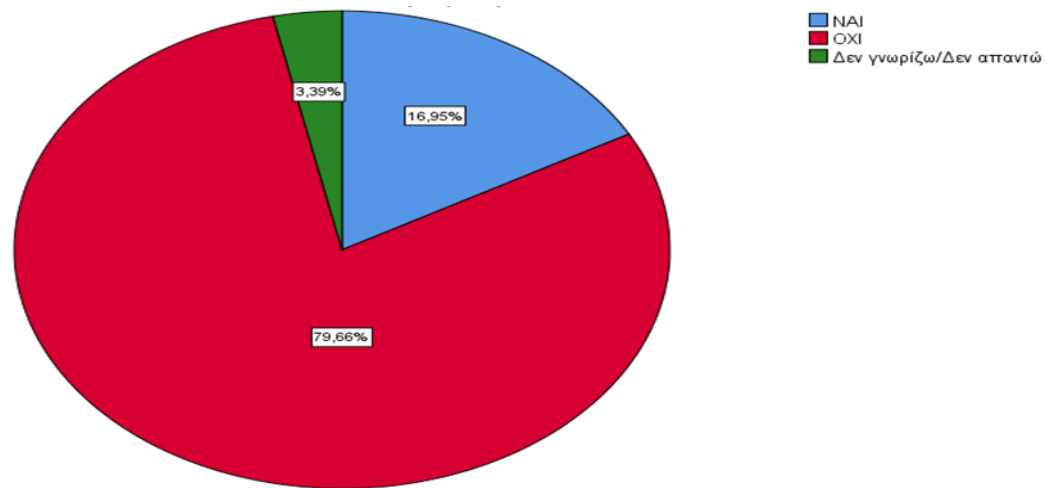
Για την εξέταση των αντιλήψεων και των στάσεων του δείγματος αναφορικά με την διαχείριση της κρίσης χρέους στην Ελλάδα, το δείγμα απάντησε σε μια σειρά 18 ερωτήσεων κλειστού τύπου.

Ερώτηση 6: Θεωρείτε ότι υπήρχε μηχανισμούς της Ε.Ε. ικανός να αντιμετωπίσει τη δημοσιονομική κρίση που ενέσκηψε στην ευρωζώνη το 2009;

Στην ανωτέρω ερώτηση οι απαντήσεις περιλάμβαναν το ΝΑΙ, το ΟΧΙ και το Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ.

Διαπιστώνουμε ότι η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος σε ποσοστό το οποίο ανέρχεται σε 79,7% (94 άτομα) θεωρεί ότι δεν υπήρχε μηχανισμός της ΕΕ ικανός να αντιμετωπίσει την δημοσιονομική κρίση η οποία ενέσκηψε στην ευρωζώνη το 2009, ενώ μόνο το 16,9% (20 άτομα) θεωρεί ότι υπήρχε τέτοιος μηχανισμός. Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι το 3,4% (4 άτομα) επέλεξαν το Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ.

Αναλυτικά οι σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στο παρακάτω κυκλικό διάγραμμα:

Διάγραμμα 6. 6: Κυκλικό διάγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 6

Διαπιστώνουμε λοιπόν, ότι το δείγμα δεν θεωρεί ότι υπήρχε τέτοιος μηχανισμός στο πλαίσιο της ΕΕ ικανός να αντιμετωπίσει τη δημοσιονομική κρίση του 2009.

Ερώτηση 7: Θεωρείτε ότι το Δ.Ν.Τ. έπρεπε να συμμετέχει στο πρόγραμμα σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας (Α' μνημόνιο);

Η κατανομή των απαντήσεων στην συγκεκριμένη ερώτηση αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

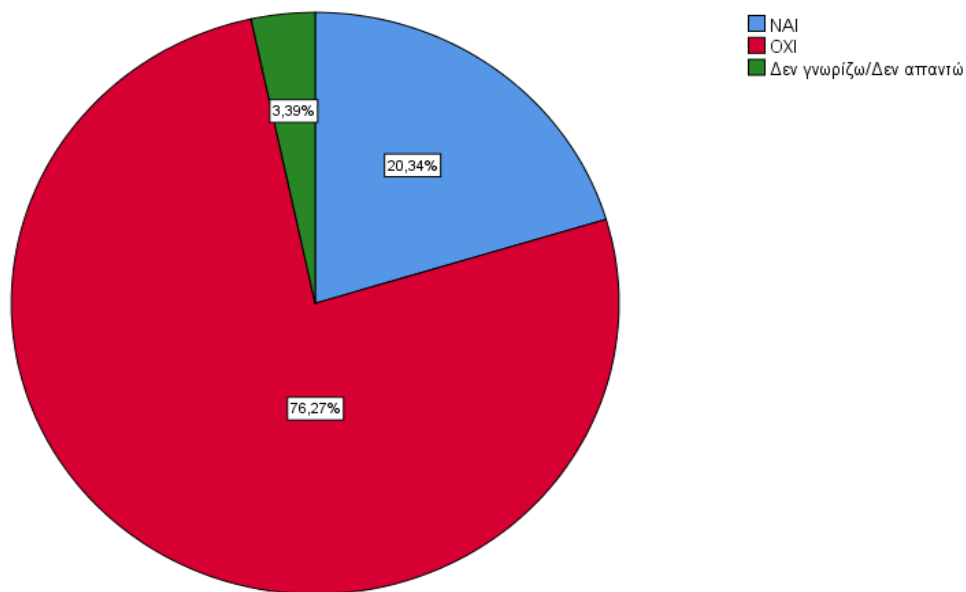
Πίνακας 6. 6: Κατανομή συχνοτήτων περί αναγκαιότητας συμμετοχής του Δ.Ν.Τ. στο πρόγραμμα σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας (Α' μνημόνιο)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	24	20,3	20,3	20,3
	OXI	90	76,3	76,3	96,6
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	4	3,4	3,4	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

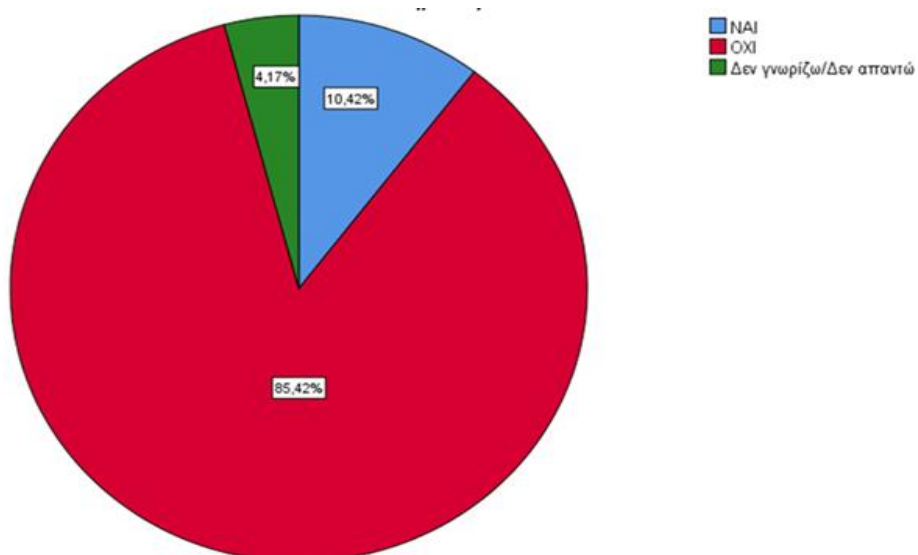
Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η μεγαλύτερη πλειοψηφία του δείγματος και σε ποσοστό το οποίο ανέρχεται σε 76,3% (90 άτομα) θεωρεί ότι το ΔΝΤ δεν έπρεπε να συμμετέχει στο πρόγραμμα σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας ενώ μόνο το 20,3% (24 άτομα) απαντά ΝΑΙ στη σχετική ερώτηση. Τέλος, μόνο το 3,4% (4 άτομα)

επιλέγει το Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ. Σε αυτή την ερώτηση παρατηρούμε επίσης ότι το ποσοστό των ανδρών που απάντησαν ΟΧΙ ανέρχεται σε 85,42% υψηλότερο από αυτό των γυναικών (70,00%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για το ΝΑΙ διαμορφώθηκαν σε 10,4% οι άνδρες και 27,14% οι γυναίκες.

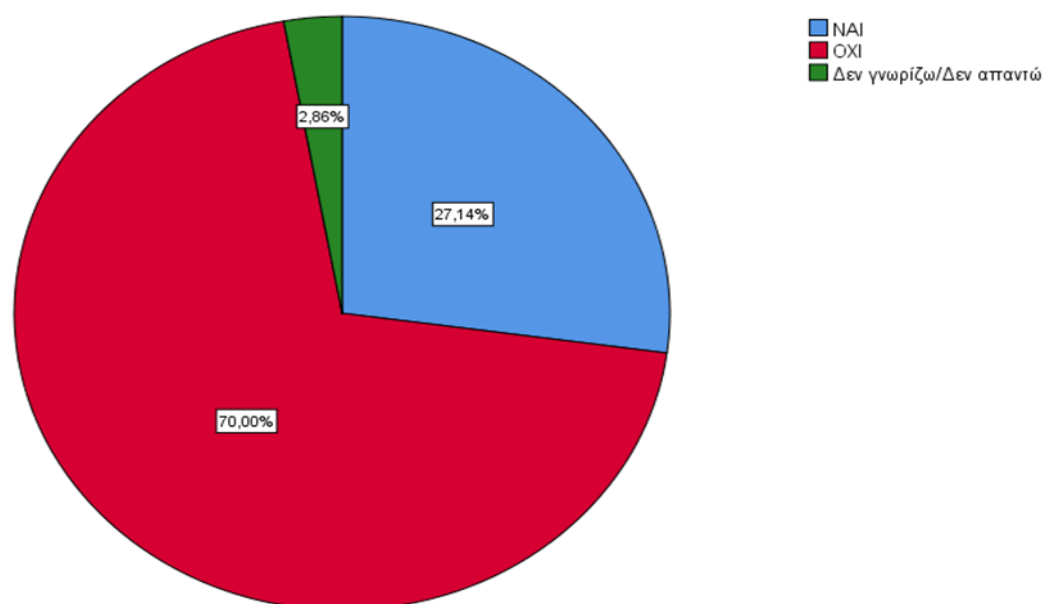
Η κατανομή των απαντήσεων στην εν λόγω ερώτηση, αποτυπώνονται στα παρακάτω κυκλικά διαγράμματα:

Άνδρες

Γυναίκες

Διάγραμμα 6.7: Κυκλικά διαγράμματα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 7

Ερώτηση 8: Πιστεύετε ότι δεν υπήρξε αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους πριν την υπογραφή του Α' μνημονίου λόγω υπερέκθεσης της Γαλλίας και Γερμανίας στα ελληνικά ομόλογα;

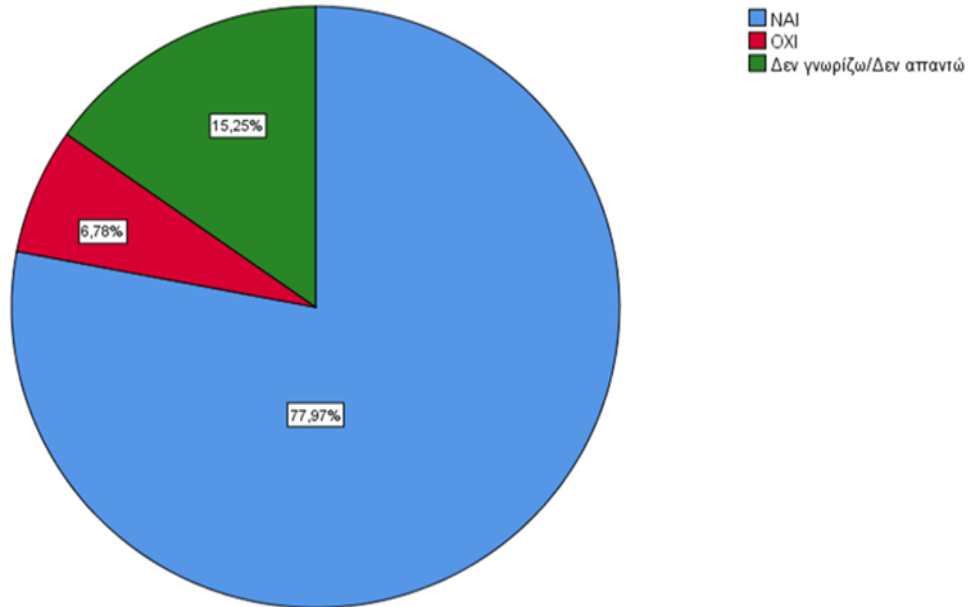
Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.7: Κατανομή συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 8

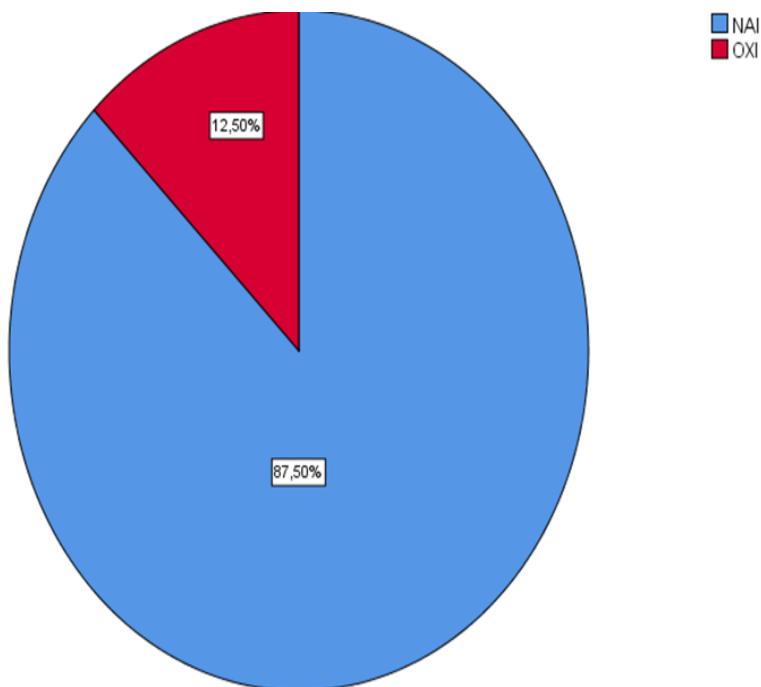
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	92	78,0	78,0	78,0
	ΟΧΙ	8	6,8	6,8	84,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	18	15,3	15,3	100,0
Total		118	100,0	100,0	

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι σε ποσοστό που φτάνει το 78,0% (92 άτομα) το δείγμα φαίνεται να θεωρεί ότι δεν υπήρξε αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους πριν την υπογραφή του Α' μνημονίου λόγω της υπερέκθεσης της Γαλλίας και της Γερμανίας στα ελληνικά ομόλογα. Με την παραπάνω πρόταση διαφωνεί το 6,8% του δείγματος (8 άτομα) ενώ το 15,3% (18 άτομα) εμφανίζεται ουδέτερο καθώς επιλέγει το δεν γνωρίζω/δεν απαντώ. Οι δε διαμορφωθείσες απαντήσεις των ανδρών υπέρ του ΝΑΙ είναι

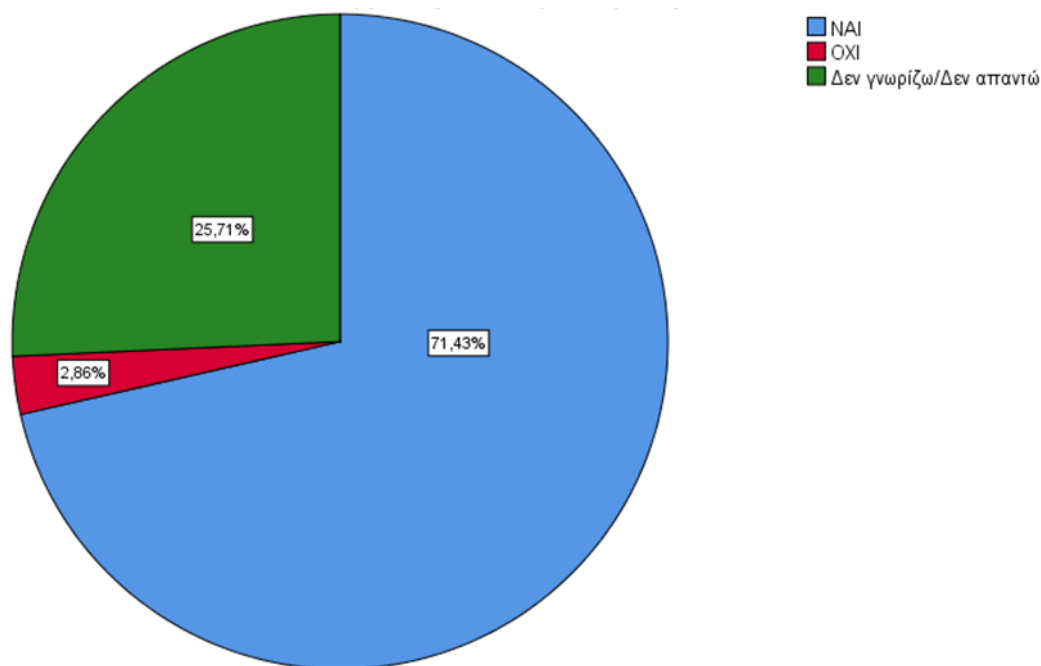
87,50%, ενώ των γυναικών 71,43%.Αντίστοιχα τα ποσοστά του ΟΧΙ είναι αντίστοιχα 12,5% (άνδρες) και 25,71% (γυναίκες)Αναλυτικά η κατανομή των απαντήσεων του δείγματος, αποτυπώνονται στα ακόλουθα κυκλικά διαγράμματα:

Άνδρες

Γυναίκες

Διάγραμμα 6. 8:Κυκλικά διαγράμματα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 8

Συμπερασματικά λοιπόν, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το δείγμα στην πλειοψηφία του και σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης της δημοσιονομικής κρίσης, θεωρεί ότι δεν υπήρξε μηχανισμός της ΕΕ ικανός να διαχειριστεί την δημοσιοοικονομική κρίση του 2009, ότι το ΔΝΤ δεν θα έπρεπε να συμμετάσχει στο πρόγραμμα σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας και επιπλέον, λόγος μη αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους πριν την υπογραφή του Α΄ μνημονίου ήταν η υπερέκθεση της Γαλλίας και της Γερμανίας στα ελληνικά ομόλογα .

Ερώτηση 9: Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι επετεύχθη ο στόχος της διασφάλισης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας κατά τη διάρκεια εφαρμογής των τριών μνημονίων που υπέγραψε η Ελλάδα αρχής γενομένης από το 2010;

Το δείγμα στην παρούσα ερώτηση κλήθηκε να απαντήσει σε μια κλειστού τύπου ερώτηση, σχετικά με το βαθμό επιτευξιμότητας χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της Ελλάδας κατά τη μνημονιακή περίοδο. Ο βαθμός συμφωνίας η διαφωνίας του δείγματος αποτυπώθηκε με τη βοήθεια μιας 5-βάθμιας κλίμακας τύπου Likert η οποία περιλαμβάνει τα: Καθόλου, Λίγο, Μέτρια, Πολύ Καλά, Πάρα Πολύ Καλά. Για την κωδικοποίηση και επεξεργασία των δεδομένων οι απαντήσεις βαθμονομήθηκαν από το 1 μέχρι το 5 με το 1 να αντιστοιχίζεται στο Καθόλου και το 5 στο Πάρα Πολύ Καλά, ενώ θα πρέπει να

αναφερθεί ότι το Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ αντιμετωπίστηκε ως ελλείπουσα τιμή. Στην συνέχεια υπολογίστηκε η μέση τιμή και η τυπική απόκλιση. Είναι εμφανές ότι μικρές τιμές (κοντά στο 1) αντιστοιχούν σε ασυμφωνία του δείγματος ενώ υψηλές τιμές (κοντά στο 5) αντιστοιχούν σε πλήρη συμφωνία. Αντίστοιχα τιμές κοντά στο 3 σε ουδετερότητα. Η μέση τιμή και η τυπική απόκλιση στην εν λόγω ερώτηση αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.8: Μέση Τιμή και Τυπική Απόκλιση ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 9

	Mean	Std. Deviation
Σε τί βαθμό επετεύχθη η διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας κατά την εφαρμογή των 3ων μνημονίων (από το 2010)	2,68	1,071

Υπόμνημα: 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3: Μέτρια, 4: Πολύ Καλά, 5: Πάρα Πολύ Καλά

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κατά μέσο όρο το δείγμα θεωρεί ότι ο στόχος της διασφάλισης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των τριών μνημονίων που υπέγραψε η Ελλάδα αρχής γενομένης από το 2010 επετεύχθη από Λίγο έως Μέτρια με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 2,68 (ΤΑ: 1,071).

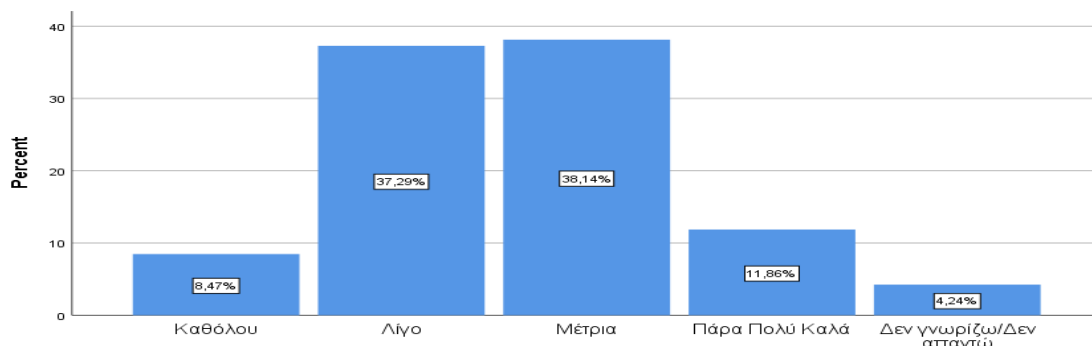
Οι συχνότητες και σχετικές συχνότητες των απαντήσεων αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6. 9: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 9

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	10	8,5	8,5	8,5
Λίγο	44	37,3	37,3	45,8
Μέτρια	45	38,1	38,1	83,9
Πάρα Πολύ Καλά	14	11,9	11,9	95,8
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	5	4,2	4,2	100,0
Total	118	100,0	100,0	

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι επικρατέστερες κλάσεις είναι εκείνων που συμφωνούν Μέτρια και Λίγο οι οποίοι καταλαμβάνουν το

38,1% (45 άτομα) και το 37,3% (44 άτομα) ενώ ακολουθούν εκείνοι που επιλέγουν το Πάρα Πολύ Καλά και το Καθόλου οι οποίοι καταλαμβάνουν το 11,9% (14 άτομα) και 8,5% (10 άτομα) αντίστοιχα. Στο ακόλουθο διάγραμμα, αποτυπώνονται οι σχετικές συχνότητες των απαντήσεων:

Διάγραμμα 6. 9:Ραβδόγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 9

Ερώτηση 10:Πως αξιολογείτε την αποτελεσματικότητα των μνημονιακών μέτρων ως προς το σκοπό της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης και της επιστροφής της Ελλάδας στις διεθνείς χρηματαγορές;

Εδώ το δείγμα ερωτήθηκε αν τα μέτρα που εφάρμοσε η χώρα κατά τη διάρκεια των τριών μνημονίων οδήγησαν στην αύξηση του χρηματιστηριακού αξιόχρεου της Ελλάδας. Το συγκεκριμένο θέμα εξετάστηκε με μια κλειστού τύπου ερώτηση η οποία περιελάμβανε τις ακόλουθες 5 επιλογές: Πολύ Χαμηλή, Χαμηλή, Μέτρια, Πολύ Υψηλή, Πάρα Πολύ Υψηλή. Οι εν λόγω επιλογές, βαθμονομήθηκαν από το 1 μέχρι το 5 με το 1 να αντιστοιχεί στο Πολύ Χαμηλή και το 5 στο Πάρα Πολύ Υψηλή. Στη συνέχεια υπολογίστηκε ο μέσος όρος. Είναι εμφανές ότι τιμή κοντά στο 1 αντιστοιχίζεται σε Πολύ Χαμηλή ενώ αντίστοιχα τιμή κοντά στο 5 σε Πολύ Υψηλή. Προφανώς τιμές κοντά στο 3 αντιστοιχίζονται με ουδετερότητα, ενώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι η επιλογή Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ αντιμετωπίστηκε ως ελλείπουσα τιμή.

Πίνακας 6.10: Μέση Τιμή και Τυπική Απόκλιση ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 10

	Mean	Std. Deviation
Η αποτελεσματικότητα των μνημονιακών μέτρων ως προς την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και επιστροφής στις χρηματαγορές ήταν	2,49	,860

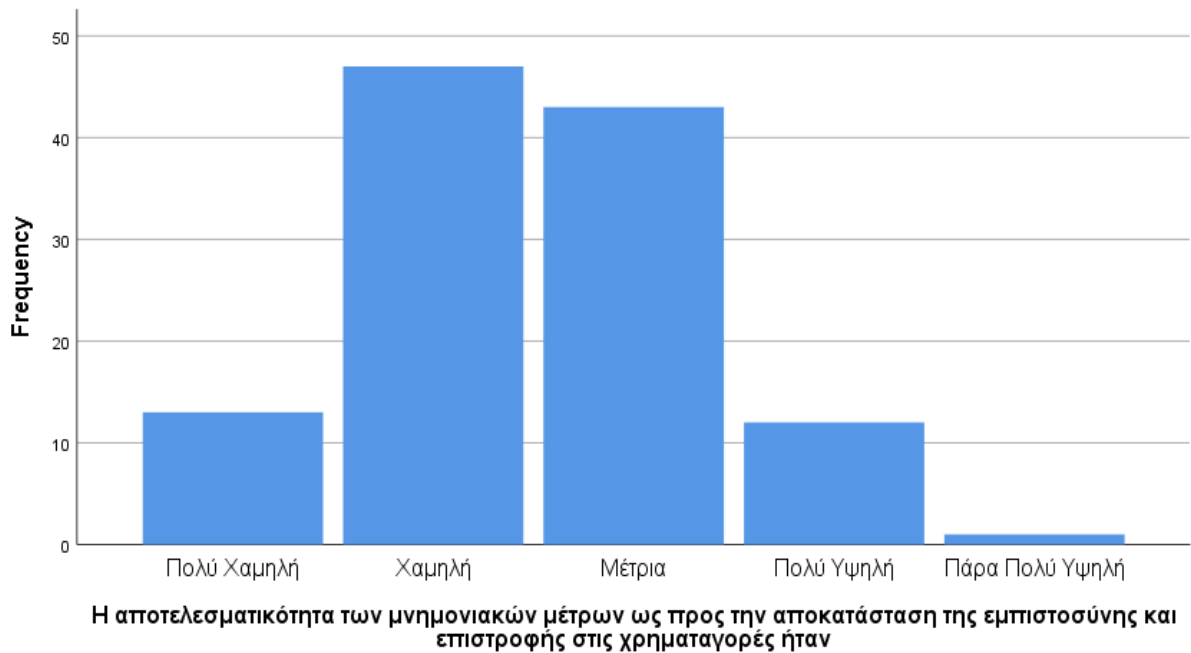
Υπόμνημα: 1: Πολύ Χαμηλή, 2: Χαμηλή, 3:Μέτρια, 4: Υψηλή, 5: Πολύ Υψηλή, 6: Πάρα Πολύ Υψηλή

Υπολογίζοντας την αντίστοιχη μέση τιμή σε 2,49 (ΤΑ: 0,860) μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το δείγμα θεωρεί ότι η αποτελεσματικότητα των μνημονιακών μέτρων ως προς τον σκοπό αποκατάστασης της εμπιστοσύνης και επιστροφής στις χρηματαγορές ήταν χαμηλή προς μέτρια, ενώ οι συχνότητες και σχετικές συχνότητες των εν λόγω απαντήσεων αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.11: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 10

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ Χαμηλή	13	11,0	11,2	11,2
	Χαμηλή	47	39,8	40,5	51,7
	Μέτρια	43	36,4	37,1	88,8
	Πολύ Υψηλή	12	10,2	10,3	99,1
	Πάρα Πολύ Υψηλή	1	,8	,9	100,0
	Total	116	98,3	100,0	
Missing	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	2	1,7		
Total		118	100,0		

Μπορούμε να διαπιστώσουμε, ότι η επικρατούσα κλάση είναι εκείνοι οι οποίοι και επέλεξαν το Χαμηλή με την αντίστοιχη σχετική συχνότητα να ανέρχεται σε 39,8% (47 άτομα) ενώ ακολουθούν οι έχοντες επιλέξει το Μέτρια με την αντίστοιχη συχνότητα να ανέρχεται σε 39,8% (47 άτομα). Πολύ Χαμηλή και Χαμηλή επέλεξε αντίστοιχα το 11,0% (13 άτομα) και 10,2% (12 άτομα) ενώ Πάρα Πολύ Υψηλή επέλεξε το 0,8% (1 άτομο).

Διάγραμμα 6.10: Ραβδόγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 10

Ερώτηση 11: Θεωρείτε ότι η εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων οδήγησε τελικά στην διασφάλιση της βιωσιμότητας του χρέους της Ελλάδος;

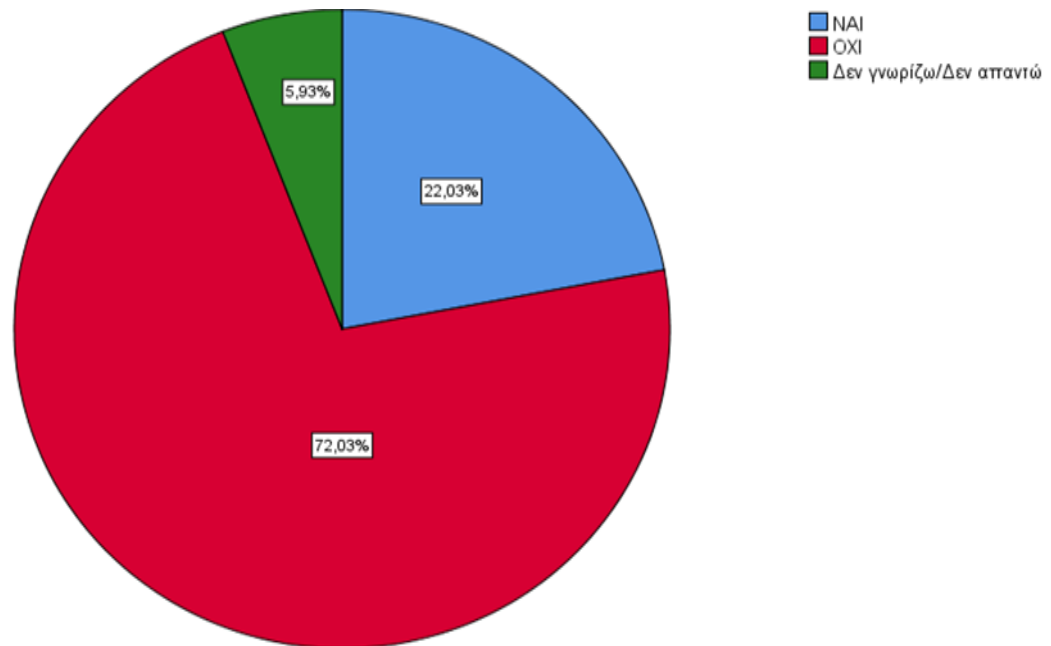
Διαπιστώσαμε προηγουμένως ότι το δείγμα δεν θεωρεί τα μνημονιακά μέτρα ιδιαίτερα αποτελεσματικά στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και την επιστροφή της Ελλάδας στις διεθνείς χρηματαγορές. Η εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων οδήγησε τελικά στην διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους; Στη σχετική ερώτηση η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος και σε ποσοστό που ανέρχεται σε 72,0% (85 άτομα) απαντά πως ΟΧΙ, ενώ το ΝΑΙ φαίνεται να το επιλέγουν μόνο 22,0% (26 άτομα), όπως αναλυτικότερα αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6. 12: Κατανομή συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 11

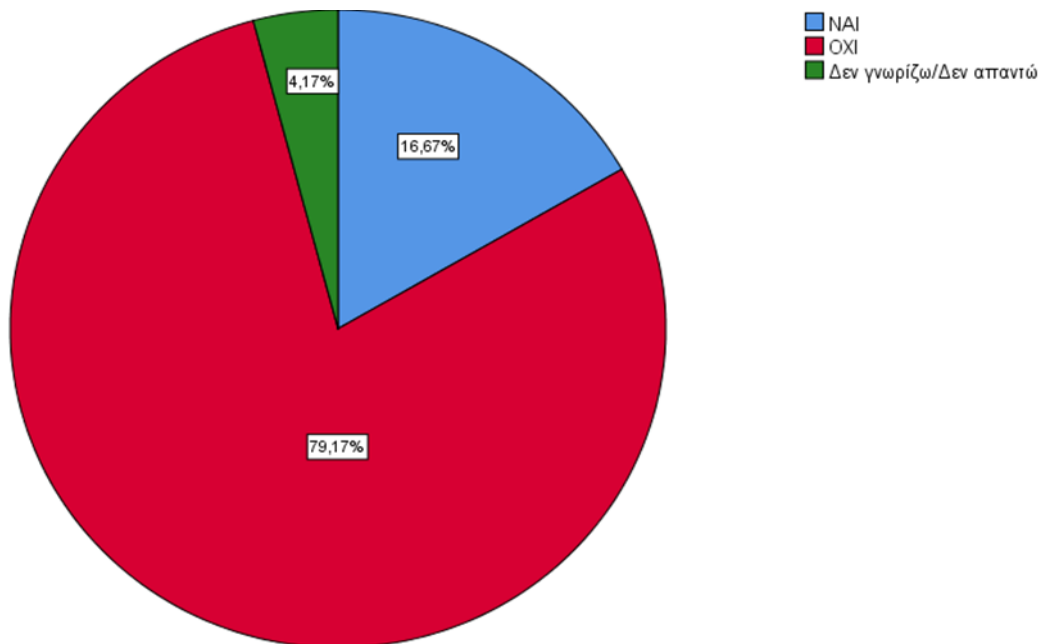
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	26	22,0	22,0	22,0
	OXI	85	72,0	72,0	94,1
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	7	5,9	5,9	100,0
Total		118	100,0	100,0	

Σε αυτή την ερώτηση παρατηρούμε επίσης ότι το ποσοστό των ανδρών που απάντησαν ΟΧΙ ανέρχεται σε 79,17% ενώ οι γυναίκες (67,14%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για το ΝΑΙ διαμορφώθηκαν σε 16,67% οι άνδρες και 25,71% οι γυναίκες.

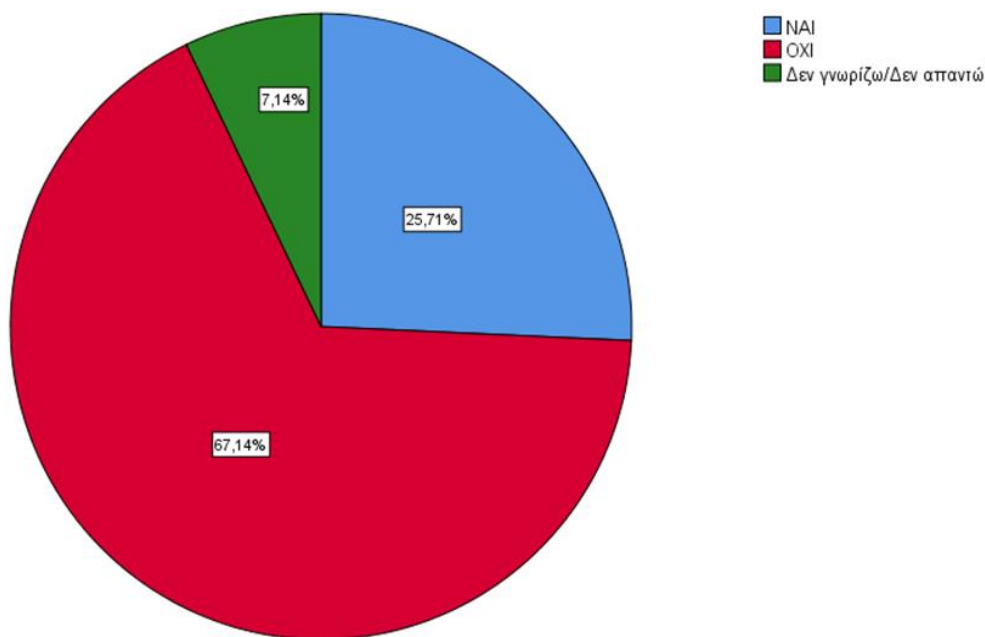
Η κατανομή των απαντήσεων στην εν λόγω ερώτηση, αποτυπώνονται στα παρακάτω κυκλικά διαγράμματα:

Άνδρες

Γυναίκες

Διάγραμμα 6.11:Κυκλικά διαγράμματα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 11

Ερώτηση 12:Πως αξιολογείτε το κόστος προσαρμογής για την ελληνική οικονομία, όσον αφορά στην απώλεια του ΑΕΠ και άλλα οικονομικά στοιχεία, όπως η ανεργία κατά την διάρκεια εφαρμογής των μνημονίων;

Το κόστος προσαρμογής της εφαρμογής των τριών μνημονίων, συνοδεύεται και από επώδυνα αποτελέσματα τόσο στην οικονομία της χώρας, όσο και στην κοινωνία, όπως ενδεικτικά είναι η απώλεια του ΑΕΠ, αλλά και η άνοδος της ανεργίας. Το δείγμα κλήθηκε να αξιολογήσει το κόστος προσαρμογής σε μια ερώτηση κλειστού τύπου, επιλέγοντας κατάλληλα σε μια 5-βάθμια κλίμακα τύπου Likert από το Πολύ Χαμηλό μέχρι το Πάρα Πολύ Υψηλό. Για την αποτύπωση των αποτελεσμάτων η εν λόγω κλίμακα βαθμονομήθηκε από το 1 μέχρι το 5 με το 1 να αντιστοιχίζεται στο Πολύ χαμηλό και το 5 στο Πάρα πολύ Υψηλό, όπως και προηγουμένως, ενώ οι απαντήσεις Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ αντιμετωπίστηκαν ως ελλείπουσα τιμή

Η μέση τιμή με την τυπική αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.13: Μέση Τιμή και Τυπική Απόκλιση αξιολόγησης προγράμματος προσαρμογής-ερώτηση 12

	Mean	Std. Deviation
Πως αξιολογείτε το κόστος προσαρμογής για την ελληνική οικονομία (απώλεια ΑΕΠ, ανεργία κτλ)	4,23	,986

Υπόμνημα: 1: Πολύ Χαμηλό, 2: Χαμηλό, 3: Μέτρια, 4: Υψηλό, 5: Πολύ Υψηλό, 6: Πάρα Πολύ Υψηλό

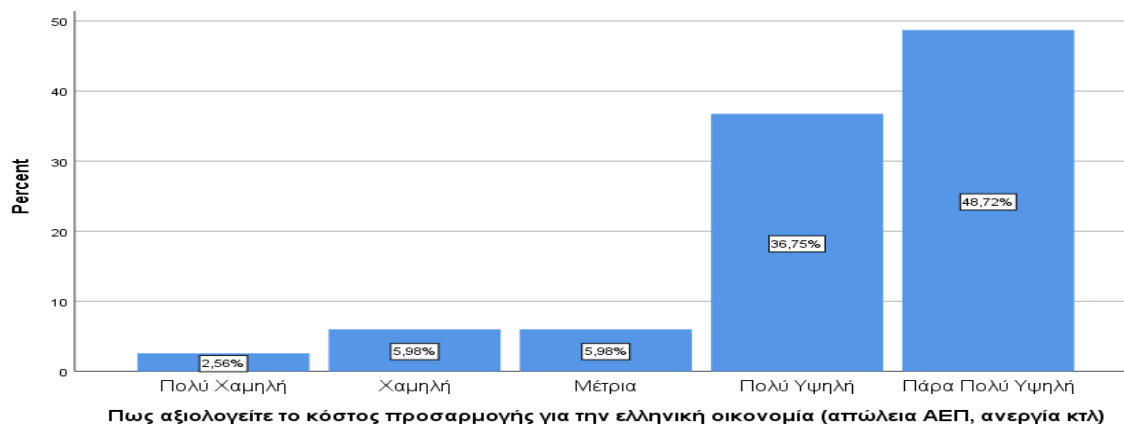
Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κατά μέσο όρο το δείγμα φαίνεται να αξιολογεί Υψηλό ως Πολύ Υψηλό το κόστος προσαρμογής για την ελληνική οικονομία κατά τη διάρκεια εφαρμογής των μνημονίων, όσον αφορά στην απώλεια του ΑΕΠ και άλλα οικονομικά στοιχεία, όπως η ανεργία, με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 4,23 (ΤΑ: 0,986). Οι συχνότητες και σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.14: Συχνότητες και Σχετικές Συχνότητες ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 12

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ Χαμηλή	3	2,5	2,6	2,6
	Χαμηλή	7	5,9	6,0	8,5
	Μέτρια	7	5,9	6,0	14,5
	Πολύ Υψηλή	43	36,4	36,8	51,3
	Πάρα Πολύ Υψηλή	57	48,3	48,7	100,0
	Total	117	99,2	100,0	
Missing	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,8		
Total		118	100,0		

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος φαίνεται να αξιολογεί Πάρα Πολύ Υψηλό το κόστος προσαρμογής για την ελληνική οικονομία κατά τη διάρκεια εφαρμογής των μνημονίων, όσον αφορά στην απώλεια του ΑΕΠ και άλλα οικονομικά στοιχεία, όπως η ανεργία, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 48,3% (57 άτομα) ενώ ακολουθούν εκείνοι που το χαρακτηρίζουν ως Πολύ Υψηλό με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 36,4% (43 άτομα). Οι υπόλοιπες τρεις κλάσεις

συγκεντρώνουν συνολικά το υπολειπόμενο 14,5% όπου κατανέμεται αντίστοιχα στο Πολύ Χαμηλή το 2,5% (3 άτομα), Χαμηλή 5,9% (7 άτομα) και μέτρια 5,7% (7 άτομα). Οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 6.12: Ραβδόγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 12.

Ερώτηση 13: Πως αποτιμάτε τις επιπτώσεις του PSI (2012) στη μείωση του απόλυτου μεγέθους του ελληνικού χρέους;

Το 2012 για την μείωση του απόλυτου μεγέθους του ελληνικού χρέους, υλοποιήθηκε το PSI. Η αποτίμηση των επιπτώσεων του PSI(2012) στη μείωση του απόλυτου μεγέθους του ελληνικού χρέους, εξετάστηκε με μια ερώτηση κλειστού τύπου με τις διαθέσιμες απαντήσεις να περιλαμβάνουν τα: Μηδενικές, Χαμηλές, Μέτριες, Πολύ Υψηλές και Πάρα Πολύ Υψηλές. Για την αποτίμηση των επιπτώσεων οι διαθέσιμες επιλογές βαθμονομήθηκαν από το 1 μέχρι το 5 με το 1 να αντιστοιχεί στο Μηδενικές και το 5 στο Πάρα Πολύ Υψηλές. Συνεπώς υπολογιζόμενη μέση τιμή (κοντά στο 1) αντιστοιχεί σε μηδενική ή πολύ χαμηλή επίπτωση, ενώ αντίστοιχα υψηλή τιμή (κοντά στο 5) αντιστοιχεί σε πάρα πολύ υψηλή. Η μέση τιμή και η τυπική απόκλιση αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.15: Μέση τιμή και τυπική απόκλιση ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 13

	Mean	Std. Deviation
Πως αποτιμάτε τις επιπτώσεις του PSI (2012) στη μείωση του απόλυτου μεγέθους του ελληνικού χρέους;	3,47	1,406

Υπόμνημα: 1: Μηδενικές, 2: Χαμηλές, 3: Μέτριες, 4: Πολύ Υψηλές, 5: Πάρα Πολύ Υψηλές

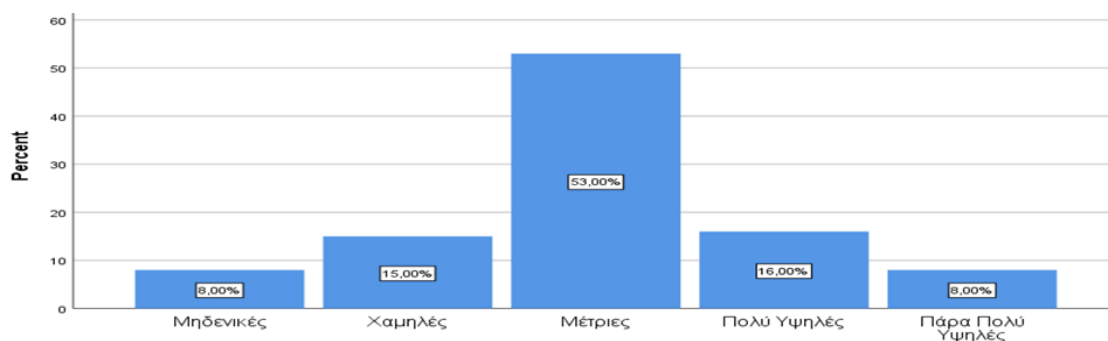

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το δείγμα γενικά αποτιμά τις επιπτώσεις του PSI ως Μέτριες προς Πολύ Υψηλές με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 3,47 (TA: 1,406). Αναλυτικά, οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες για την αποτίμηση αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα, όπου θα πρέπει να αναφερθεί ότι όσοι απάντησαν Δεν γνωρίζω/ δεν απαντώ αντιμετωπίστηκαν ως ελλείπουσες τιμές.

Πίνακας6. 16: Συχνότητες και σχετικές συχνότητες ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 13

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μηδενικές	8	6,8	8,0	8,0
	Χαμηλές	15	12,7	15,0	23,0
	Μέτριες	53	44,9	53,0	76,0
	Πολύ Υψηλές	16	13,6	16,0	92,0
	Πάρα Πολύ Υψηλές	8	6,8	8,0	100,0
	Total	100	84,7	100,0	
Missing	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	18	15,3		
Total		118	100,0		

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η πλειοψηφία του δείγματος αποτιμά ως Μέτριες τις επιπτώσεις του PSI με την αντίστοιχη συχνότητα να ανέρχεται σε 53,0% (53 άτομα), ενώ ακολουθούν εκείνοι που θεωρούν τις επιπτώσεις του PSI ως Πολύ Υψηλές οι οποίοι καταλαμβάνουν το 16,0% του δείγματος (16 άτομα) ενώ Χαμηλές αποτιμώνται από μόλις το 15,0% του δείγματος (15 άτομα). Αναλυτικά οι σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στον ανωτέρω πίνακα, αλλά και στο κάτωθι διάγραμμα:

Διάγραμμα 6.13: Αποτίμηση του PSI (2012) στη μείωση του απόλυτου μεγέθους του ελληνικού χρέους.

Ερώτηση 14: Κατά πόσον πιστεύετε ότι θα μειωνόταν το μέγεθος του δημοσίου χρέους της Ελλάδας με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του χρέους πριν από την εφαρμογή του PSI το 2012;

Ερώτηση 15: Οι αλλαγές που επήλθαν στο δημοσιονομικό πλαίσιο συνέβαλαν στο συμμάζεμα των δημοσίων οικονομικών;

Ερώτηση 16: Πιστεύετε ότι η δημοσιονομική μεταρρύθμιση που επήλθε με τους Ν.3871/2010 και Ν.4270/2014 συνέτεινε στην κατάρτιση εξορθολογικοποιημένων προϋπολογισμών των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης;

Ερώτηση 17: Θεωρείτε πως η παγκόσμια υγειονομική κρίση θα επηρεάσει τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους;

Ερώτηση 18: Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η τωρινή ενεργειακή κρίση και η αύξηση του πληθωρισμού θα επιδράσει στη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας;

Ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του χρέους πριν από την εφαρμογή του PSI, ενδέχεται να μειώνει το μέγεθος του δημοσίου χρέους. Αντίστοιχα οι αλλαγές που συνέβησαν στο δημόσιο ενδέχεται να συνέβαλλαν στο συμμάζεμα των δημοσίων οικονομικών. Επιπλέον οι Ν.3871/2010 και Ν.4270/2014 όπως υποστηρίζεται μπορεί να βοήθησαν στην κατάρτιση εξορθολογικοποιημένων προϋπολογισμών της Κυβέρνησης. Επίσης η κρίση της πανδημίας covid-19, όπως και ενεργειακή κρίση μετά τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία πιθανώς να επηρεάσουν την πορεία του χρέους της Ελλάδας. Το σύνολο των παραπάνω προτάσεων κωδικοποιήθηκε και οι αντιλήψεις του δείγματος ελέχθησαν με μια σειρά προτάσεων κλειστού τύπου, όπου οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να επιλέξουν ένα από τα *Καθόλου, Λίγο, Μέτρια, Πολύ, Πάρα Πολύ* αναλόγως του βαθμού συμφωνίας ή διαφωνίας τους.

Για την κωδικοποίηση των απαντήσεων οι διαθέσιμες επιλογές κωδικοποιήθηκαν από το 1 μέχρι το 5 με το 1 να αντιστοιχίζεται στο Καθόλου και το 5 στο Πάρα Πολύ, ώστε τελικά μεγαλύτερη συγκριτικά βαθμολογία (κοντά στο 5) να αντιστοιχίζεται με συμφωνία ενώ μικρότερη τέτοια (κοντά στο 1) να αντιστοιχίζεται με διαφωνία. Επιπλέον θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι απαντήσεις Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ αντιμετωπίστηκαν ως ελλείπουσες τιμές.

Η μέση τιμή και τυπική απόκλιση για τις εν λόγω δηλώσεις αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.17: Μέση Τιμή και Τυπική Απόκλιση ανάλυσης απαντήσεων των ερωτήσεων 14 έως 18

	Mean	Std. Deviation
Πόσο πιστεύετε ότι θα μειωνόταν το μέγεθος του δημοσίου χρέους με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (προ εφαρμογής PSI)	3,40	,961
Οι αλλαγές που επήλθαν στο δημοσιονομικό πλαίσιο συνέβαλλαν στο συμμάζεμα των δημοσίων οικονομικών;	3,09	1,047
Η μεταρρύθμιση των Ν.3871/10 και Ν.4270/14 συντέινει στην κατάρτιση εξορθολογικοποιημένων προϋπολογισμών των φορέων	3,25	1,033
Θεωρείτε πως η παγκόσμια υγειονομική κρίση θα επηρεάσει τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους;	3,97	,745
Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η τωρινή ενεργειακή κρίση και η αύξηση του πληθωρισμού θα επιδράσει στη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας;	4,20	,746

Υπόμνημα: 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3: Μέτρια, 4: Πολύ, 5: Πάρα Πολύ

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι κατά μέσο όρο το δείγμα πιστεύει ότι το μέγεθος του δημοσίου χρέους της Ελλάδας θα μειωνόταν από Μέτρια προς Πολύ με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του χρέους πριν από την εφαρμογή του PSI το 2012 με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 3,40 (TA: 0,961). Πέραν αυτού θεωρεί ότι οι αλλαγές που επήλθαν στο δημοσιονομικό πλαίσιο συνέβαλλαν μέτρια στο συμμάζεμα των δημοσίων οικονομικών με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 3,09 (TA: 1,047). Επιπρόσθετα η μεταρρύθμιση των Ν. 3871/10 και Ν.4270/14 συντέινει μέτρια προς πολύ στην κατάρτιση εξορθολογικοποιημένων προϋπολογισμών των φορέων της γενικής κυβέρνησης.

Αναφορικά με την μελλοντική πορεία της οικονομίας, το δείγμα θεωρεί ότι η παγκόσμια υγειονομική κρίση αναμένεται να επηρεάσει Πολύ τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους (MT: 3,97, TA: 0,745), ενώ η τρέχουσα ενεργειακή κρίση και αύξηση του πληθωρισμού θα επιδράσει από Πολύ έως Πάρα Πολύ στη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 4,20 (TA: 0,746).

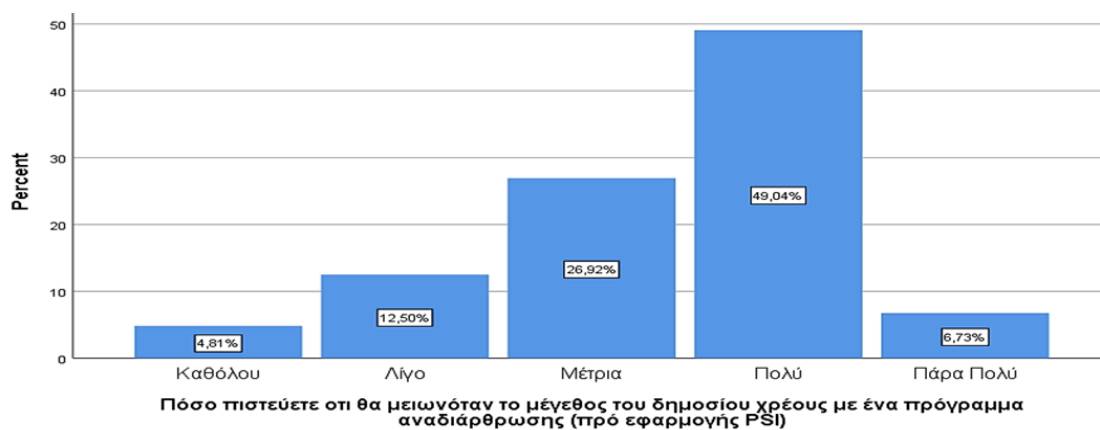
Αν εξετάσουμε αναλυτικότερα τις συχνότητες και σχετικές συχνότητες για κάθε μια από τις παραπάνω δηλώσεις μπορούμε να διαπιστώσουμε αρχικά ότι η μεγαλύτερη

πλειοψηφία του δείγματος και σε ποσοστό που ανέρχεται σε 49,0% (51 άτομα) θεωρεί ότι το μέγεθος του δημοσίου χρέους θα μειωνόταν Πολύ με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης προ της εφαρμογής του PSI. Στην αντίστοιχη πρόταση Μέτρια απαντά το 26,9% (28 άτομα) ενώ Αντίστοιχα Λίγο και Καθόλου επιλέγει το 12,5% (13 άτομα) και 4,8% (5 άτομα).

Πίνακας 6.18: Κατανομή συχνότητας ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 14

		Frequency	Percent	ValidPercent	CumulativePercent
Valid	Καθόλου	5	4,2	4,8	4,8
	Λίγο	13	11,0	12,5	17,3
	Μέτρια	28	23,7	26,9	44,2
	Πολύ	51	43,2	49,0	93,3
	Πάρα Πολύ	7	5,9	6,7	100,0
	Total	104	88,1	100,0	
Missing	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	14	11,9		
Total		118	100,0		

Αντίστοιχα στο ακόλουθο ραβδόγραμμα, αποτυπώνονται οι σχετικές συχνότητες των απαντήσεων:

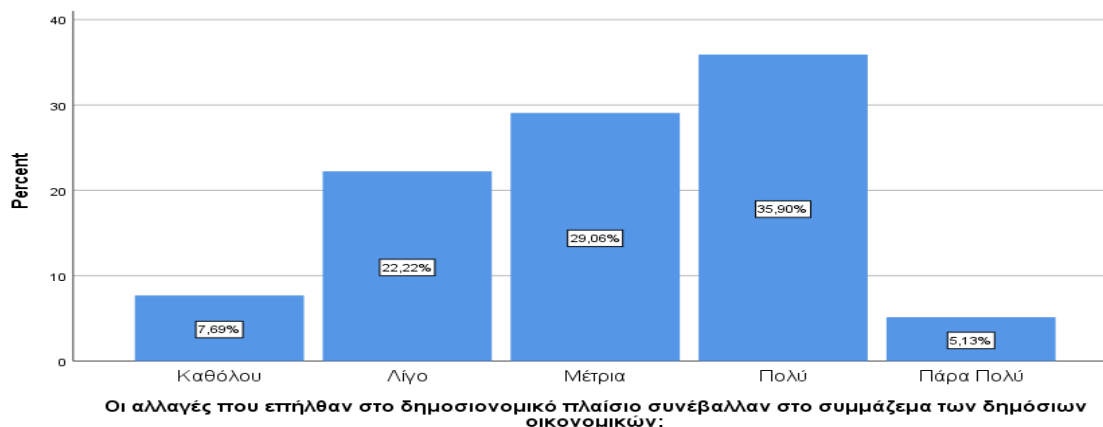

Διάγραμμα 6.14: Ραβδόγραμμα ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 14

Πίνακας 6.19: Κατανομή συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων της ερώτησης 15

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	9	7,6	7,7	7,7
	Λίγο	26	22,0	22,2	29,9
	Μέτρια	34	28,8	29,1	59,0
	Πολύ	42	35,6	35,9	94,9
	Πάρα Πολύ	6	5,1	5,1	100,0
	Total	117	99,2	100,0	
Missing	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,8		
Total		118	100,0		

Συμπεραίνουμε ότι το 35,9% του δείγματος (42 άτομα) οι οποίοι και αποτελούν και την επικρατούσα κλάση πιστεύουν ότι οι αλλαγές οι οποίες επήλθαν στα δημοσιονομικά συνέβαλλαν Πολύ στο συμμάζεμα των οικονομικών. Ακολουθούν αυτοί οι οποίοι θεωρούν ότι οι αλλαγές έχουν συμβάλει Μέτρια σε ποσοστό το οποίο ανέρχεται σε 29,1% (34 άτομα) ενώ Λίγο θεωρεί ότι έχει συμβάλει το 22,2% (26 άτομα). Το ακόλουθο ραβδόγραμμα αποτυπώνει τις σχετικές συχνότητες:

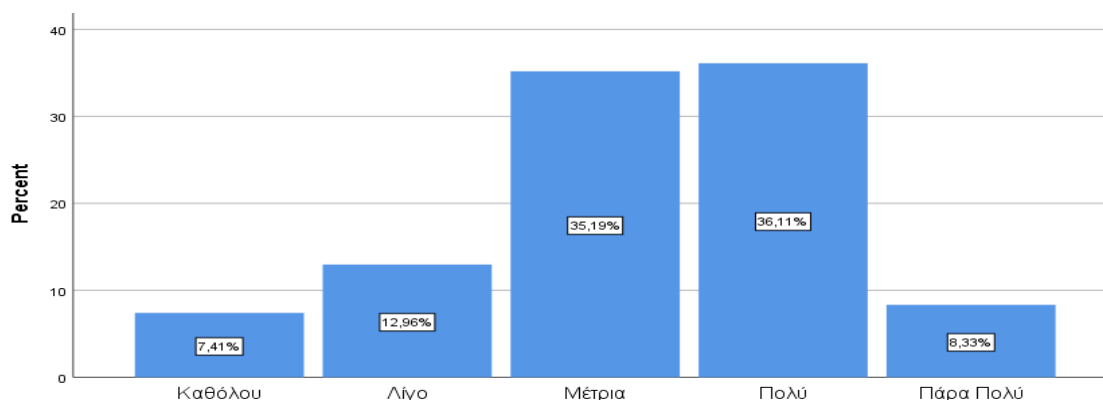
Διάγραμμα 6.15: Οι αλλαγές στο δημοσιονομικό πλαίσιο -ερώτηση 15

Δύο από τους σημαντικότερους νόμους οι οποίοι επήλθαν με την δημοσιονομική μεταρρύθμιση ήταν οι Ν. 3871/10 και Ν.4270/14 οι οποίοι ενδέχεται να έχουν συμβάλει στην κατάρτιση εξορθολογικοποιημένων προϋπολογισμών των φορέων της γενικής κυβέρνησης. Το παραπάνω εξετάστηκε σε σχετική ερώτηση κλειστού τύπου, ενώ οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

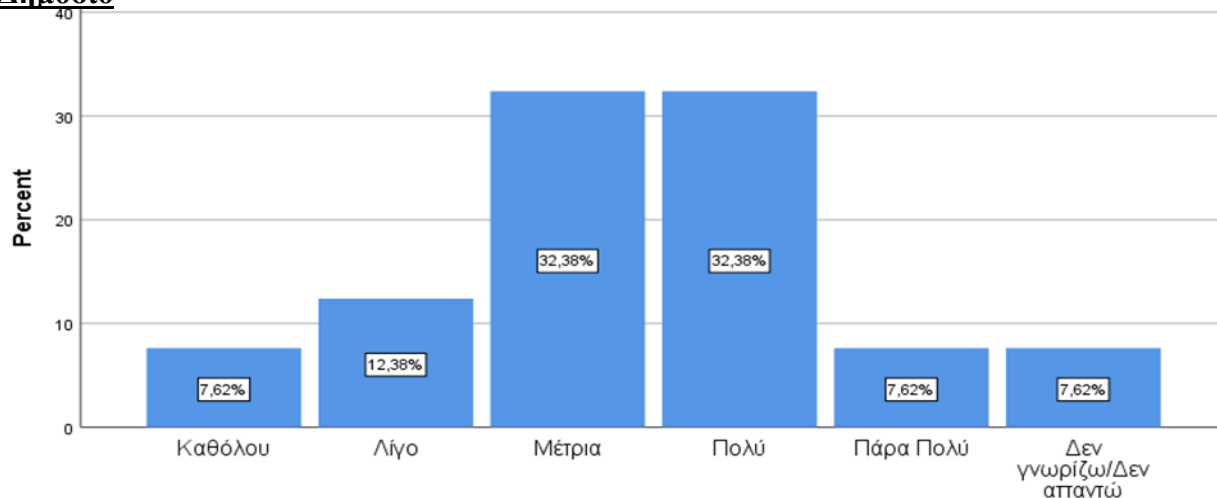
Πίνακας 6.20: Πιστεύετε ότι η δημοσιονομική μεταρρύθμιση που επήλθε με τους Ν.3871/10 και Ν.4270/14 συντέινει στην κατάρτιση εξορθολογικοποιημένων προϋπολογισμών των φορέων της γενικής κυβέρνησης;-ερώτηση 16

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	8	6,8	7,4	7,4
	Λίγο	14	11,9	13,0	20,4
	Μέτρια	38	32,2	35,2	55,6
	Πολύ	39	33,1	36,1	91,7
	Πάρα Πολύ	9	7,6	8,3	100,0
	Total	108	91,5	100,0	
Missing	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	10	8,5		
Total		118	100,0		

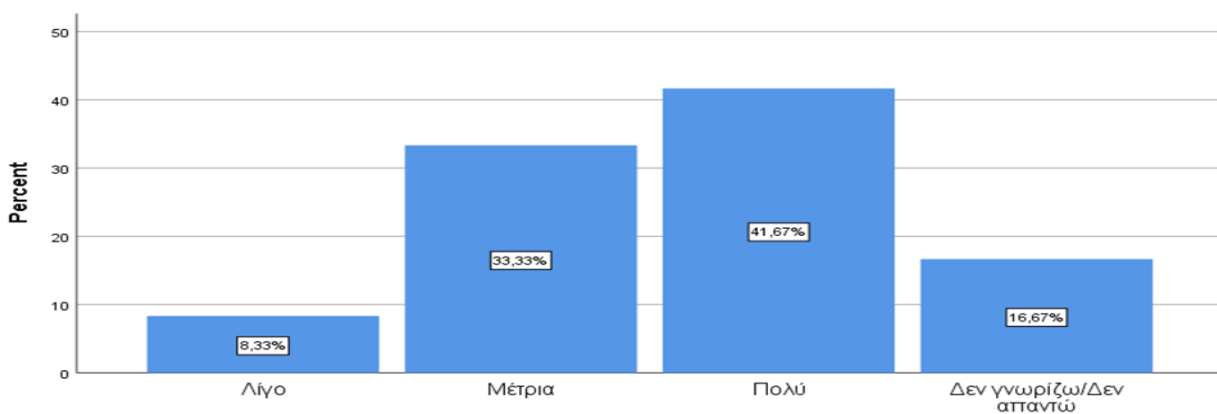
Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι επικρατούσες κλάσεις είναι οι Πολύ και Μέτρια με τις αντίστοιχες συχνότητες να ανέρχονται σε 36,1% (39 άτομα) και 35,2% (38 άτομα), ενώ το Λίγο αντιστοιχεί στο 13,0% (14 άτομα). Επίσης παρατηρούμε ότι υπάρχει ταύτιση απόψεων όσον αφορά τόσο τους εργαζόμενους στο δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα στην απάντηση Μέτρια, ενώ στην απάντηση Πολύ οι απαντήσεις διαφοροποιούνται. Οι εργαζόμενοι στο δημόσιο απαντούν Πολύ σε ποσοστό 32,38%, ενώ στον ιδιωτικό 41,67%. Αναλυτικότερα οι σχετικές συχνότητες αποτυπώνονται στα ακόλουθα ραβδογράμματα:

Δημόσιο

Ιδιωτικός Τομέας

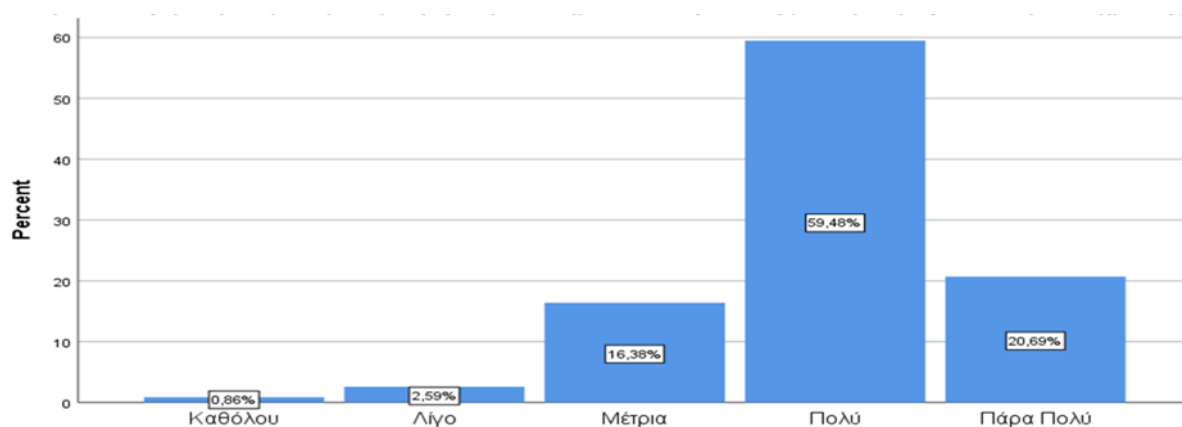
Διάγραμμα 6.16: Δημοσιονομική μεταρρύθμιση των Ν.3871/10 και Ν.4270/14 - ερώτηση 16

Στην τρέχουσα περίοδο ο πλανήτης βιώνει μια παγκόσμια υγειονομική κρίση η οποία έχει επηρεάσει πολλούς τομείς της πολιτικοοικονομικής σχολής της χώρας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναμένεται να επηρεάσει και τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους. Το παραπάνω ελέγχθηκε σε σχετική ερώτηση με τις συχνότητες και σχετικές συχνότητες να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.21: Θεωρείτε πως η παγκόσμια υγειονομική κρίση θα επηρεάσει τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους-ερώτηση 17

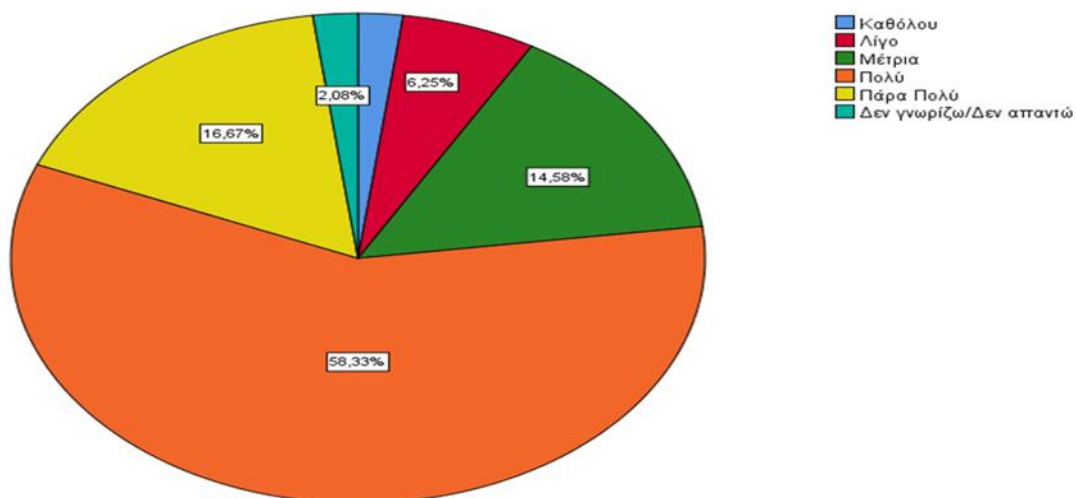
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	1	,8	,9	,9
	Λίγο	3	2,5	2,6	3,4
	Μέτρια	19	16,1	16,4	19,8
	Πολύ	69	58,5	59,5	79,3
	Πάρα Πολύ	24	20,3	20,7	100,0
	Total	116	98,3	100,0	
Missing	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	2	1,7		
Total		118	100,0		

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος φαίνεται να θεωρεί ότι η παγκόσμια υγειονομική κρίση θα επηρεάσει Πολύ τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους με την αντίστοιχη σχετική συχνότητα να ανέρχεται σε 59,5% (69 άτομα) με το ποσοστό των ανδρών και των γυναικών να διαμορφώνεται σε 58,33% και 58,57% αντίστοιχα, ενώ Πάρα Πολύ επιλέγει 20,7% (24 άτομα) με το ποσοστό των ανδρών να ανέρχεται σε 16,67%, και των γυναικών 22,86%. Μέτρια επιλέγει το 16,4% (19 άτομα). Στα ακόλουθα ραβδόγραμμα και κυκλικά διαγράμματα αποτυπώνονται οι σχετικές συχνότητες, καθώς και οι απαντήσεις ανάλογα με το φύλο:

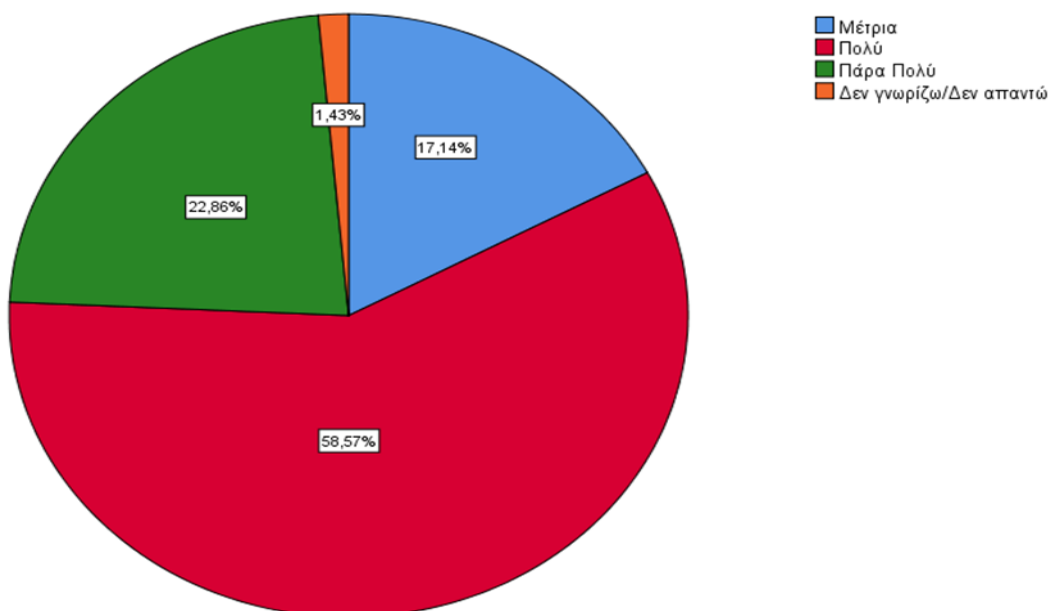

Άνδρες

Γυναίκες

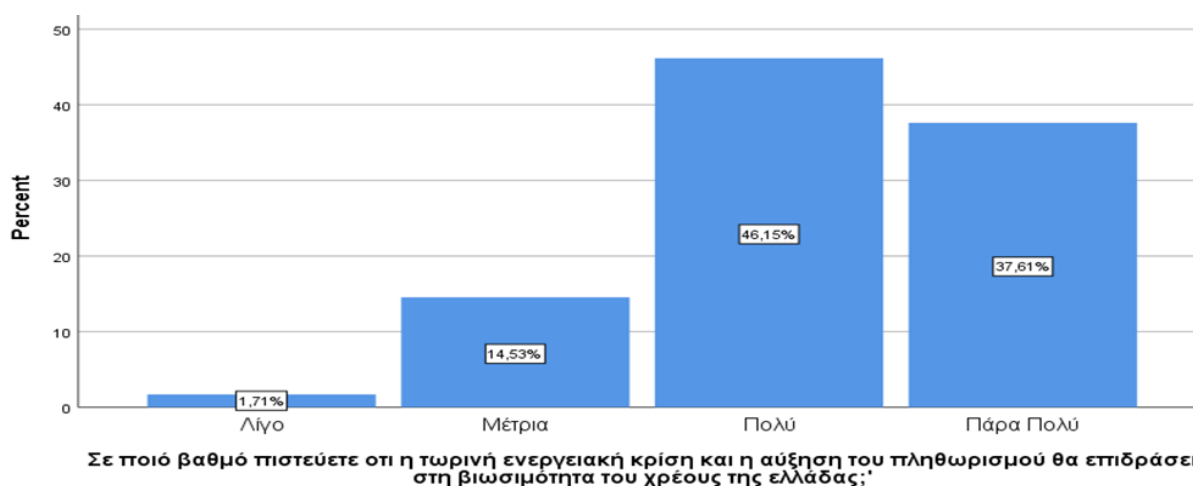
Διάγραμμα 6.17: Παγκόσμια υγειονομική κρίση και βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους-ερώτηση17

Πέραν της υγειονομικής κρίσης, ο πλανήτης βιώνει και μια ενεργειακή κρίση με συνεπαγόμενη αύξηση του πληθωρισμού η οποία και θα επιδράσει στη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους. Το παραπάνω εξετάστηκε σε σχετική ερώτηση, με τα αποτελέσματα να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

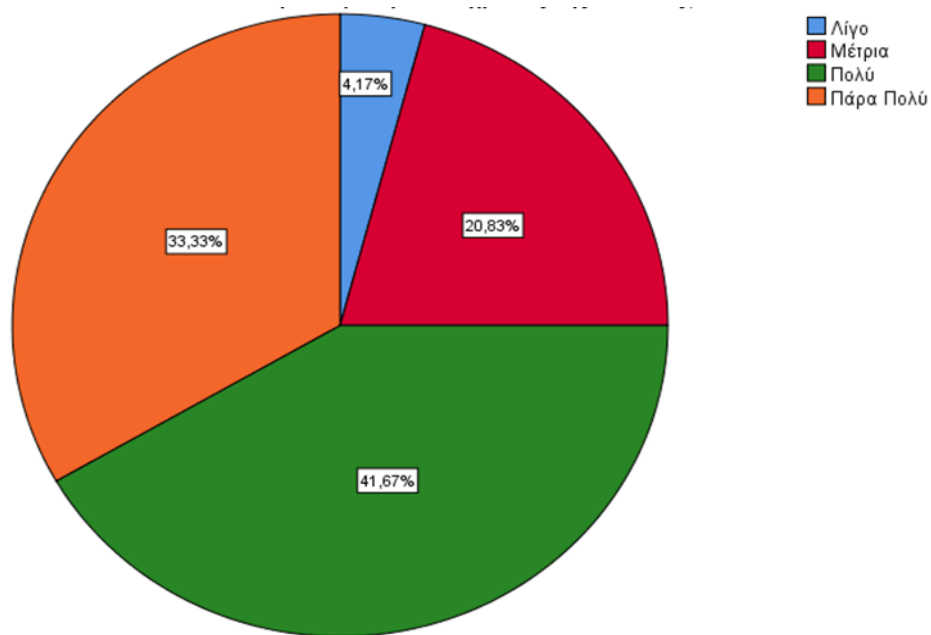
Πίνακας6. 22: Ενεργειακή κρίση και βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας-ερώτηση 18

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	2	1,7	1,7	1,7
	Μέτρια	17	14,4	14,5	16,2
	Πολύ	54	45,8	46,2	62,4
	Πάρα Πολύ	44	37,3	37,6	100,0
	Total	117	99,2	100,0	
Missing	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,8		
Total		118	100,0		

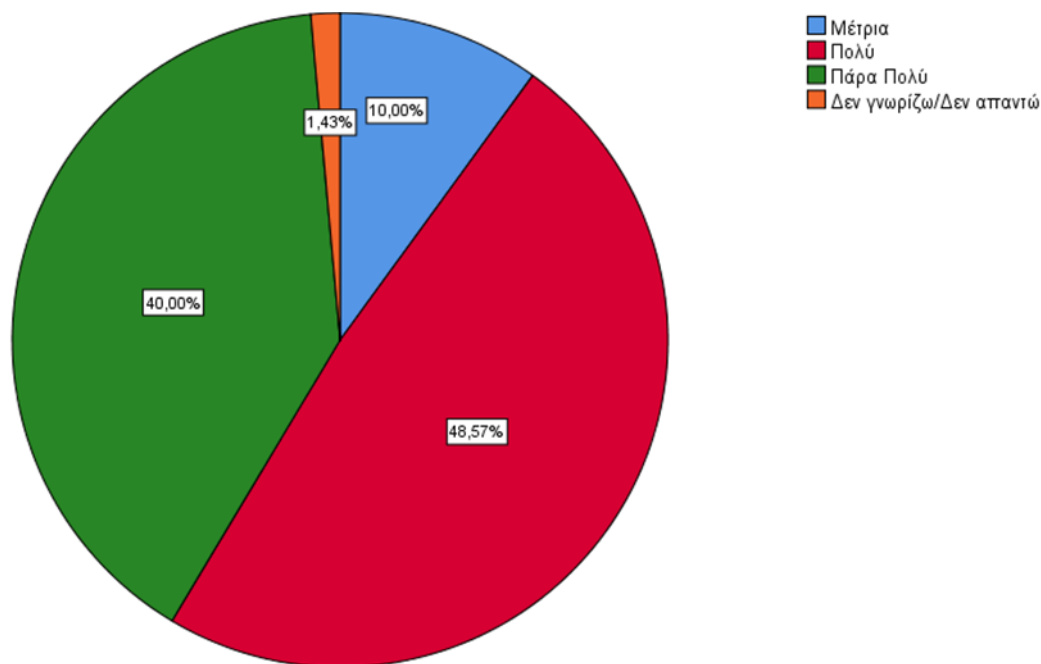
Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το δείγμα θεωρεί ότι η τρέχουσα ενεργειακή κρίση και η αύξηση του πληθωρισμού αναμένεται να επιδράσει Πολύ στη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 46,2% (54 άτομα) με τα ποσοστά των ανδρών και γυναικών να διαμορφώνονται σε 41,67% και 48,57% αντίστοιχα, ενώ Πάρα Πολύ θεωρούν ότι θα επηρεαστεί το 37,6% (44 άτομα), με τα ποσοστά των ανδρών και γυναικών να διαμορφώνονται σε 33,33% και 40% αντίστοιχα, ενώ Μέτρια θεωρεί το 14,5% (17 άτομα) με τα αντίστοιχα ποσοστά ανδρών και γυναικών να διαμορφώνονται σε 20,83% και 10%. Στα ακόλουθα ραβδόγραμμα και κυκλικά διαγράμματα αποτυπώνονται οι σχετικές συχνότητες, καθώς και απαντήσεις κατά φύλο:

Άνδρες

Γυναίκες

Διάγραμμα 6. 18: Επίδραση της ενεργειακής κρίσης στη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας-ερώτηση 18

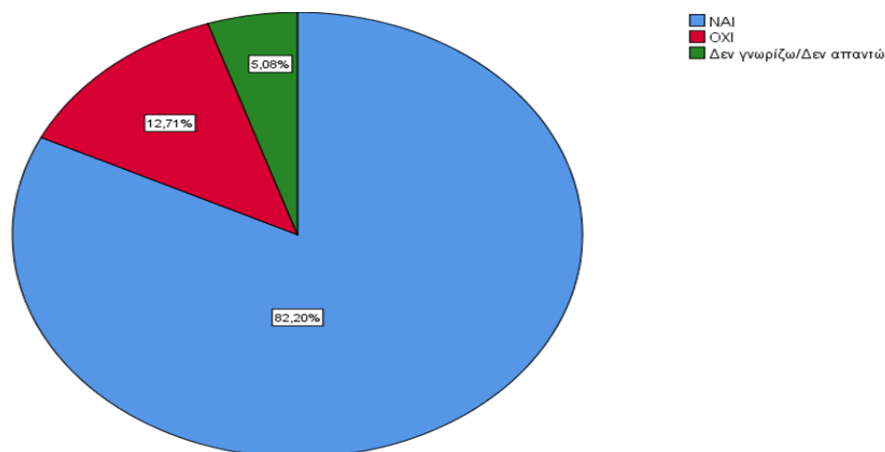
Ερώτηση 19: Κατά την άποψή σας η Ελλάδα παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος;

Σε συνέχεια των ανωτέρω συλλεγμένων στοιχείων και με δεδομένες την υγειονομική και ενεργειακή κρίση η οποία υφίσταται παγκοσμίως η Ελλάδα συνεχίζει να

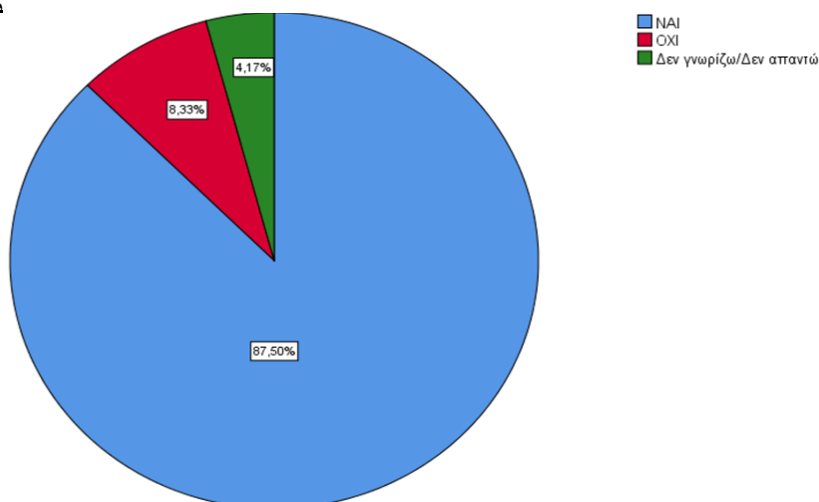
παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος, το οποίο επιλέγει στη σχετική ερώτηση το 82,2% (97 άτομα), με τα αντίστοιχα ποσοστά των ανδρών και των γυναικών στο 82,2% και 87,5%. Από την άλλη δεν θεωρούν ότι η Ελλάδα παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος το 12,7% του δείγματος (15 άτομα) άνδρες 8,33% και γυναίκες 15,71%, ενώ δεν εκφέρουν άποψη επιλέγοντας το δεν γνωρίζω/ δεν απαντώ το 5,1% (6 άτομα). Τα παραπάνω αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα και γραφήματα όπου παρατίθενται και κυκλικά διαγράμματα με τις απαντήσεις αναλόγως του φύλου:

Πίνακας6. 23: Κατά την άποψή σας η Ελλάδα παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος;-ερώτηση 19

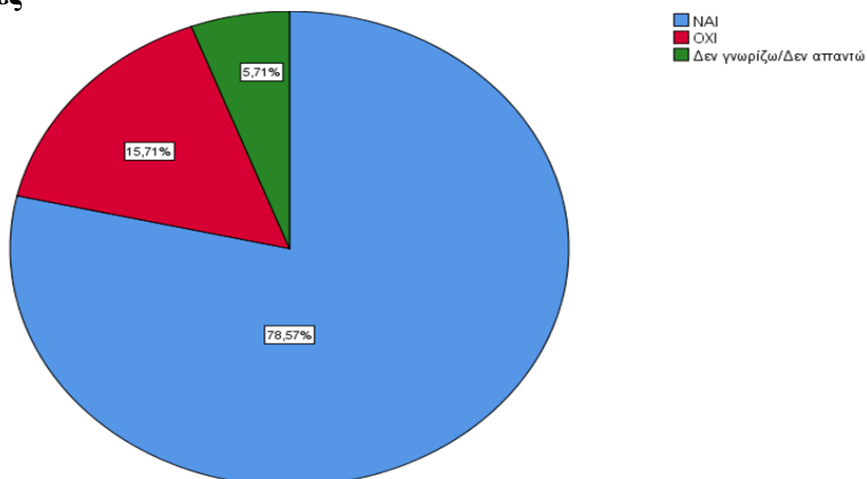
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	97	82,2	82,2	82,2
	OXI	15	12,7	12,7	94,9
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	5,1	5,1	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

Άνδρες

Γυναίκες

Διάγραμμα 6. 19: Κατά την άποψη σας η Ελλάδα παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος;-ερώτηση 19

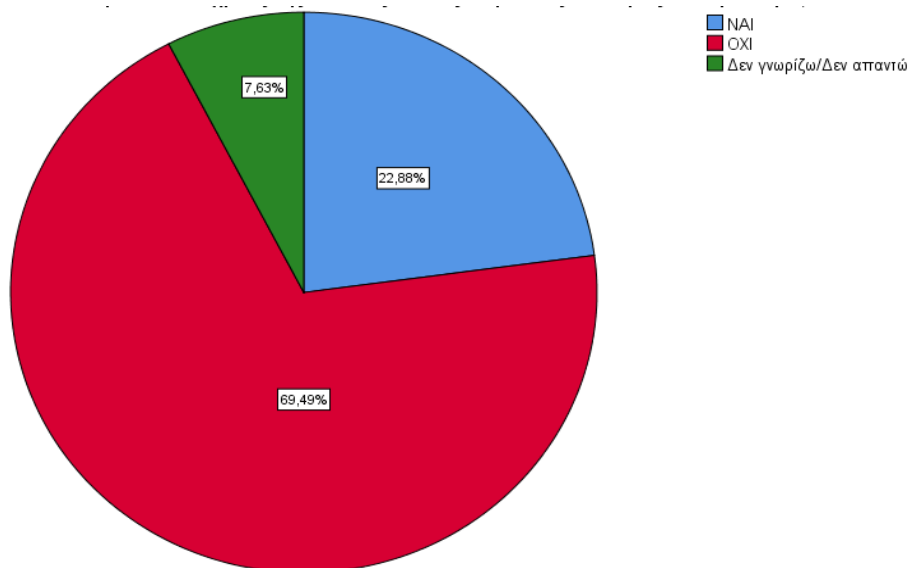
Ερώτηση 20: Θεωρείτε ότι το χρέος της Ελλάδας υπό τις παρούσες συνθήκες είναι βιώσιμο;

Με δεδομένο ότι η Ελλάδα παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος, όπως αποτυπώθηκε προηγουμένως, το χρέος της Ελλάδος ενδέχεται να μην είναι βιώσιμο. Το δείγμα ερωτήθηκε σχετικά με τις συχνότητες και τις σχετικές συχνότητες να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

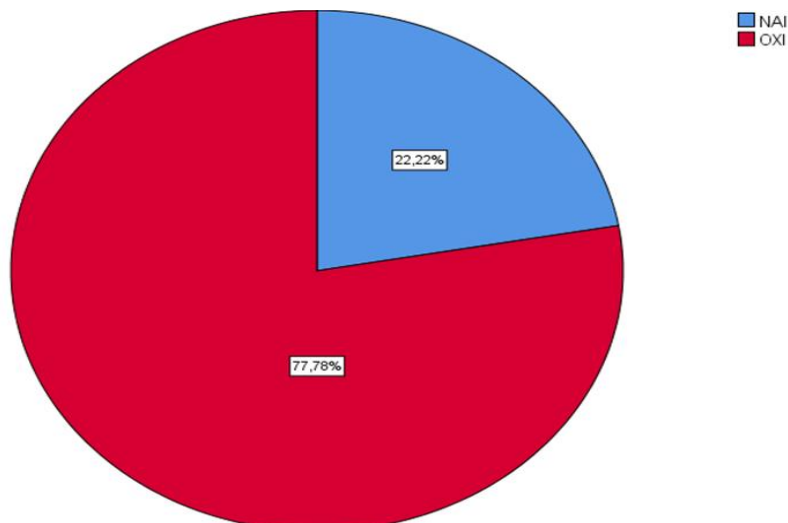
Πίνακας6. 24: Βιωσιμότητα χρέους της Ελλάδας -ερώτηση 20

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	27	22,9	22,9	22,9
	ΟΧΙ	82	69,5	69,5	92,4
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	9	7,6	7,6	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

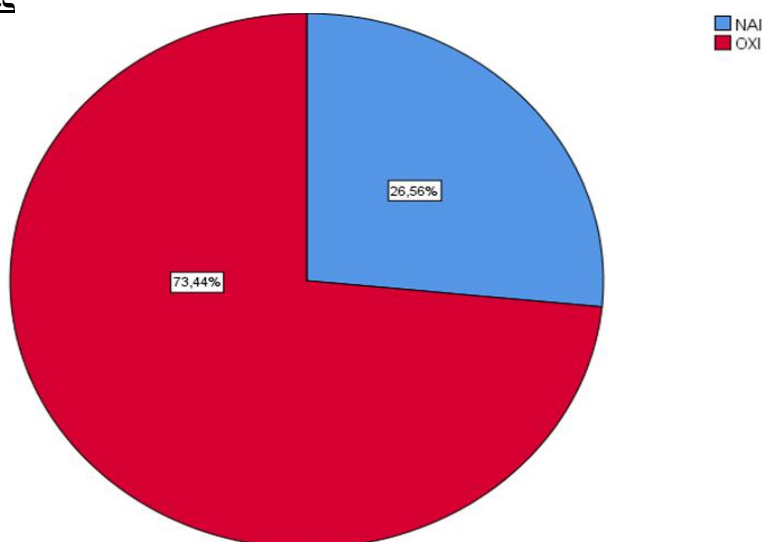
Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος και σε ποσοστό που ανέρχεται σε 69,5% (82 άτομα) -άνδρες 77,78% και γυναίκες 73,44%-δεν θεωρούν ότι το ελληνικό χρέος είναι βιώσιμο,ενώ αντίστοιχα το 22,88% (27 άτομα) θεωρούν ότι το χρέος της Ελλάδας είναι τελικά βιώσιμο. Τα αντίστοιχα ποσοστά ανδρών και γυναικών διαμορφώθηκαν σε 22,22% και 26,56%.Το υπολειπόμενο 7,6% (9 άτομα) δεν εκφράζουν άποψη επιλέγοντας το δεν γνωρίζω/ δεν απαντώ. Όλα τα παραπάνω καθώς και οι απαντήσεις ανάλογα με το φύλο αποτυπώνονται στα ακόλουθα κυκλικά διαγράμματα:

Άνδρες

Γυναίκες

Διάγραμμα 6.20: Βιωσιμότητα χρέους της Ελλάδας -ερώτηση 20

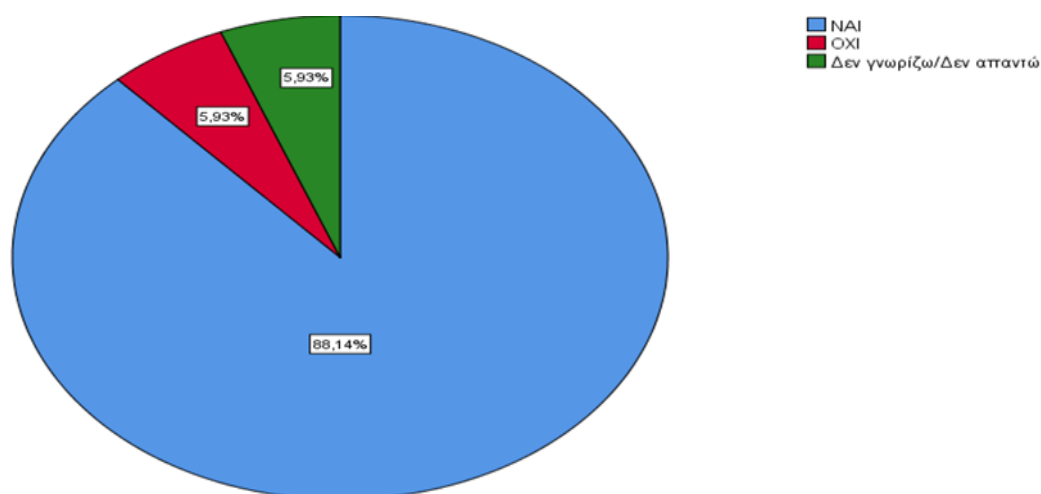
Ερώτηση 21: Κρίνετε σκόπιμη την προσαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών μελών της ευρωζώνης στην αντιμετώπιση κρίσεων χρέους;

Στην συνέχεια του ερωτηματολογίου κωδικοποιήθηκε και εξετάστηκε η προσαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών-μελών της ευρωζώνης στην αντιμετώπιση κρίσεων χρέους. Στην συγκεκριμένη ερώτηση, εξετάστηκε το πόσο σκόπιμη είναι η προσαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών – μελών.

Πίνακας 6.25: Κρίνετε Σκόπιμη την προσαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών-μελών;-ερώτηση 21

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	104	88,1	88,1	88,1
	OXI	7	5,9	5,9	94,1
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	7	5,9	5,9	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος θεωρεί σκόπιμη την προσαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών – μελών με την αντίστοιχη σχετική συχνότητα να ανέρχεται σε 88,1% (104 άτομα), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά αυτών που επιλέγουν OXI και Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ να είναι συγκριτικά αμελητέα. Τα επιμέρους αποτελέσματα αποτυπώνονται γραφικά στην ακόλουθη πίτα:

Διάγραμμα 6.21: Προσαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών-μελών -ερώτηση 21

Ερώτηση 22: Πως αξιολογείτε τους κάτωθι λόγους ως προς την πιθανότητα αναβίωσης κρίσης χρέους στην Ελλάδα μελλοντικά;

Στη συνέχεια, το δείγμα, κλήθηκε να αξιολογήσει μια σειρά λόγων αναφορικά με την πιθανότητα αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα μελλοντικά. Για την αξιολόγησή αυτών σε κάθε εξεταζόμενο λόγο το δείγμα κλήθηκε να τον αξιολογήσει με τη βοήθεια

μιας 5-βάθμιας κλίμακας τύπου Likert από το Καθόλου μέχρι το Πάρα Πολύ. Για την αποτύπωση των αποτελεσμάτων οι διαθέσιμες επιλογές κωδικοποιήθηκαν από το 1 μέχρι το 5 με το 1 να αντιστοιχεί στο Καθόλου και το 5 στο Πάρα Πολύ, ενώ οι ενδιάμεσες διαβαθμίσεις της κλίμακας κωδικοποιήθηκαν ανάλογα.

Ακολούθως υπολογίστηκε η μέση τιμή και η τυπική απόκλιση. Είναι εμφανές ότι χαμηλές τιμές (κοντά στο 1) αντιστοιχίζονται με μικρή αξιολόγηση του εν λόγω λόγου ως προς την πιθανότητα αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα μελλοντικά, ενώ αντίστοιχα υψηλές τιμές (κοντά στο 5) αντιστοιχούν σε υψηλές. Οι μέση τιμή για κάθε έναν λόγο ξεχωριστά, αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.26: Μέση τιμή και Τυπική Απόκλιση Δηλώσεων που αφορούν στην αξιολόγηση των λόγων ως προς την πιθανότητα αναβίωσης κρίσης χρέους στην Ελλάδα-ερώτηση 22

	Mean	Std. Deviation
Καθυστέρηση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης	3,79	,836
Υπαρξη δημοσιονομικής αστάθειας	3,92	,812
Πορεία της αναλογίας χρέους προς ΑΕΠ	3,98	,915
Μέγεθος του μέσου επιτοκίου δανεισμού του δημοσίου	4,08	,873
Μη Ύπαρξη ισχυρού μηχανισμού αντιμετώπισης κρίσεων στην ευρωζώνη	4,24	,903

Υπόμνημα: 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3: Μέτρια, 4: Πολύ, 5: Πάρα Πολύ

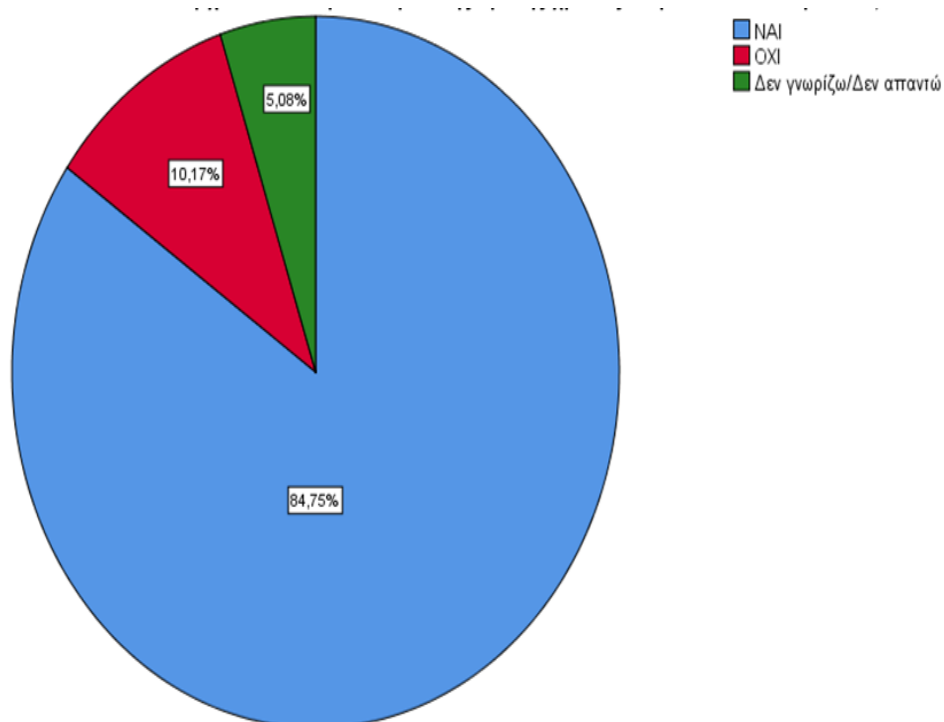
Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το δείγμα αξιολογεί ως πιθανότερο λόγο για την αναβίωση της κρίσης χρέους στην Ελλάδα τη μη ύπαρξη ισχυρού μηχανισμού αντιμετώπισης κρίσεων στην ευρωζώνη με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 4,24 (TA: 0,903), τιμή μεταξύ του Πολύ και του Πάρα Πολύ. Ακολούθως πολύ πιθανός λόγος για την αναβίωση της κρίσης χρέους θεωρείται από το δείγμα το μέγεθος του μέσου επιτοκίου δανεισμού του δημοσίου (MT: 4,08, TA: 0,873) ενώ ακολουθεί η πορεία της αναλογίας χρέους προς ΑΕΠ (MT: 3,98 TA: 0,915) και η ύπαρξη δημοσιονομικής σταθερότητας (MT: 3,92 TA: 0,812). Τέλος, συγκριτικά λιγότερο πιθανός λόγος είναι η καθυστέρηση του ρυθμού της οικονομικής ανάπτυξης με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 3,79 (TA: 0,836) τιμή μεταξύ του Μέτρια και του Πολύ.

Ερώτηση 23: Πιστεύετε ότι υπάρχει πιθανότητα αναβίωσης κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον;

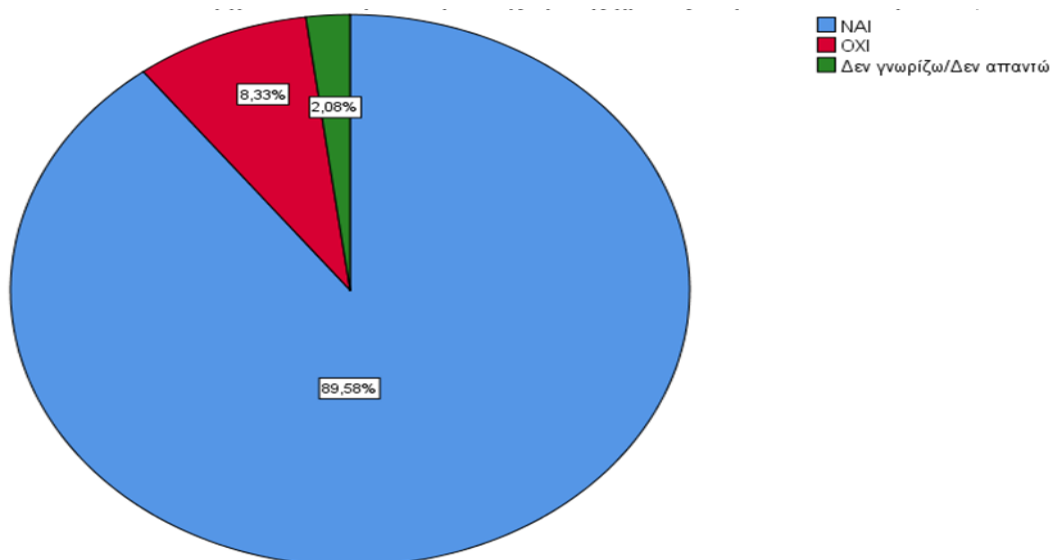
Πίνακας 6.27: Κατανομές συχνοτήτων ανάλυσης απαντήσεων ερώτησης 23

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	100	84,7	84,7	84,7
	OXI	12	10,2	10,2	94,9
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	5,1	5,1	100,0
	Total	118	100,0	100,0	

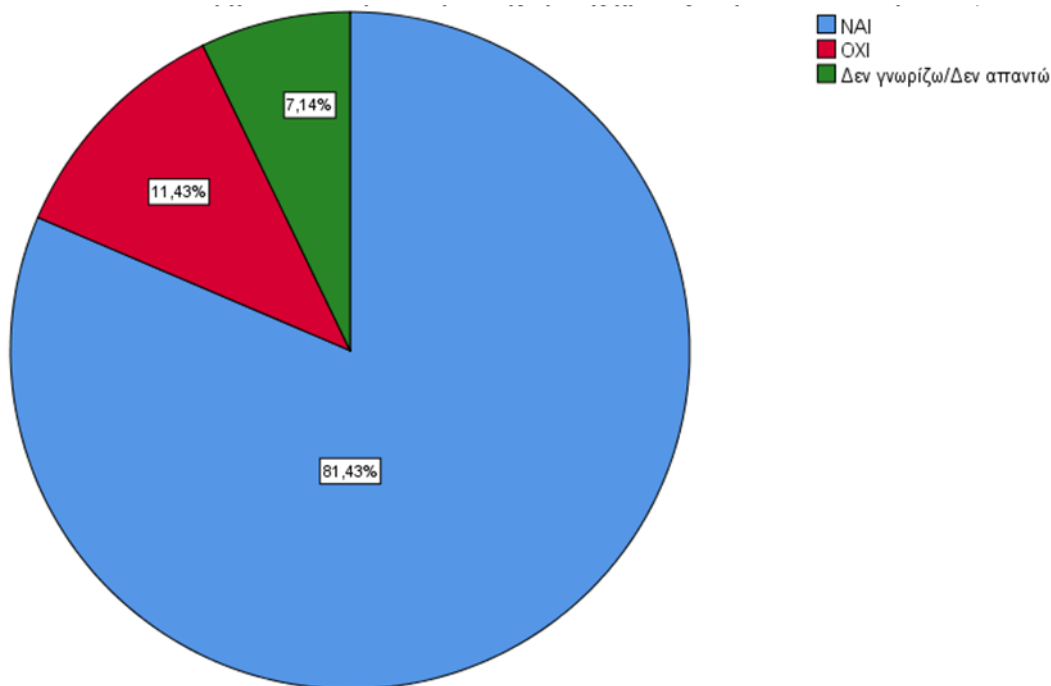
Διαπιστώνουμε ότι η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος και σε ποσοστό που ανέρχεται σε 84,7% (100 άτομα) θεωρεί ότι υπάρχει η πιθανότητα αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα, ενώ μόνο το υπολειπόμενο 10,2% (12 άτομα) θεωρεί απίθανο αυτό το ενδεχόμενο. Στη συγκεκριμένη ερώτηση το ποσοστό των ανδρών που απάντησαν πως είναι πιθανή μια αναβίωση κρίση χρέους στο μέλλον είναι υψηλότερο κατά 8% από το ποσοστό των γυναικών. Η κατανομή των απαντήσεων αποτυπώνεται στα ακόλουθα διαγράμματα:

Άνδρες

Γυναίκες

Διάγραμμα 6.22: Πιθανότητα Αναβίωσης Κρίσης Χρέους στην Ελλάδα στο Μέλλον-ερώτηση 23

6.2 Διαφοροποίηση των απαντήσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών του δείγματος

Στην παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε τη διαφοροποίηση των απαντήσεων η οποία εντοπίστηκε μεταξύ ανδρών και γυναικών του δείγματος σε επιλεγμένες και κατά τη συγγραφέα κρίσιμες ερωτήσεις για την πορεία του ελληνικού χρέους.

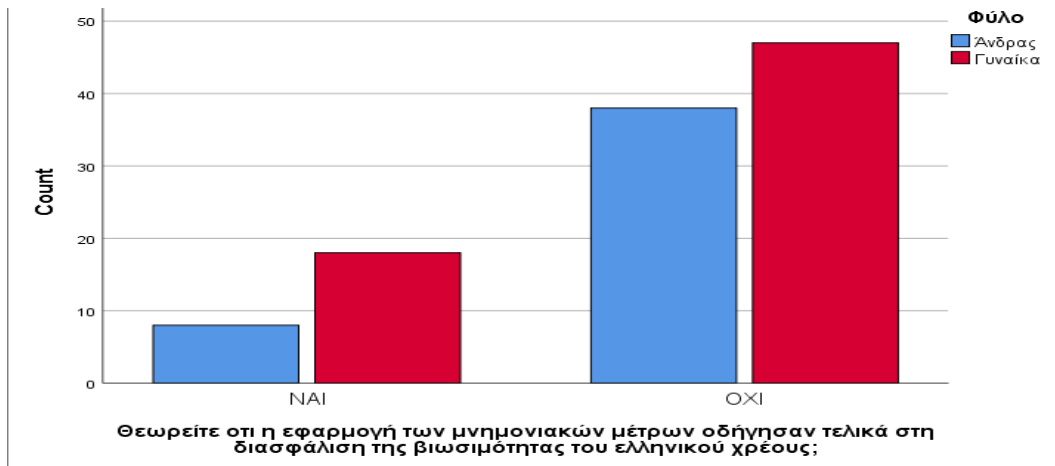
Αρχικά θα επικεντρωθούμε στην εξέταση της διαφοροποίησης των αντιλήψεων και των στάσεων του δείγματος, αναφορικά με τη βιωσιμότητα του χρέους. Θα εξετάσουμε την διαφοροποίηση των αντιλήψεων αναφορικά με την διασφάλιση της βιωσιμότητας του χρέους της Ελλάδος με την εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων (ερώτηση 11). Οι συχνότητες και οι σχετικές συχνότητες του δείγματος για τα δύο φύλα στην αντίστοιχη ερώτηση αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.28: Συγκεντρωτικός πίνακας θεώρησης σχετικά με την εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων και τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους αναλόγως του φύλου

			Φύλο		Total	
			Ανδρας	Γυναίκα		
Θεωρείτε ότι η εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων οδήγησαν τελικά στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους;	ΝΑΙ	Count	8	18	26	
		% within Φύλο	16,7%	25,7%	22,0%	
		OXI	Count	38	47	85
	OXI	% within Φύλο	79,2%	67,1%	72,0%	
		Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	Count	2	5	7
		% within Φύλο	4,2%	7,1%	5,9%	
	Total	Count	48	70	118	
		% within Φύλο	100,0%	100,0%	100,0%	

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι αμφότεροι οι άνδρες και οι γυναίκες θεωρούν ότι η εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων δεν οδήγησε τελικά στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους με το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες που επιλέγει ΟΧΙ να ανέρχεται σε 79,2% (38 άνδρες) ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες να ανέρχεται σε 67,1% (47 γυναίκες).

Συμπερασματικά λοιπόν, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι αντιλήψεις των ανδρών και των γυναικών αναφορικά με τη βιωσιμότητα του χρέους φαίνεται να ταυτίζονται. Αναλυτικότερα η κατανομή των απαντήσεων αποτυπώνεται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 6.23: Η εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων και διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους αναλόγως του φύλου

Προκειμένου να εξετάσουμε τη στατιστική σημαντικότητα της εν λόγω διαφοροποίησης, θα υλοποιήσουμε τον στατιστικό έλεγχο χι τετράγωνο αφού προηγουμένως διατυπώσουμε τη μηδενική και εναλλακτική ερευνητική υπόθεση:

H0: Δεν υφίσταται διαφοροποίηση στην θεώρηση ότι η εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων οδήγησαν τελικά στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους μεταξύ των δύο φύλων.(ανεξαρτησία)

H1: Υφίσταται διαφοροποίηση στην θεώρηση ότι η εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων οδήγησαν τελικά στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους μεταξύ των δύο φύλων. (εξάρτηση).Τα αποτελέσματα του στατιστικού ελέγχου χι τετράγωνο αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	1,594 ^a	1	,207		
Continuity Correction ^b	1,071	1	,301		
Likelihood Ratio	1,633	1	,201		
Fisher's Exact Test				,258	,150
Linear-by-Linear Association	1,579	1	,209		
N of Valid Cases	111				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,77.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $\chi^2=1,594$, βαθμοί ελευθερίας= $df=1$, το επίπεδο ή η στάθμη σημαντικότητας $=p=0,207 > 0,05$ η μηδενική υπόθεση δεν μπορεί να απορριφθεί και ως εκ τούτου δεν εντοπίζεται κάποια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στην θεώρηση ότι η εφαρμογή των μνημονιακών μέτρων οδήγησαν τελικά στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους μεταξύ των δύο φύλων.

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τις απαντήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών σχετικά με την αποτίμηση των επιπτώσεων του PSI (2012) στη μείωση του απόλυτου μεγέθους του ελληνικού χρέους (ερώτηση 13). Το δείγμα κλήθηκε να αποτυπώσει την αντίληψη του σε μια κλίμακα της μορφής Likert η με τις διαθέσιμες απαντήσεις να περιλαμβάνουν τα: Μηδενικές, Χαμηλές, Μέτριες, Πολύ Υψηλές και Πάρα Πολύ Υψηλές. Για την αποτίμηση των επιπτώσεων οι διαθέσιμες επιλογές βαθμονομήθηκαν από το 1 μέχρι το 5 με το 1 να αντιστοιχεί στο Μηδενικές και το 5 στο Πάρα Πολύ Υψηλές. Συνεπώς υπολογιζόμενη μέση τιμή (κοντά στο 1) αντιστοιχεί σε μηδενική ή πολύ χαμηλή επίπτωση, ενώ αντίστοιχα υψηλή τιμή (κοντά στο 5) αντιστοιχεί σε πάρα πολύ υψηλή. Οι διαφορετικές μέσες αντιλήψεις για τους άνδρες και τις γυναίκες τα ποσοστά των απαντήσεων ανά φύλο αποτυπώνονται στον ακόλουθο διπλό πίνακα:

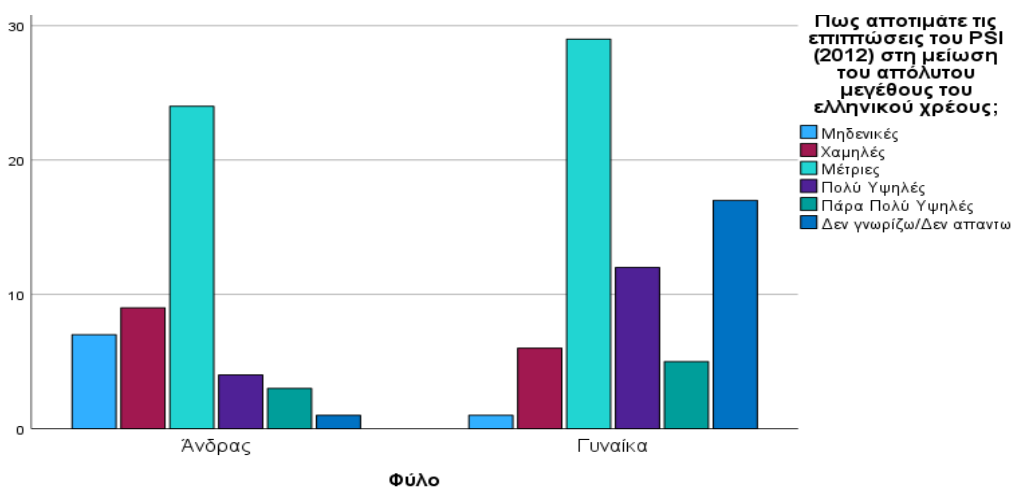
Πίνακας 6.29: Αποτίμηση Επιπτώσεων PSI (2012) για τους άνδρες και τις γυναίκες

		Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
Πως αποτιμάτε τις επιπτώσεις του (2012) στη μείωση του απόλυτου μεγέθους του ελληνικού χρέους;	Ανδρας	47	2,72	1,036	,151	
	Γυναίκα	53	3,26	,858	,118	

Υπόμνημα: 1: Μηδενικές, 2: Χαμηλές, 3: Μέτριες, 4: Πολύ Υψηλές, 5: Πάρα Πολύ Υψηλές

		Μηδενικές	Χαμηλές	Μέτριες	Πολύ Υψηλές	Πάρα Πολύ Υψηλές	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	Total	
Φύλο	Ανδρας	Count	7	9	24	4	3	1	48
		% within Φύλο	14,6%	18,8%	50,0%	8,3%	6,3%	2,1%	100,0%
Γυναίκα	Count	1	6	29	12	5	17	70	
		% within Φύλο	1,4%	8,6%	41,4%	17,1%	7,1%	24,3%	100,0%
Total	Count	8	15	53	16	8	18	118	
		% within Φύλο	6,8%	12,7%	44,9%	13,6%	6,8%	15,3%	100,0%

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι γυναίκες θεωρούν συγκριτικά υψηλότερες τις επιπτώσεις του PSI (2012) σε σχέση με τους άνδρες, με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 3,26 (ΤΑ: 0,858) συγκριτικά υψηλότερη σε σχέση με την 2,72 (ΤΑ: 1,036) των ανδρών. Επίσης οι άνδρες θεωρούν ότι η επίδραση του του PSI (2012) απέφερε μηδενικά αποτελέσματα στη μείωση του δημόσιου χρέους σε ποσοστό 14,6% αρκετά υψηλό, σε αντίθεση με το ποσοστό των γυναικών που κινείται στο 1,4%. Γενικώς σχεδόν σε όλες τις διαβαθμίσεις της ερώτησης οι άνδρες αποφαίνονται πιο διασταλτικά σε σχέση με τις γυναίκες, εκτός των διαβαθμίσεων Υψηλές και Πολύ Υψηλές. Χαρακτηριστικό είναι και το γεγονός ότι 24,3% των γυναικών δεν εξέφρασε άποψη, επιλέγοντας Δεν Γνωρίζω/Δεν Απαντώ. Ακολούθως παρατίθεται το ραβδόγραμμα που αποτυπώνει τις απαντήσεις σε άνδρες και γυναίκες.

Διάγραμμα 6.24: Αποτίμηση Επιπτώσεων PSI (2012) για τους άνδρες και τις γυναίκες

Κατόπιν θα εξετάσουμε τις διαμορφούμενες απαντήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών σχετικά με την μείωση του μεγέθους του δημοσίου χρέους με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (προ εφαρμογής του PSI)(ερώτηση 14). Οι μέσες αντιλήψεις για τους άνδρες και τις γυναίκες τα ποσοστά των απαντήσεων ανά φύλο αποτυπώνονται στον ακόλουθο διπλό πίνακα:

Πίνακας 6.30: Μέση αντίληψη περί μείωσης του μεγέθους του δημοσίου χρέους με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (προ εφαρμογής του PSI)

	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
Πόσο πιστεύετε ότι θα μειωνόταν το μέγεθος του δημοσίου χρέους με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (προ εφαρμογής PSI)	Ανδρας	47	3,28	1,036	,151
	Γυναίκα	57	3,51	,889	,118

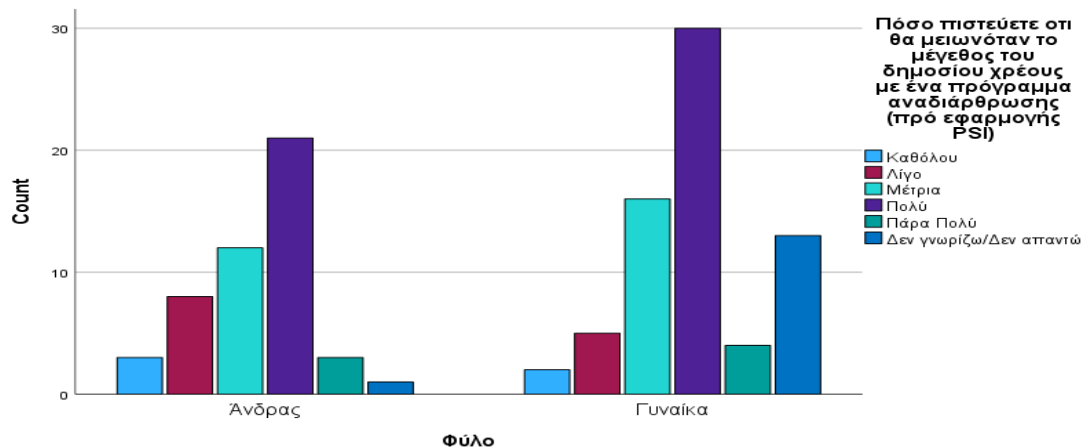
Υπόμνημα: 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3: Μέτρια, 4: Πολύ, 5: Πάρα Πολύ

		Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	Total
Φύλο	Ανδρας	Count	3	8	12	21	3	48
		% within Φύλο	6,3%	16,7%	25,0%	43,8%	6,3%	2,1%
Γυναίκα	Count	2	5	16	30	4	13	70
	% within Φύλο	2,9%	7,1%	22,9%	42,9%	5,7%	18,6%	100,0%
Total	Count	5	13	28	51	7	14	118
	% within Φύλο	4,2%	11,0%	23,7%	43,2%	5,9%	11,9%	100,0%

Από τα δεδομένα των πινάκων, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι γυναίκες φαίνεται να θεωρούν συγκριτικά περισσότερο ότι θα μειωνόταν το μέγεθος του δημοσίου χρέους με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (προ εφαρμογής του PSI) με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 3,51 (TA: 0,889) τιμή υψηλότερη σε σχέση με την αντίστοιχη 3,28 (TA: 1,036) των ανδρών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός του ότι 18,6% των γυναικών

επέλεξαν να απαντήσουν Δεν Γνωρίζω/Δεν Απαντώ. Ακολούθως παρατίθεται το ραβδόγραμμα που αποτυπώνει τις απαντήσεις σε άνδρες και γυναίκες.

Διάγραμμα 6.25: Αποτίμηση της μείωσης του μεγέθους του δημοσίου χρέους με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (προ εφαρμογής του PSI) για τους άνδρες και τις γυναίκες

Παρουσιάσαμε προηγουμένως τις αντιλήψεις και στάσεις του δείγματος αναφορικά με το πόσο αναμένεται να επηρεάσει η παγκόσμια υγειονομική κρίση του δείκτη βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους (ερώτηση 17). Για την αποτύπωση των αποτελεσμάτων, οι απαντήσεις βαθμονομήθηκαν από το 1 μέχρι το 5 με το 1 να αντιστοιχίζεται στο Καθόλου και το 5 στο Πάρα Πολύ Καλά, ενώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι το Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ αντιμετωπίστηκε ως ελλείπουσα τιμή, ενώ στη συνέχεια υπολογίστηκε η μέση τιμή, όπου και προφανώς μικρές τιμές (κοντά στο 1) αντιστοιχούν με διαφωνία του δείγματος, ενώ υψηλές με συμφωνία.

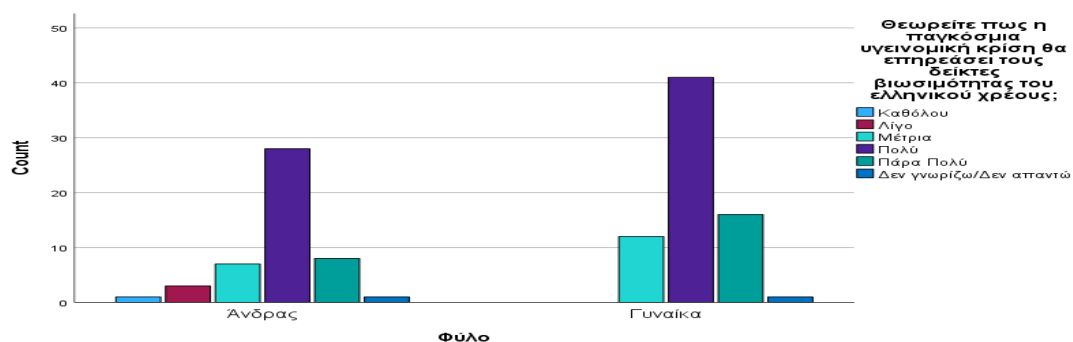
Αρχικά, αν εξετάσουμε την μέση τιμή για κάθε ένα από τα δύο φύλα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι γυναίκες φαίνεται να συμφωνούν συγκριτικά περισσότερο σε σχέση με τους άνδρες με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 4,06 (ΤΑ: 0,639) συγκριτικά υψηλότερη από αυτή των ανδρών η οποία ανέρχεται σε 3,83 (ΤΑ: 0,868). Κοιτώντας επίσης τον επιμερισμό των απαντήσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών παρατηρούμε ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά και στα δύο φύλα, τα συγκέντρωσε η διαβάθμιση Πολύ. Επιπρόσθετα ένας άνδρας και μία γυναίκα απάντησαν Δεν Γνωρίζω/Δεν Απαντώ. Αναλυτικότερα ο ακόλουθος διπλός πίνακας και το παρατιθέμενο διάγραμμα αποτυπώνουν τα περιγραφικά στατικά για τα δύο φύλα:

Πίνακας 6.31: Θεωρείτε πως η παγκόσμια υγειονομική κρίση θα επηρεάσει τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους;

	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std.	Error
					Mean	
Θεωρείτε πως η παγκόσμια υγειονομική κρίση θα επηρεάσει τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους;	Άνδρας	47	3,83	,868	,127	
	Γυναίκα	69	4,06	,639	,077	

Υπόμνημα: 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3: Μέτρια, 4: Πολύ, 5: Πάρα Πολύ

Φύλο	Άνδρας	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	Total	
								Count	% within Φύλο
Άνδρας	Count	1	3	7	28	8	1	48	
	% within Φύλο	2,1%	6,3%	14,6%	58,3%	16,7%	2,1%	100,0%	
Γυναίκα	Count	0	0	12	41	16	1	70	
	% within Φύλο	0,0%	0,0%	17,1%	58,6%	22,9%	1,4%	100,0%	
Total	Count	1	3	19	69	24	2	118	
	% within Φύλο	0,8%	2,5%	16,1%	58,5%	20,3%	1,7%	100,0%	

Διάγραμμα 6.26: Παγκόσμια υγειονομική κρίση και βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους άνδρες-γυναίκες

Πέραν όμως της υγειονομικής κρίσεως, η ενεργειακή κρίση και η επακόλουθη αύξηση του πληθωρισμού αναμένεται να επηρεάσει την βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδος (ερώτηση 18). Η μέση τιμή των σχετικών αντιλήψεων για τους άνδρες και τις γυναίκες, αποτυπώνεται στον ακόλουθο διπλό πίνακα:

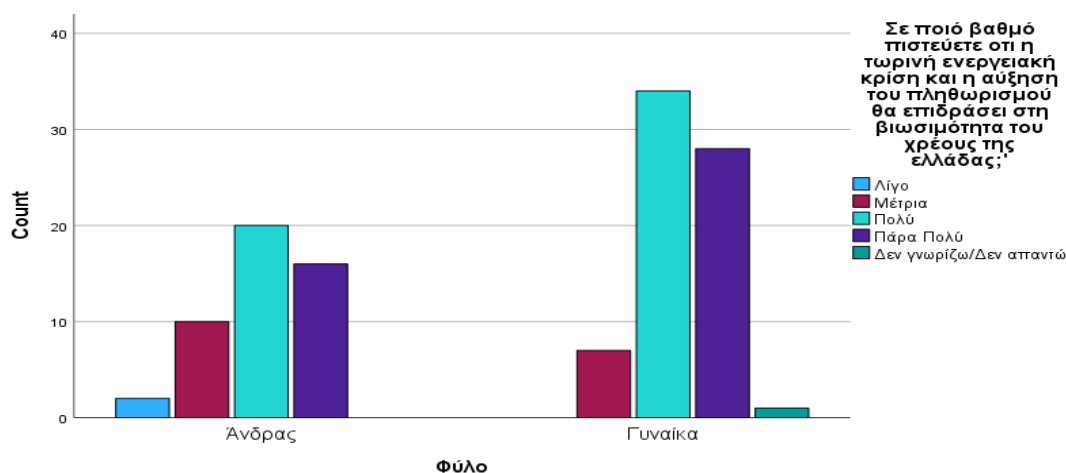
Πίνακας 6.32: Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η τωρινή ενεργειακή κρίση και η αύξηση του πληθωρισμού θα επιδράσει στη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας;

	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std.	Error
					Mean	
Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η τωρινή ενεργειακή κρίση και η αύξηση του πληθωρισμού θα επιδράσει στη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας;	Ανδρας	48	4,04	,849	,123	
	Γυναίκα	69	4,30	,649	,078	

Υπόμνημα: 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3: Μέτρια, 4: Πολύ Καλά, 5: Πάρα Πολύ Καλά

		Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ		
Φύλο	Ανδρας	Count	2	10	20	16	0	48
		% within Φύλο	4,2%	20,8%	41,7%	33,3%	0,0%	100,0%
Γυναίκα	Count	0	7	34	28	1	70	
		% within Φύλο	0,0%	10,0%	48,6%	40,0%	1,4%	100,0%
Total	Count	2	17	54	44	1	118	
		% within Φύλο	1,7%	14,4%	45,8%	37,3%	0,8%	100,0%

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι γυναίκες με 4,30 (TA: 0,649) φαίνεται να θεωρούν ότι η ενεργειακή κρίση θα επηρεάσει περισσότερο την βιωσιμότητα της κρίσης χρέους σε σχέση με τους άνδρες για τους οποίους η αντίστοιχη μέση τιμή ανέρχεται σε 4,04 (TA: 0,849). Επίσης και σε αυτή την ερώτηση μόνο μία γυναίκα απάντησε Δεν Γνωρίζω/Δεν Απαντώ, γεγονός που δηλώνει την ανησυχία όλου του δείγματος για την πορεία της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους υπό την επίδραση της ενεργειακής κρίσης και του ρυθμού του πληθωρισμού. Ακολούθως παρατίθεται ραβδόγραμμα που αποτυπώνει τα περιγραφικά στατικά για τα δύο φύλα:

Διάγραμμα 6.27: Ενεργειακή κρίση και βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους άνδρες-γυναίκες

Θα εξετάσουμε τώρα την εμφανιζόμενη διαφοροποίηση μεταξύ ανδρών και γυναικών στο κρίσιμο ζήτημα της βιωσιμότητας(ερώτηση 20). Εξετάζοντας τις διαφορετικές σχετικές συχνότητες μεταξύ ανδρών και γυναικών, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το 77,8% των ανδρών θεωρεί ότι το χρέος υπό τις παρούσες συνθήκες δεν είναι βιώσιμο, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται σε 73,4%, όπως αναλυτικότερα αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6.33: Θεωρείτε ότι το χρέος της Ελλάδας υπό τις παρούσες συνθήκες είναι βιώσιμο (άνδρες - γυναίκες)

		Φύλο		Total	
		Άνδρας	Γυναίκα		
Θεωρείτε ότι το χρέος της Ελλάδας υπό τις παρούσες συνθήκες είναι βιώσιμο;	NAI	Count	10	17	27
		% within Φύλο	22,2%	26,6%	24,8%
ΟΧΙ		Count	35	47	82
		% within Φύλο	77,8%	73,4%	75,2%
Total		Count	45	64	109
		% within Φύλο	100,0%	100,0%	100,0%

Προκειμένου να εξετάσουμε τη στατιστική σημαντικότητα της εν λόγω διαφοροποίησης, θα υλοποιήσουμε τον στατιστικό έλεγχο χι τετράγωνο αφού προηγουμένως διατυπώσουμε τη μηδενική και εναλλακτική ερευνητική υπόθεση:

H0: Δεν υφίσταται διαφοροποίηση μεταξύ του φύλου και της αντίληψης περί βιωσιμότητας του χρέους.(ανεξαρτησία)

H1:Υφίσταται διαφοροποίηση μεταξύ του φύλου και της αντίληψης περί βιωσιμότητας του χρέους.(εξάρτηση)

Υλοποιώντας τον στατιστικό έλεγχο χι τετράγωνο, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $\chi^2=0,267$, $df=1$, $p=0,605$ δεν εντοπίζεται κάποια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ του φύλου και της θεώρησης περί βιωσιμότητας του χρέους υπό τις παρούσες συνθήκες μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact S side
Pearson Chi-Square	,267 ^a	1	,605		
Continuity Correction ^b	,085	1	,771		
Likelihood Ratio	,269	1	,604		
Fisher's Exact Test				,658	
Linear-by-Linear Association	,265	1	,607		
N of Valid Cases	109				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,

b. Computed only for a 2x2 table

Τέλος, θα εξετάσουμε την εξέταση της διαφοροποίησης μεταξύ του φύλου και της αντίληψης περί πιθανότητας αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον(ερώτηση 23). Εξετάζοντας τις διαφορετικές συχνότητες των δύο φύλων, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι άνδρες σε ποσοστό 91,5% θεωρούν ότι υπάρχει πιθανότητα αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται σε 87,7%.

Πίνακας 6.34: Συχνότητες αντιλήψεων σχετικά με τη πιθανότητα αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον και του φύλου

		Φύλο			
		Ανδρας	Γυναίκα	Total	
Πιστεύετε ότι υπάρχει πιθανότητα αναβίωσης κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον;	ΝΑΙ	Count	43	57	100
		% within Φύλο	91,5%	87,7%	89,3%
	ΟΧΙ	Count	4	8	12
		% within Φύλο	8,5%	12,3%	10,7%
Total		Count	47	65	112
		% within Φύλο	100,0%	100,0%	100,0%

Προκειμένου να εξετάσουμε τη σχέση μεταξύ τους, θα υλοποιήσουμε τον στατιστικό έλεγχο χι τετράγωνο. Θα διατυπώσουμε τη μηδενική και εναλλακτική ερευνητική υπόθεση:

H0: Δεν υφίσταται διαφοροποίηση μεταξύ του φύλου και της αντίληψης περί πιθανότητας αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον.(ανεξαρτησία)

H1: Υφίσταται διαφοροποίηση μεταξύ του φύλου και της αντίληψης περί πιθανότητας αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον.(εξάρτηση)

Τα αποτελέσματα του στατιστικού ελέγχου χι τετράγωνο, αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα 6.35:

Πίνακας 6.35: Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου χ^2 μεταξύ του φύλου και της αντίληψης περί πιθανότητας αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	,411 ^a	1	,521		
Continuity Correction ^b	,110	1	,740		
Likelihood Ratio	,420	1	,517		
Fisher's Exact Test				,758	,375
Linear-by-Linear Association	,407	1	,523		
N of Valid Cases	112				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,04.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $\chi^2=0.411$, $df=1$, $p=0,521>0.05$ μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η μηδενική υπόθεση δεν μπορεί να απορριφθεί και ως εκ τούτου δεν εντοπίζεται κάποια διαφοροποίηση μεταξύ του φύλου και της αντίληψης περί πιθανότητας αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα στο μέλλον.

6.3 Αποτελέσματα ποσοτικής ανάλυσης

Αρχικά όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος, τούτο αποδεικνύεται ιδιαίτερα υψηλό, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του καταλαμβάνεται από τους κατόχους μεταπτυχιακού διπλώματος (55 από τα 118 άτομα), ενώ οι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι 49 άτομα. Επίσης συμμετείχαν και κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος (10 άτομα). Σε σχέση με το εργασιακό καθεστώς του δείγματος η ευρεία πλειοψηφία του εργάζεται στον Δημόσιο Τομέα, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 89,0% (105 άτομα) ενώ στον Ιδιωτικό τομέα απασχολείται το 10,2% του δείγματος (12 άτομα).

Η έρευνα κινήθηκε με άξονα τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία αφορούσαν:

1. Τα αποτελέσματα των τριών μηνονίων στην Ελληνική οικονομία,
2. Την αναγκαιότητα της αναδιάρθρωσης του χρέους πριν την εφαρμογή PSI,

3. Τις επιπτώσεις του PSI στο ύψος του δημόσιου χρέους της Ελλάδας,
4. Την εξορθολογικοποίηση των δημοσίων οικονομικών λόγω των αλλαγές που επήλθαν στο δημοσιονομικό πλαίσιο,
5. Την βιωσιμότητα του Ελληνικού Χρέους, το οποίο είναι και το κύριο ερώτημα,
6. Της περίπτωσης πιθανής αναβίωσης της κρίσης χρέους στο άμεσο μέλλον.

Η παρούσα έρευνα κατέδειξε ότι το δείγμα θεωρεί ότι δεν υπήρχε ευρωπαϊκός μηχανισμός ικανός να αντιμετωπίσει τη δημοσιονομική κρίση που ενέσκηψε στην ευρωζώνη το 2009, αποτέλεσμα που προέκυψε και από την βιβλιογραφική ανασκόπηση της έρευνας. Παράλληλα με τις απαντήσεις του αποφαίνεται ότι το ΔΝΤ δεν έπρεπε να συμμετάσχει στο πρόγραμμα σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας (Α' μνημόνιο). Τούτο και πάλι αναδείχτηκε από την προηγηθείσα θεωρητική μελέτη.

Στο ζήτημα της μη αναδιάρθρωσης του χρέους πριν την υπογραφή του πρώτου μνημονιακού προγράμματος το δείγμα εκτιμά ότι ένας από τους κύριους λόγους ήταν η υπερέκθεση των Γαλλικών και Γερμανικών τραπεζών στα ελληνικά ομόλογα.

Από την άλλη μεριά, η διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας που υπήρξε βασικός στόχος των προγραμμάτων που εφάρμοσε η Ελλάδα κατά τη διάρκεια των τριών μνημονίων, επετεύχθη σε μικρό προς μέτριο βαθμό, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας. Η δε αποτελεσματικότητα των μνημονιακών μέτρων ως προς την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και επιστροφής στις χρηματαγορές αποτιμάται από χαμηλή έως μέτρια. Τα εξαχθέντα στοιχεία σε αυτή την ερώτηση θα μπορούσαμε να πούμε ότι και πάλι συμπίπτουν με αυτά της θεωρητικής έρευνας.

Το δείγμα αποτίμησε ότι τα μέτρα που εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια των τριών μνημονίων δεν οδήγησαν στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους, ζήτημα φλέγον που θα απασχολήσει την ελληνική και ευρωπαϊκή κοινότητα στο παρόν αλλά και στο άμεσο μέλλον. Αντίθετα το κόστος προσαρμογής για την ελληνική οικονομία αποτιμήθηκε από Υψηλό έως Πολύ Υψηλό. Προς επίρρωση αυτού, η βιβλιογραφική ανασκόπηση κατέδειξε τη συρρίκνωση του ΑΕΠ της χώρας κατά 25% με αποτέλεσμα την κατακόρυφη άνοδο του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ, την εκτόξευση της ανεργίας, άλλα και την διάβρωση του κοινωνικού ιστού της Ελλάδας.

Με δεδομένη την αύξηση του μεγέθους του δημόσιου χρέους στο τέλος των τριών μνημονίων (2018) στο 185% του ΑΕΠ και τη φτωχοποίηση σημαντικού μέρους του ελληνικού πληθυσμού, ο ακολουθούμενος τρόπος διαχείρισής της κρίσης χρέους στην Ελλάδα αποτιμάται ως αρνητικός και το χρησιμοποιούμενο μείγμα πολιτικής αντιμετώπισής της ως ιδιαίτερα σκληρό, και με πολλές αστοχίες.

Ταυτόχρονα η ποσοτική έρευνα έδειξε ότι οι επιπτώσεις της εφαρμογής του PSI το 2012 στη μείωση του απόλυτου ελληνικού χρέους ήταν μέτριες προς υψηλές ενώ το μέγεθος του δημοσίου χρέους θα μειωνόταν μέτρια προς υψηλά με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης πριν την εφαρμογή του PSI. Τα αποτελέσματα του PSI λοιπόν, καθώς ήταν το μεγαλύτερο αναλογικά κούρεμα χρέους που έγινε στη σύγχρονη ιστορία, κρίθηκαν με θετικό πρόσημο. Για το 23% του δείγματος, το οποίο είναι αρκετά υψηλό ποσοστό, τα αποτελέσματα κρίθηκαν αρνητικά. Η ύπαρξη αρνητικών αξιολογήσεων, πιθανά οφείλεται στις ζημίες που σημείωσαν οι τράπεζες και τα ασφαλιστικά ταμεία της χώρας.

Όσον αφορά τις αλλαγές που επήλθαν στο δημοσιονομικό πλαίσιο αυτές αποτιμήθηκαν από την έρευνα πως συνέβαλλαν μέτρια στο συμμάζεμα των δημοσίων οικονομικών. Αντίστοιχα οι μεταρρυθμίσεις που επήλθαν με τους Ν.3871/10 και Ν.4270/14 συνδέονται με μέτρια στην κατάρτιση εξορθολογικοποιημένων προϋπολογισμών των φορέων. Με δεδομένο ότι η πλειοψηφία του δείγματος εργάζεται στο δημόσιο τομέα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η αποτίμηση της δημοσιονομικής μεταρρύθμισης μπορεί να πιστωθεί στα θετικά του ισοζυγίου των διαρθρωτικών αλλαγών κατά την μνημονιακή περίοδο.

Η Ελλάδα αντιμετώπισε, όπως όλος ο πλανήτης, την υγειονομική κρίση του covid-19. Η εκτίμηση του δείγματος είναι ότι το αποτύπωμα της θα επηρεάσει πολύ τους δείκτες βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους.

Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι απαντήσεις περί των επιπτώσεων της τρέχουσας ενεργειακής κρίσης και της αύξησης του πληθωρισμού στο βιώσιμο του Ελληνικού χρέους. Το δείγμα εκτιμά ότι θα επηρεάσει πολύ έως πάρα πολύ τη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδας.

Η Ελλάδα σύμφωνα με το δείγμα και σε εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό της τάξεως του 70% παραμένει χώρα υψηλού ρίσκου ως προς το χρέος. Θα λέγαμε ότι η βιωσιμότητα του χρέους αμφισβητείται.

Κρίσιμο υπήρξε και το ζήτημα της προσαρμογής των δημοσιονομικών κριτηρίων στις οικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών-μελών της ευρωζώνης όταν αντιμετωπίζονται κρίσεις χρέους. Το δείγμα αποφάνθηκε θετικά υπέρ αυτής της άποψης και μάλιστα σε υψηλότερο ποσοστό του 88,1% (104 άτομα).

Στο κύριο ερευνητικό ερώτημα το δείγμα απάντησε ότι το χρέος της Ελλάδας, υπό τις παρούσες συνθήκες δεν είναι βιώσιμο. Συγκεράζοντας τα προηγούμενα αποτελέσματα της έρευνας στο ζήτημα της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους, θα μπορούσαμε να

πούμε πως οι επιπτώσεις της επιδημίας covid-19, της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης, και της ανόδου του πληθωρισμού θα είναι κάποιες από τις συνιστώσες που θα κρίνουν τη μελλοντική βιωσιμότητα του Ελληνικού δημόσιου χρέους. Η εξέταση θα συσχετιστεί σε συνάρτηση με το ήδη υφιστάμενο μέγεθός του ,αλλά και των μελλοντικών αποφάσεων που θα παρθούν από τους καθ ύλην αρμοδίους τόσο σε επίπεδο χώρας, όσον και σε επίπεδο της ΕΕ. Γεγονός είναι, από τη θεωρητική ανάλυση που προηγήθηκε, πως η Ελλάδα παραμένει κράτος υψηλού ρίσκου σε μεσοπρόθεσμο και σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα ως προς το χρέος, σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΕΕ αλλά και του ΔΝΤ. Μακροπρόθεσμα το χρέος θεωρείται βιώσιμο από τους προαναφερθέντες οργανισμούς, υπό τον όρο όμως της συνεχούς εφαρμογής συνετούς δημοσιονομικής πολιτικής και υλοποίησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Τα δεδομένα αυτά προδιαγράφουν λήψη και άλλων μέτρων. Η κατεύθυνση αυτή θα χαρακτηί στο άμεσο μέλλον. Ας μην αγνοούμε πως η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών των χωρών ΕΕ συνδέεται στενά με τις αρχές που προβλέπονται στις Συνθήκες, με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), και τη διαδικασία πολυμερούς εποπτείας που διεξάγεται μέσω του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι η αναβίωση της κρίσης χρέους στην Ελλάδα κρίνεται ως ενδεχόμενη από το δείγμα ενώ οι πιθανότεροι λόγοι από τους οποίους εξαρτάται το φαινόμενο της αναβίωσης της κρίσης χρέους στην Ελλάδα, θεωρούνται το μέγεθος του μέσου επιτοκίου δανεισμού, η πορεία της αναλογίας χρέους προς ΑΕΠ, η ύπαρξη δημοσιονομικής αστάθειας και η καθυστέρηση του ρυθμού της οικονομικής ανάπτυξης.

Το συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα αποτελεί επίσης μια ενδιαφέρουσα πρόταση για μελλοντική ενδελεχή μελέτη, δηλαδή κατά πόσον είναι πιθανή μια αναβίωση της κρίσης χρέους και από ποιους παράγοντες θα εξαρτηθεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αναστασάτου Μ., Τσακλόγλου Π. (2019). «Διαρθρωτικές αλλαγές στο πεδίο της δημοσιονομικής πολιτικής στα χρόνια της κρίσης. Θεσμικό πλαίσιο και οικονομικά αποτελέσματα». Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση .

Αργεΐτης Γ., (2012). «Περιορισμοί Στόχοι και βασικά χαρακτηριστικά μιας εναλλακτικής πολιτικής», Ινστιτούτο Εργασίας - ΓΣΣΕ.

Γεώργιος Αργεΐτης, Γιάννης Δαφέρμος , Μαρία Νικολαΐδη (2011) Κρίση δημόσιου χρέους στην Ελλάδα Αιτίες και προοπτικές, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ 2011

Βαβούρας Ι, Βαβούρα Χ, (2019). Οικονομική Πολιτική (Τρίτη ενημερωμένη έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Καζάκος Π., Λιαργκόβας Π. & Ρεπούσης Σ., (2016). Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας. Αθήνα , Εκδόσεις Παπαζήση .

Καραβίτης Ν. (2008) « Δημόσιο χρέος και έλλειμμα» Αθήνα εκδόσεις Διόνικος

Καραμούζης Ν. και Χαρδούβελης Γ. (2011). Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.
Κότιος, Α. και Γ. Παυλίδη «Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις – Κρίσεις του Συστήματος ή της Πολιτικής;», Αθήνα: Εκδόσεις Rosili, 2011

Μαλλιαρόπουλος Η., (2010) «Δημοσιονομική Προσαρμογή και Οικονομική Ανάπτυξη 2010-2020» Eurobank Τόμος V, Τεύχος 9, Φεβρουάριος 2010, 2-7

Μαρής Γ. και Σκλιάς Π. (2014) «Η Ένταξη στο Μνημόνιο: Αναγκαστική Επιλογή», Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη

Ξαφά Μ. (2017) «Δημόσιο Χρέος». Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος.

Σ. Ρουκανάς & Π. Σκλιάς, (2014), Η ελληνική πολιτική οικονομία 2000 - 2010 : Από την ΟΝΕ στο μηχανισμό στήριξης, Αθήνα, Εκδόσεις Α. Λιβάνη

Ρουμελιώτης, Π. (2012). «Το Άγνωστο Παρασκήνιο της Προσφυγής στο ΔΝΤ: Πώς και Γιατί Φτάσαμε στο Μνημόνιο». Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη

Σκλιάς Π. και Ρουκανάς Σ. (2014) «Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000 – 2010», Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Σπανού Κ., 2018. «Μεταρρυθμίσεις στην δημόσια διοίκηση στην διάρκεια της κρίσης». 1η Έκδοση επιμ. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.

Σωτηρόπουλος Δ. Μηλιός Γ. και Λαπατσιώρας Σ. «Το δημόσιο χρέος στον σύγχρονο καπιταλισμό: το πλαίσιο μιας προοδευτικής πρότασης για τη ζώνη του ευρώ» Θέσεις 129, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2014, 53-60

Π.Τσακλόγλου,Γ. Παγουλάτος, Γ.Οικονομίδης ,Α. Φιλιπόπουλος & Χ.Τριαντόπουλος(2016) ,Χάρτης εξόδου από την κρίση: Ένα νέο παραγωγικό μοντέλο για την Ελλάδα, Αθήνα, Εκδόσεις Διανέοσις

Ενδιάμεση Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2015 available at <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=f47e3de9-bab7-49be-881e-0b60034b6c37,616104de-cf88-4579-801b-03b9765367d7&years=2022,2015>

«Νομισματική Πολιτική Ενδιάμεση Έκθεση της ΤτΕ 2022»διαθέσιμο στο <https://oe-e.gr/wp-content/uploads/2023/02/bank-of-greece.pdf>

Αιτιολογική έκθεση Ν.3871/2010

Αιτιολογική έκθεση Ν. 4270/2014

Εισηγητική έκθεση Ν. 4046/2012

Εισηγητική έκθεση προϋπολογισμού 2023

Επιτροπή Αλήθειας Δημόσιου Χρέους-Προκαταρκτική έκθεση- Ιούνιος 2015.

Ν.3871/2010 «Δημοσιονομική Διαχείριση και Ευθύνη» (ΦΕΚ Α΄141/17-8-2010)

Ν. 4046/2012 (ΦΕΚ Α΄28/14.2.2012)

Ν.4050/2012(ΦΕΚ Α΄36/23.2.2012)

Ν. 4060/2012 (ΦΕΚ Α΄ 65/22.3.2012)

Ν.4093/2012 "Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016" (ΦΕΚ Α΄222/12.12.0212)

Ν.4270/2014(ΦΕΚ Α΄143/28-06-2014)

ΠΔ 54/2018 ΦΕΚ Α΄ 103/13-06-2018

ΞΕΝΗ

Alogoskoufis, G. (2012). Greece's sovereign debt crisis: retrospect and prospect (No. 54). The London school of Economics and political science,6,24-35

De Grauwe, P. (2012), «Economics of Monetary Union», Oxford University Press, Oxford, UK

Krugman P., M. Obstfeld, M.J. Melitz, “Διεθνής Οικονομική»,(μετάφραση της αγγλικής 10ης έκδοσης, κεφ. 13) (2015).Αθήνα Εκδόσεις Κριτική.

Hellenic Observatory Discussion Papers on Greece and Southeast Europe-Financial Crisis and Non-performing Exposures in Greece Paper No. 159,1,5-15,4,42

IMF Country Report No. 14/151.

IMF, 2015. Fiscal Monitor—Now Is The Time Fiscal Policies For Sustainable Growth
Greece Memorandum of Understanding for a three-year ESM programme IMF Fiscal
Monitor, April 2023

available at: <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2023/04/03/fiscal-monitor-april-2023>

Kaplanoglou G., and Rapanos, V. T. (2012). “Tax and Trust: The Fiscal Crisis in Greece”.
South European Society and Politics, vol. 18, no 3,284-320

Philip R. Lane. (2012) «The European Sovereign Debt Crisis » Journal of Economic
Perspectives—Volume 26, Number 3—Summer 2012,1,49–68

Manual on Government Deficit and Debt - Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής
Ένωσης, Πρωτόκ. 12, Άρθρο 2

Markantonatou, M. (2013), Diagnosis, Treatment, and Effects of the Crisis in Greece: A
Special Case" or a " Test Case"? Max – Planck- Institute.,2,2-23

Nikiforos, M., Papadimitriou, D. B., & Zezza, G. (2015). The Greek Public Debt
Problem. Levy Economics Institute at Bard College.,1-6 available at

http://www.levyinstitute.org/pubs/pn_15_2.pdf

[OECD-Development Co-operation Report 2011](#)

Post-Programme Surveillance Report Greece, Autumn 2022

Rocholl, J., and A. Stahmer. (2016), «Where did the Greek bailout money go? » ESMT
White Paper No. WP–16–02, 1-20

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

www.cigionline.org/static/documents

https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.el.html

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689464/IPOL_BRI\(2021\)689464_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689464/IPOL_BRI(2021)689464_EN.pdf)

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_public-finance-sustainability_el.pdf

https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/fiscal-sustainability-report-2021_en

<https://www.bertelsmann->

[stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/Infomaterialien/IN_BSt_Jahresbericht_2012.pdf](https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/Infomaterialien/IN_BSt_Jahresbericht_2012.pdf)

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:excessive_deficit_procedure

<https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/2002/html/index.el.html>

https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2011/op82_el.htm

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/O-7-2010-0095_EL.html

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/banking-union/single-resolution-mechanism/>

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2012el.pdf>

<https://www.esm.europa.eu/>

https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/euro-area-countries/financial-assistance-greece_en#secondeconomicadjustmentprogrammeforgreece

https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/op94_en.htm

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/financial-assistance-eurozone-members/greece-programme/>

<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/06/22/eurogroup-statement-on-greece-22-june-2018/>

<https://www.oecd.org/gov/budgeting/oecd-journal-on-budgeting.htm>

https://www.espa.gr/el/Documents/2127/2019_European_Semester_Report_on_Greece_27-02-2019%20EL.pdf

<https://www.esm.europa.eu/publications/lessons-financial-assistance-greece>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52020DC0123>

<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

<https://www.imf.org/el/News/Articles/2020/10/02/mcs100220-greece-staff-concluding-statement-of-the-second-post-program-monitoring-mission>

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/07/12/fiscal-sustainability-council-adopts-conclusions/>

https://greece.representation.ec.europa.eu/news/earines-oikonomikes-problepseis-2022-i-rosiki-eisboli-dokimazei-tin-oikonomiki-anthektikotita-tis-ee-2022-05-16_el

<https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability//fsr/html/index.el.html>

<https://www.lse.ac.uk/hellenic-observatory/publications/greese-papers>

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2015el.pdf>

<https://ieo.imf.org/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α) ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.ΦΥΛΟ

A.ΑΝΔΡΑΣ

B.ΓΥΝΑΙΚΑ

Γ.ΑΛΛΟ

2.ΗΛΙΚΙΑ

A.18-30

B.31-45

Γ.46-60

Δ.61 ΚΑΙ ΑΝΩ

3.ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

A.ΔΕ

B.ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Γ.ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ

Δ.ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ

4.ΦΟΡΕΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

A.ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

B.ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Γ.ΑΛΛΟ

5.ΙΔΙΟΤΗΤΑ

A. ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ

B.ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ

Γ.ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ/ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ.ΑΛΛΟ

ΕΝΟΤΗΤΑ Β) Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

6. ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΠΩΣ ΥΠΗΡΧΕ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΙΚΑΝΟΣ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΠΟΥ ΕΝΕΣΚΗΨΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΤΟ 2009;

Α.ΝΑΙ

Β.ΟΧΙ

Γ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

7.ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΤΟ Δ.Ν.Τ. ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (Α΄ΜΝΗΜΟΝΙΟ);

Α.ΝΑΙ

Β.ΟΧΙ

Γ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

8.ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΔΕΝ ΥΠΗΡΞΕ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ Α΄ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΥΠΕΡΕΚΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΜΟΛΟΓΑ;

Α.ΝΑΙ

Β.ΟΧΙ

Γ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ) Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ

9. ΣΕ ΤΙ ΒΑΘΜΟ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΕΠΕΤΕΥΧΘΗ Ο ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ ΠΟΥ ΥΠΕΓΡΑΨΕ Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΡΧΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΑΠΟ ΤΟ 2010.

Α.ΚΑΘΟΛΟΥ(1)

Β.ΛΙΓΟ (2)

Γ.ΜΕΤΡΙΑ (3)

Δ.ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ (4)

Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ (5)

ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

10.ΠΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΕΙΤΕ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΑΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΚΟΠΟ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΑΓΟΡΕΣ.

Α. ΠΟΛΥ ΧΑΜΗΛΗ(1)
Β.ΧΑΜΗΛΗ (2)
Γ.ΜΕΤΡΙΑ (3)
Δ.ΠΟΛΥ ΥΨΗΛΗ (4)
Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΥΨΗΛΗ (5)
ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

11. ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΑΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΤΕΛΙΚΑ ΣΤΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ;

Α.ΝΑΙ
Β.ΟΧΙ
Γ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

12. ΠΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΕΙΤΕ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΕΠ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, ΟΠΩΣ Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ.

Α. ΠΟΛΥ ΧΑΜΗΛΟ(1)
Β.ΧΑΜΗΛΟ (2)
Γ.ΜΕΤΡΙΑ (3)
Δ.ΠΟΛΥ ΥΨΗΛΟ(4)
Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΥΨΗΛΟ(5)
ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

13.ΠΩΣ ΑΠΟΤΙΜΑΤΕ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ PSI(2012) ΣΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ;

Α. ΜΗΔΕΝΙΚΕΣ(1)
Β.ΧΑΜΗΛΕΣ (2)
Γ.ΜΕΤΡΙΕΣ (3)
Δ.ΠΟΛΥ ΥΨΗΛΕΣ (4)
Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΥΨΗΛΕΣ(5)
ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

14.ΚΑΤΑ ΠΟΣΟΝ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΘΑ ΜΕΙΩΝΟΤΑΝ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ PSI ΤΟ 2012;

Α.ΚΑΘΟΛΟΥ(1)

Β.ΛΙΓΟ (2)

Γ.ΜΕΤΡΙΑ (3)

Δ.ΠΟΛΥ (4)

Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ (5)

ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

15. ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΛΘΑΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΒΑΛΑΝ ΣΤΟ ΣΥΜΜΑΖΕΜΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ;

Α.ΚΑΘΟΛΟΥ(1)

Β.ΛΙΓΟ (2)

Γ.ΜΕΤΡΙΑ (3)

Δ.ΠΟΛΥ (4)

Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ (5)

ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

16.ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΠΟΥ ΕΠΗΛΘΕ ΜΕ ΤΟΥΣ Ν.3871/10 ΚΑΙ 4270/14 ΣΥΝΕΤΕΙΝΕ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ;

Α.ΚΑΘΟΛΟΥ(1)

Β.ΛΙΓΟ (2)

Γ.ΜΕΤΡΙΑ (3)

Δ.ΠΟΛΥ (4)

Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ (5)

ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

17.ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΠΩΣ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΘΑ ΕΠΗΡΕΑΣΕΙ ΤΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ;

Α.ΚΑΘΟΛΟΥ(1)

Β.ΛΙΓΟ (2)

Γ.ΜΕΤΡΙΑ (3)

Δ.ΠΟΛΥ (4)

Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ (5)

ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

18.ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ Η ΤΩΡΙΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΝΕΠΑΓΟΜΕΝΗ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΘΑ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ;

Α.ΚΑΘΟΛΟΥ(1)

Β.ΛΙΓΟ (2)

Γ.ΜΕΤΡΙΑ (3)

Δ.ΠΟΛΥ (4)

Ε.ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ (5)

ΣΤ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

19.ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΣΑΣ Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΧΩΡΑ ΥΨΗΛΟΥ ΡΙΣΚΟΥ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΧΡΕΟΣ;

Α.ΝΑΙ

Β.ΟΧΙ

Γ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

20. ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΥΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΟΥΣΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΙΝΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟ;

Α.ΝΑΙ

Β.ΟΧΙ

Γ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

21.ΚΡΙΝΕΤΕ ΣΚΟΠΙΜΗ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ -ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ ΧΡΕΟΥΣ;

Α.ΝΑΙ

Β.ΟΧΙ

Γ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

22. ΠΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΕΙΤΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΩΘΙ ΛΟΓΟΥΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΒΙΩΣΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ;

Α. ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.ΚΑΘΟΛΟΥ 2. ΛΙΓΟ 3. ΜΕΤΡΙΑ 4. ΠΟΛΥ 5. ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ

Β. ΥΠΑΡΞΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΣΤΑΘΕΙΑΣ

1.ΚΑΘΟΛΟΥ 2. ΛΙΓΟ 3.ΜΕΤΡΙΑ 4. ΠΟΛΥ 5. ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ

Γ. ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΟΛΟΓΙΑΣ ΧΡΕΟΥΣ ΠΡΟΣ ΑΕΠ

1.ΚΑΘΟΛΟΥ 2. ΛΙΓΟ 3.ΜΕΤΡΙΑ 4. ΠΟΛΥ 5. ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ

Δ. ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

1.ΚΑΘΟΛΟΥ 2. ΛΙΓΟ 3.ΜΕΤΡΙΑ 4. ΠΟΛΥ 5. ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ

Ε. ΜΗ ΥΠΑΡΞΗ ΙΣΧΥΡΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

1.ΚΑΘΟΛΟΥ 2. ΛΙΓΟ 3.ΜΕΤΡΙΑ 4. ΠΟΛΥ 5. ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ

23. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΒΙΩΣΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ;

Α.ΝΑΙ

Β.ΟΧΙ

Γ. ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

